

ΠΑΝΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΟΣΟΛΩΝ.

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

—————

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΟΓΔΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΑΙΟΥ 1867 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΑΙΟΥ 1868.

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ
ΛΑΥΡΙΣΤΟΥ
ΥΕΩΝ ΑΡΙΘ. _____

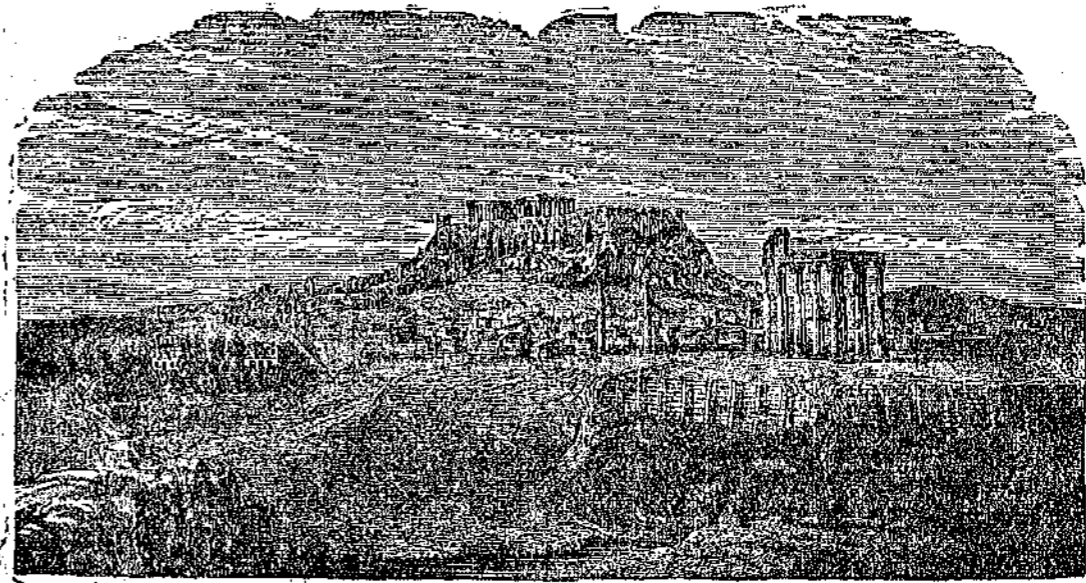
ΠΑΡΕΛΗΥΣΤΗΡΙΟ ΚΑΔΩΜΑΤΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ
Κωνσταντίνου
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ

ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΝΩΡΑΣ.

(Ὀδὸς Περαιῶν.)

1868.

Π Α Ν Δ Ω Ρ Α .

1 ΜΑΙΟΥ, 1867.

ΤΟΜΟΣ ΙΗ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 414.

ΠΟΙΗΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ.

Τῆν 7 Μαΐου ἀνεγνώσθησαν ἐν τῇ Παρεια-
στημῇ, εἰς ἐπήκοον πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου, δύο
ἐκθέσεις περὶ τῶν δύο διαγωνισμάτων, τοῦ ποιη-
τικοῦ καὶ τοῦ φιλολογικοῦ (1). Καὶ τὴν μὲν περὶ
ἐκείνου ἀνέγνω ὁ καθηγητὴς Κ. Σεμιτέλος, τὴν
δὲ περὶ τοῦτου, ὁ καθηγητὴς Κ. Καστόργης. Κατὰ
τὴν πρώτην, ὁ ἀριθμὸς τῶν υποβληθέντων ποιη-
μάτων ἦτο εἴπερ ποτὲ θαυμάσιος, περὶ τὰς δύο δε-
κάδας, εἰς τίσσαρα εἶδη διαιρούμενος, ἦτοι εἰς διη-
γηματικῶν, λυρικῶν, ἐπικῶν καὶ δραματικῶν, ὑπο-
διαιρουμέντος καὶ τοῦτου εἰς κωμικῶν καὶ τραγι-
κῶν. Καὶ περὶ μὲν τῶν διηγηματικῶν καὶ δραμα-
τικῶν ἄλλα εἰρήθησαν ὡς ἀναξίων λόγον· μί-
α μόνη κωμῆδιον, «Ὁ Ἑλικώρειος Μῶμος»,
εἰλκυσε τῶν ἀγωνοδικῶν τὴν προσοχὴν· ἀλλ' ὡς
ἐμπαιζούσα καὶ δικαστικὴ καὶ ποιήματα ἀπερρί-
θη. Ἐκ δὲ τῶν λυρικῶν ἐπηρέθησαν ἡ Κ. λ. ε. ὀ.
ρ. ι. κ. καὶ αἱ Χ. ε. λ. ὀ. θ. ρ. ε. ε. καὶ ἐκ τῶν ἐπικῶν
ἡ Κ. ρ. η. τ. ε. Ἀνατυχῶς ὅμως οὐδεὶς τῶν πολλα-
ριθμῶν ἀθλητῶν ἀνείλετο τὸν κότινον, ἢ, ὁ καὶ

ψυχαιωρότερον τῇ ὁμοιογενεῖ καὶ τοῦ ποιήσαντος
τὴν ἀπορρίθνηται κωμῆδιον, τὸ χυλιόδραχμον
ἐπαθλον.

Μετὰ τὸν εἰσηγητὴν τῶν ποιημάτων ἀνέβη τὸ
βήμα ὁ τῶν φιλολογικῶν ἐργῶν, εἰπὼν ταῦτα κα-
τώτερα μὲν τὸν ἀριθμὸν, ἀνώτερα ὅμως τὴν ἀ-
ξίαν τῶν προσηθέντων. Ὁ Κ. Καστόργης, μὲ-
τρον ἀγορευσεως ἔχωρ κατὰ Πλάτωνα οὐχὶ τὸν
λόγοντα ἀλλὰ τὸν ἀκοοντα, δὲν ἀνέγνω ὁλό-
κληρον τὴν παρατιθεμένην ἐκθεσιν· ἐδήλωσε δὲ
ὅτι ἐκ τῶν δύο υποβληθέντων ποιημάτων, τοῦ ἐ-
ργοῦ ἐξ Ἡλείου καὶ τοῦ ἑτέρου· ἐκ τῆς ἐλευθέρας
Ἑλλάδος, ἐπηρέθη μὲν τὸ πρῶτον, ἐκρίθη δὲ βρα-
θείου ἀξίον τὸ δεύτερον ὡς πληρέστερον τοῦ ἡ-
λείου. Ἀποσφραγισθέντος δὲ ὑπὸ τοῦ πρυτάνεως τοῦ
ἐπιστολίου τοῦ ριχίσαντος, ἐγένετο γρῶστον τὸ
δρῶμα τοῦ Κ. Κωνσταντίνου Σάβα, ὁδύτος πύ-
ρην ἐλάβομεν τὸ 1866 ἔτος, ἔρεκα τῆς ἐκδόσεως
τοῦ «Χρονικοῦ τοῦ Γαλακτείδου» (1).

Ἀς ἐπιπύσωμεν δὲ ὅτι καθὼς ὁ ἐν Κωνσταντινῶν
πόλει Φιλολογικὸς Σύλλογος ἐδαπάνησεν πρὸς ἐκ-
δοσιν τοῦ Σ. χ. ε. ὀ. θ. ρ. ε. ε. τοῦ Κ. Παράνικου,
οὕτω θέλει διαπαρήσῃ καὶ τις τῶν παρ' ἡμῶν εὐπό-
ρων εἰς τὸπωσιν τοῦ στεγθέντος ποιήματος, ἐδεργῶν
τῶν τῆς νεωτέρας ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου γένους.

(1) Γνωστον ὅτι ἀγωνοθέται εἰς τοῦ μὲν πρώτου ὁ Κ. Ἰω.
Βουταγιάς, τοῦ δὲ δευτέρου ὁ Κ. Θ. Π. Ρεβεργάκης.

(1) Ἰδε Ἰταλ. τῆμ. 15, σελ. 11.

Ἰδοὺ ἢ ἐκθεσίς

Ἡ ἐπι τοῦ φιλολογοῦ ἀγῶνος, ὃν ἡ φιλογενής ἐλευθερίτης τοῦ κυρίου Ροδοκανάκη πρὸ δ-κταετίας κατέστησεν, ἐνόμισεν ὅτι σύμφωνα τῇ βουλήσει τοῦ ἀγωνοθέτου καὶ πρὸς τὰς νῦν ἀπαιτή-σεις τῆς ἡμετέρας φιλολογίας πράττουσιν, ἂν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προτείνωσι τοῖς φιλομαθεῖσι τῶν ἡμετέρων νέων, ὧν χάριν συνέστη ὁ ἀγὼν οὗτος, τοιαῦτα ζη-τήματα, ἅτινα καὶ αὐτοὺς εἰς ἀμίλλαν ἤθελον διε-ρεθεῖσαι, καὶ εἰς ἄλλους τῶν ἡμετέρων λογίων ἀφορ-μὴν ἴσως δώσει νὰ ἐνδιετριψῶσιν εἰς ἐρεῦνας καὶ συγγραφάς, ἀφ' ὧν καὶ αὐτοῖς τιμὴ καὶ τοῖς εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν φιλολογίαν ἰδίως ἀσχολουμένοις ὠφέλεια οὐ μικρὰ ἤθελε προέλθαι. Πρὸς τὰς πρώ-τας δὲ τούτας ἀμίλλας κατ'ἀλλήλα ἐνόμισαν τὰ ἐκ τοῦ Ὀμηρικοῦ κύκλου.

Γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τοῦ παρόντος μάλιστα αἰῶνος ἀρχομένου πλείστοι τῶν ἀνὰ τὴν δυτικὴν Εὐρώπην σοφῶν πολλὰς καὶ ποικίλας ἐρεῦνας ἐποίησαν περὶ τοῦ ἀθανάτου τούτου ποιητοῦ, καὶ τὰ ἐξαγόμενα τούτων ἐν πολλαῖς πραγματεῖαις ἐδημοσίευσαν. Ἐν-τεῦθεν ἡ ἱστορία τῶν γραμμάτων παντὸς πεπαιδευ-μένου τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης ἔθνους καταλέγει οὐκ ὀλίγας τοιαύτας πραγματείας, ὧν ἐκάστη ἴδιον θέ-μα τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως διερευνᾷ καὶ διαφωτί-ζει· ἡ ἡμετέρα τούναντιον νεώτερα φιλολογία καὶ γλώσσα ὀλίγα μόνον τῶν τοῖς σοφοῖς Εὐρωπαίους περὶ τούτου γνωστῶν ἐκτήσατο μέχρι τοῦδε, καὶ ταῦτα σποραδικῶς καὶ ἀσυναρτήτως κείμενα ἐν πε-ριοδικοῖς συγγραμμάσι καὶ μονογραφαῖσι· οὐδὲν δὲ περὶ τοῦ Ὀμήρου γενικὸν πόνημα ὑπῆρχε παρ' ἡμῶν, ἐν ᾧ ἠδύνατο νὰ εὐρῆ ὁ φιλομαθὴς νέος πᾶν ὅσα εἶσι τοῖς νῦν Εὐρωπαίους σοφοῖς γνωστὰ περὶ τοῦ ποιητοῦ τούτου. Ὅπως λοιπὸν προτρέψωσι τοὺς παρ' ἡμῶν φιλομαθεῖς νέους, οἷς εἰσι γνωστὰ εὐρωπαϊκὰ γλῶσσα καὶ αἰ ἐν αὐταῖς περὶ Ὀμήρου πραγματεῖαι, νὰ μεταεξετάσωσι καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν τὰς τῶν νεωτέρων περὶ Ὀμήρου ἐρεῦνας καὶ τὰς ἠδη γνωστάς καὶ βεβαίας περὶ αὐτοῦ ἀληθείας, προέτι-ναν εἰς λύσιν κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας τοῦ ἀγῶνος τούτου περιόδους θέματα τοιαῦτα, ἅτινα δύνανται ν' ἀποτελέσωσι τέλειον ὅσον οἷόν τε κύκλον Ὀμηρι-κῶν εἰδήσεων, ἀναγκαιοτάτων πρὸς ἀκριβοστέρα γνώσιν τοῦ ποιητοῦ τούτου.

Ἀγαθὴ τύχη τῆς προτροπῆς καὶ προθέσεως ταύτης ἡ ἐκπλήρωσις ἐπετεύχθη, καὶ αἱ ἐλπίδες τῶν ἐπι τοῦ ἀγῶνος τούτου ἂν ἐπεύχθησαν· ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς πρώ-της αὐτοῦ περιόδου συνετάχθησαν πραγματεῖαι κατὰ τὸ μέλλον καὶ ἦσαν σπουδαίαι, ὧν τινες ἐκρίθησαν τοῦ βραβείου, ἕλλαι δὲ τινες ἐπαίνου ἄξιαι, καὶ τι-νὲς μάλιστα τυπωθεῖσαι ἤδη εἶχον εἰς χεῖρας πολλῶν

καὶ ἀναγινώσκοντα μετ' ὠρελίας οὐ μικρᾶς· ἐλπίζ-δὲ ὑπάρχει ὅτι καὶ ὅσοι δὲν ἐτυπώθησαν θέλουσι τυπωθῆναι, ὅταν οἱ συγγραφεῖς αὐτῶν εὐρωσὶ τὰ πρὸς τύπωσιν καὶ τὸν καιρὸν πρόσφορον (1).

Ἐκτὸς ὅμως τῶν εἰς τὸν ἀγῶνα ἀποδιδόντων νέων ἐδόθη ἀφορμὴ, ὡς νομίζομεν, ἐκ τῶν προταθέντων Ὀμηρικῶν ζητημάτων καὶ εἰς τινὰς τῶν ἡμετέρων λογίων νὰ ἐγκύψωσιν εἰς μελέτην τῶν περὶ Ὀμήρου, καὶ νὰ συντάξωσι περὶ αὐτοῦ πραγματείας σπου-δαίας καὶ τινὰς λίαν διερεδικὰς, ὧν τινες διὰ τύπου ἐκδοθεῖσαι, ἐποίησαν τοῖς ἡμετέροις γνωστὰς πλεί-στας περὶ Ὀμήρου ἀληθείας καὶ κρίσεις τῶν νεωτέ-ρων σοφῶν τῆς Εὐρώπης.

Ἀλλ' ὅπως δώσωσι μακρότερον χρόνον τοῖς θέλου-σι νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν λύσιν τοῦ τετάρτου καὶ τε-λευταίου Ὀμηρικοῦ ζητήματος, τοῦ μυθολογικοῦ, ἕπερ ἀπαιτεῖ οὐ μόνον πολλὰς καὶ ποικίλας γνώσεις, ἀλλὰ καὶ μακρὰς ἐρεῦνας, ἐκρίναν οἱ ἐπι τοῦ ἀγῶνος οὐχ ἦττον ἐθνωφελεῖς καὶ πρὸς τοὺς νῦν καιροὺς ἀρ-μόδιον, ἀφέντες ἐν τῷ μεταξὺ τὰ τῆς ἀρχαίας φι-λολογίας ἡμῶν, νὰ προτείνωσιν ὡς θέμα τὴν ἱστο-ρίαν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας παρ' Ἑλλησιν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ 1821.

Οὐδένα βέβαια λαμβάνει ὅτι ἡ ἀκριβὴς ἐρεῦνα τοῦ μέρους τούτου τῆς ἡμετέρας φιλολογίας καὶ ἱστορίας εἶναι ἐκ τῶν χαλεπωτάτων, διὰ τὴν παντελῆ ἕλλει-ψιν γενικῶν καὶ ἐιδικῶν περὶ ταύτης πονημάτων καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς σοφοῖς τῆς Εὐρώπης· διότι αὐτοί, ὡς γνωστὸν, νομίζοντες ὅτι μετὰ τὴν παντελῆ τῆς Ἑλλάδος δούλωσιν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, μετὰ τὴν ἐκ-πόρθησιν τῆς Κορίνθου τὸ 146 π. Χ., πᾶσι ὁ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος βίος, μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν τελευτᾷ καὶ ἡ τῆς μέσης Ἑλλάδος ἱστορία, ἔφησαν ὅπως σχεδὸν ἀνεξέταστον τὴν ἐνταῦθα ἱστορίαν τῶν ἑλ-ληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς παιδείας, διότι αἱ περὶ τούτων γνώσεις καὶ τὰ μέσα ἦσαν αὐτοῖς ἀπρόσιτοι καὶ ὀλίγα καθ' ὅσον, καὶ ἡ Ἑλλάς αὐτὴ διὰ τὴν ἕλ-λειψιν τῶν τῆς κοινωνίας μέσων καὶ τὴν βραχυρό-τητα τῶν κατακτητῶν αὐτῆς ἦτο τρόπον τινὰ ἀγνωστος χώρα μέχρι τοῦ 17. αἰῶνος. Ἀπὸ τοῦ αἰῶ-

(1) Οἱ ἐπι τοῦ ἀγῶνος διδασκόντες ἐκ πίρας ὅτι οἱ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενοι εἰσι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ φοιτητικὴ τῆς φιλοσοφικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Σχολῆς ἢ ἄλλοι λόγιοι μὴ εὐποροῦντες μέ-σων εἰς ἐρεῖναι τῶν ὑπ' αὐτῶν συστασομένων διατριβῶν, ἢ δὲ διὰ συνδρομῶν ἐκδοσῶν τούτων εἶναι οὐ μόνον χαλεπὴ ἀλλὰ καὶ ἐπαγθὴ λίαν τοῖς φιλοτίμως ἔχουσιν, ἐκρίναν ἀναγκαῖον νὰ δηλώσωσιν εἰς τὸν ἀγωνοθέτην τοὺς λόγους τῆς μὴ ἐκδόσεως τῶν ἐκ τοῦ ἀγωνίσματος αὐτοῦ προκαλουμένων διατριβῶν, καὶ νὰ παρακαλέσωσι νὰ εἴθῃ εἰς ἐπικουρίαν τοῦ-του τρόπου οἷς αὐτὸς εἶδεν. Ἡ παράκλησις ὅμως αὕτη δὲν ἐ-πληρώθη μέχρι τοῦδε ἔτους τῶν καιρῶν τὸ ποθῆναι ἀποτελέσασθαι.

νος τούτου ἀρχομένου ἀπετὸλμασαν κατὰ πρότον λόγοι τινες περιηγηταὶ καὶ θεολόγοι τῆς Δύσεως νὰ ἐπισκέπτονται τὰς ἑλληνικὰς χώρας καὶ νὰ γνω-ρίζωσι τοὺς κατοίκους αὐτῶν. Ὅσον δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου πύξανε ὁ ἀριθμὸς τῶν τὰς ἑλληνικὰς χώρας ἐπισκεπτομένων Εὐρωπαίων περιηγητῶν, το-σοῦτον ἐγένετο γνωστοτέρα ἡ Ἑλλάς καὶ οἱ κάτοι-κοι αὐτῆς τοῖς ἐν τῇ Δύσει σοφοῖς διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν συγγραμμάτων τῶν περιηγητῶν τούτων (1). Καὶ ὅμως ἐν τοῖς συγγραμμάσι αὐτῶν ἡ οὐδεὶς ἢ μικρὸς λόγος γίνεται περὶ τῆς καταστάσεως τῆς παιδείας ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις καὶ περὶ τῶν τότε λογίων Ἑλλήνων. Ὅλίγα ἀληθῶς εἰσι ὅσα περὶ τούτου γνω-στοποιεῖ ἐν μέσῳ τοῦ 17. αἰῶνος ὁ Κρούσιος ἐν τῇ Τουρκογραφίᾳ ἐκ τῆς πρὸς τὸν Ζυγομαχῶν ἀλληλο-γραφίας του, καὶ ἐτι ἐλιγώτερά εἰσι τὰ παρ' ἄλλοις ἀπαντῶμενα.

Καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων δὲ οὐδεὶς μέχρι τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐτέθη τὸ ρηθὲν θέμα, εἶχεν ἐπιληφθῆ, ὅσον ἡμῖν γνωστὸν, τοῦ θέματος τούτου σπουδαιότερον τῶν Εὐρωπαίων. Ἐγένοντο μὲν διὰ τύπου γνωστὰ οὐκ ὀλίγα εἰδήσεις περὶ πολλῶν ἑλληνικῶν Σχολεί-ων, καὶ ἐτι πλείονες περὶ λογίων Ἑλλήνων ἀκμα-σάντων μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλὰ ταῦτά εἰσι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διεσπαρμένα ἐν ἄλλοις ἄλλης φύσεως πονήμασι, καὶ τινὰ ἐν ὀλίγαις μονογραφαῖσι περὶ Σχολείων καὶ λογίων ἐν περιοδι-κοῖς συγγραμμάσι· ἴσως ἐτι πλείονες εἰδήσεις τοι-αῦται ὑπάρχουσιν ἀνεκδοτοὶ ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Ἰταλίας, μάλιστα δὲ τῆς Νεαπόλεως, Ρώμης, Φλωρεντίας, Παταίου καὶ Βενετίας, καὶ τῶν Πα-ρισίων, διὰ τὴν κοινωνίαν τῶν κατοίκων τῶν χωρῶν τούτων πρὸς τοὺς Ἑλληνας μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Καὶ τοῖς μὲν λόγοις τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης ἡ ἐρεῦνα καὶ μελέτη τῶν τῆς δουλείας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους χρόνων ἀληθῶς οὔτε θέλητρα ἔχει οὔτε διδακτικὴ εἶναι, ὡς ἡ τῶν κλασικῶν λεγομένων χρόνων τῆς Ἑλλάδος· διότι μάλιστα οὗτοι ἐκ προλήψεως νομί-ζουσι κοινῶς τοῖς μὲν ὑστέρους τούτους χρόνους ὀ-λίως ἀγόνους πνευματικῶν ἔργων καὶ ζωῆς ἐπιστη-μονικῆς, τὸ δ' ἔθνος διατελοῦν ἐν ἀμαθείᾳ τε καὶ ἀγνοίᾳ παντελοῦς καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας ἱστορίας καὶ δόξης. Ἡμῖν ὅμως τοῖς Ἑλλησιν ἡ ἐρεῦνα καὶ γνώσις τούτων οὐ μόνον περισπούδαστον ἔργον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαϊότατον εἶναι εἰς διατήρησιν τῆς συνεχείας τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας καὶ φιλολογίας μέχρι τῶν

(1) Ὅσα τὰ πλεῖστα καὶ κυριώτερα τούτων ἐν τῷ 4. τόμῳ ἀπὸ σελίδος 79—156 τῆς τοῦ Εὐμάρκου Κρούσιου Ἑλλάδος, ὅσα εἶχον ἐκδοθῆ ἀπὸ τοῦ 1846 μέχρι τοῦ 1828, εἰς ἐξέδοθον ἐν Λειψίᾳ τὸ τρίτομον γεωγραφικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν τούτου σύγ-γραμμα τοῦ Γερμανοῦ τούτου.

καθ' ἡμᾶς χρόνων, εἰς ἀκριβῆ γνώσιν τῶν παρόντων, καὶ μάλιστα διότι διὰ τῆς ἐρεῖνης ταύτης θέλει ἀ-ποδειχθῆ ψευδὴς ἢ τοῦλάχιστον λίαν ὑπερβολικὴ ἢ ἀνωτέρω ρηθεῖσα τῶν ἀλλοφύλων πρόβλησις. Ἐπειδὴ καὶ οἱ τῆς δουλείας ἡμῶν χρόνοι, ὅσον ἄγονοι καὶ ἂν ὑποτεθῶσιν ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἀρχαιοτέρους, ἀνέδειξαν ὅμως οὐκ ὀλίγους ἀνδρας, διακρίνοντες ἐν τοῖς συγχρόνοις τοὺς μὲν ἐπὶ συγγραφικῇ ἱκανό-τητι, ἀκριβεῖα γνώσεων καὶ πολυμαθεῖα σπανία, τοὺς δὲ ἐπὶ θερμότητι ζήλων, φιλοπείρῃ καὶ ἐλευ-θεριότητι ὑπὲρ τῆς παιδείας τοῦ ἔθνους μοναδικῇ καὶ θαυμασίᾳ, ἧς ὅμοια παραδείγματα ὀλίγα ἴσως ἀπαντῶνται παρ' ἄλλοις λαοῖς. Ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ 16. καὶ 17. αἰῶνος, εὐθὺς ἀφ' ὅτου ἐξέλιπεν ἡ τοῦ ἔθνους Κυβέρνησις, ἀναφαίνονται ἄνδρες οὐκ ὀλίγοι, οἵτινες πᾶσαν τὴν αὐτῶν οὐσίαν διαθέτουσιν ὑπὲρ ἰδρύσεως Σχολείων, ὅπου ἦτο δυνατόν νὰ διατηρηθῶσι καὶ εὐδοκμήσωσι ταῦτα, καὶ ὑπὲρ τῆς ἐν αὐτοῖς ἐκ-παιδεύσεως ἀπόρων καὶ εὐφυσῶν νέων, οἵτινες ἐμελ-λον ὡς διδάσκαλοι νὰ φωτίσωσι τὸ ἔθνος καὶ ὡς φιλόστοργα τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τέκνα νὰ ἀ-γωνισθῶσι κατὰ τῶν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἀμαθείας ἐπερχομένων ἰσραποστόλων τῆς Δύσεως, καὶ νὰ σώ-σωσι τὸ ἔθνος ἀπὸ τῶν παγίδων τῆς ἑτεροδοξίας· Ὅσοῦτος δὲ πατριωτισμὸς, καὶ τοσοῦτοι ὑπὲρ τῆς παιδείας καὶ θρησκείας τοῦ ἔθνους ἀγῶνες δικαίως εἶναι ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτοῦ νὰ γνωσθῶσι, καὶ οἱ ἀναγεθῶντες καὶ γενναῖοι ὑπο-στάτες τούτους νὰ ἀναγραφῶσιν ἐν δημοσίῳ δέλ-τοις καὶ τεθῶσιν εἰς μίμνησιν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ὁμοεθνούς νεότητος.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἐνόμισαν οἱ ἐπι τοῦ ἀ-γῶνος, ὅτι πρόβλημα τῆς φύσεως ταύτης ἔσται ἰσ-χυρότατον κέντρον τοῖς φιλοτίμως ἔχουσι νέοις, καὶ οἱ παρόντες καιροὶ οὐχὶ ἀπρόσφοροι πρὸς ἐρευναν τῆς τοῦ ἔθνους παιδείας ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς δουλείας τούτου μέχρι ἡμῶν.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ἡ σπουδαιότης τοῦ θέματος τούτου ἦτο τοῖς ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος καταφανὴς, ἡ μεγάλη αὐτοῦ δυσχέρεια δὲν ἔμενεν αὐτοῖς ἀγνωστος, καὶ διὰ τοῦ-το ἐπὶ πολὺ ἐσκέφθησαν ἂν ἔπρεπε νὰ προτείνωσιν αὐτὴ, καὶ ἂν προσεδόχατο δυνατή τις αὐτοῦ λύσις. Λαβόντες ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι οὐκ ὀλίγα εἰδήσεις ὑ-πάρχουσι, καθ' ἃ καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν, ἐν πολλοῖς περιοδικοῖς καὶ ἄλλοις συγγραμμάσι καὶ μονογρα-φαῖσι τισὶ περὶ ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τῶν ἡμετέ-ρων λογίων, ἀπὸ τῆς ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τῆς ἀκμασάντων, καὶ ὅτι ἐτι πλείους δυνατὴν ν' ἀνευρεθῶσι δι' ἐνδελεχοῦς καὶ ἀκριβοῦς μελέτης, καὶ ἐτι πολλὰ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἐτι ζώντων πρεσ-βυτέρων διδασκάλων καὶ λογίων τοῦ ἔθνους συζῶ-μενοι, συλλεγεῖσθαι καὶ διὰ τύπου γνωστοποιηθεῖσαι,

μονεύματα, δυσώρετα μὲν ἄντα, ἀλλ' ἐπιτυκτά κτῆ φιλοπόνη καὶ ἐπιμόνη ἐκμεταλλευτῆ, διότι ἐ- κάστη ἐλληνικὴ κοινότης ἐγερύπτει εἰς τοὺς μυχοὺς αὐτῆς πολλὰς ἢ ὀλίγας γραπτὰς ἱστορικὰς πηγὰς. Ἐν τῇ ὡς εἶρηται γεννησομένη ἀνασκαφῇ ἀνα- κλυφθῆσονται βεβαίως καὶ πλείστοι ἄλλοι πηρὶ αὐτοὺς μέχρι τοῦδε ἀνακλυφθέντας διδασκάλους καὶ ἰδρυτὰς ἐτέρων σχολῶν, ἐξ ὀλιγοῦς τῶν μετα- γενεστέρων μείναντες ἄγνωστοι τοῖς διαδοῦσι συμ- πολιταῖς καὶ ὁμογενεῖσι.»

Καὶ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς πραγματικῆς πείθε- ται πᾶς τις ὅτι ὁ συγγραφεὺς μετ' ἀξιοπαΐνου ζήλου καὶ οὐ μικροῦ πόνου ἠρένησε τὰς προσιτὰς αὐτῷ πηγὰς, ἀρμόμενος πᾶν ὅ, τι ἦτο πρὸς τὸν σκοπὸν κατάλληλον, πανταχοῦ θηλῶν καὶ τὴν πηγὴν, ἐξ ἧς τοῦτο ἠρέθη, ὅπως δώσει ἐπιστημονικὴν ἀκρίθειαν εἰς τὴν πραγματείαν του. Ἀλλὰ λυπηρὸν ἐστὶ αὐτὰ εἶσι μόνον ἐλληνικαί, καὶ οὐχὶ πᾶσαι αἱ ἐν τῇ ἡμε- τέρα γλώσσῃ ὑπάρχουσαι· διότι ἐξέφυγον τὴν ἔρευναν αὐτοῦ μονογραφίαι τινὲς καὶ περιοδικὰ συγγράμμα- τα καὶ ἄλλα, ἐν οἷς οὐκ ὀλίγαι περὶ Σχολείων καὶ λογίων ἀνδρῶν εἰδήσεις εἰσὶν ἀποσταμασμέναι, ἔ- τινα εἰ ἦσαν αὐτῷ γνωστὰ, ἤθελον χορηγήσει εἰδήσεις πλείοτερας καὶ ἀκριβεστέραις περὶ τινῶν Σχολείων. Πλὴν τούτων ἔμειναν αὐτῷ ἄγνωστα καὶ πανθ' ὅσα ἐγράφησαν παρὰ τῶν ἡμετέρων καὶ ἀλλοφύλων ἐν λατινικῇ καὶ ἰταλικῇ καὶ ἄλλαις γλώσσαις, πραγ- ματεῖα μὲν αἷτε ἰδίως περὶ ἐλληνικῆς παιδείας καὶ Ἑλλήνων λογίων, εἴτε χορηγοῦντα μεταξὺ ἄλλων καὶ εἰδήσεις τινὰς χρήσιμους πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ τεθέντος θέματος. Τούτου ἕνεκα πανθ' ὅσα ἠδύνα- το ὁ συγγραφεὺς νὰ ἐρανισθῇ ἐκ τοιούτων συγγραμ- μάτων καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν πραγματείαν του τε- λειότεραν καὶ ἀκριβεστέραν ἔμειναν αὐτῷ ἄγνωστα. Διὸ πᾶσα ἡ τούτου ἐπιμέλεια καὶ φιλοπονία δὲν ἐπὶ- νεγκον τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα· διότι ἐν τοῖς νῦν μάλιστα καιροῖς, ὅταν πρόκειται εἰς ἔρευναν φιλολογικὴν καὶ ἱστορικὴν ὑπόθεσις, οὐδόλως ἀρκεῖ ἡ τῆς ἐλληνικῆς μόνον γνώσις καὶ τῶν ἐν αὐτῇ συγ- γραμμάτων ἡ ἀνάγνωσις, ὅπως ἦρκει ἐν ἀρχαιοτέ- ροις χρόνοις· ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς μόνον δὲν περιέχεται πᾶν ὅ, τι εἶναι ἤδη γνωστὸν καὶ χρήσι- μον πρὸς τὸν θηρουόμενον σκοπὸν.

Λυπηρὸν ἄρα ὅτι τῷ αὐτῷ του συγγραφῆως σπου- δῆ καὶ φιλοτιμία δὲν παρήγαγε τὸ θηρουόμενον ὑπ' αὐτοῦ ἀποτέλεσμα. Ἄν οὕτως ἀνεγίνωσκε τὰ εἰς λα- τινικὴν καὶ ἰταλικὴν γλώσσαν γεγραμμένα, βεβαίως ἤθελον ἐκθέσει πολλὴ ἀκριβεστέρον τὴν ἱστορίαν τῶν ἐν ἰταλίᾳ ἰδίως ἐλληνικῶν Σχολείων, ἤθελον ἐξιστο- ρῆσαι πληρέστερον τὰς βιογραφίας πολλῶν λογίων Ἑλλήνων, οἵτινες ἤμασσαν ἀπὸ τοῦ 16 αἰῶνος καὶ ἐ- ξῆς, καὶ ἤθελε συμπληρώσει ἐτι μᾶλλον τὴν ἀναγρα-

φήν τῶν λογίων τούτων, ἢν λίαν ἀξιοπαΐτως ἐφεί- λοπόνθη ἐν τῷ Ζ' κεφαλαίῳ τῆς πραγματικῆς, δι- καίως ἴσως κομμάτιον ἐτι ἐκ τῶν 1080 Ἑλλήνων λογίων, ὅσοι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῷ 1821 εἰσὶν αὐτῷ γνωστοί, περὶ τοὺς 450 ἀνδρες πρῶτος αὐτός (1).

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς οὐσιώδους ταύτης τοῦ πραγματικοῦ ἐλλείψεως, ἢν δὲν ἠδύνατο καὶ θέλων ἴσως ν' ἀπο- φύγῃ ὁ συγγραφεὺς, ὑπάρχει καὶ ἄλλη τις, ἢν ἠδύ- νατο ν' ἀποφύγῃ, ἢν ἤθελεν, ἀλλ' οἰκειοθελῶς τρέ- πον τινὰ συνεχώρησεν αὐτῷ. Αὕτη δὲ πηγὴν ἔχει τὴν μεγάλην τοῦ συγγραφῆως κλίσειν καὶ πεποιθῆσθαι εἰς εἰκοτολογίαν ἐξ ἀδήλων καὶ ἀμαρτύρων δεδομένων.

Ἐκ τοιούτων πηγῶν ἀρύεται τὴν ἱστορίαν τῶν κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπαρ- χόντων κατ' αὐτῶν Σχολείων ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλά- δα, ὅπως ἐκπληρῶσῃ τὸν παρὰ τοῦ προγράμματος ἀπαιτούμενον ὅρον.

«Θετικῶς, λέγει περὶ τούτων ἐν σελ. 10, ὅποια Σχολεῖα καὶ ποῦ μετὰ τὴν ἄλωσιν Κωνσταντινου- πόλεως περιεσώζοντο τὸ τοιοῦτον διαφεύγει τὴν ἐξ ἀκριβῶσιν οἰουδήποτε, δι' ἄλλειψιν ἱστορικῶν πη- γῶν, ἡμεῖς δὲ ἐκ τινῶν σποραδικῶν μνημείων ἐκ τε παραδόσεων καὶ εἰκασίων ἀρυσθέντες ὅ, τι ἠδυνή- θημεν, προαγομέθα ἐκθεῖναι τὰ ἐπόμενα ἀρχόμα- νοι ἐκ τῆς Ἑπτανήσου»

1) «Ὅτι ἡ Κέρκυρα ἐκέκμητο σχολεῖα ἢ γυμνά- σια πρὶν καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινου- πόλεως ἐξάγομεν ἐκ τῆς θαλαρᾶς μνήμης, ἢν οὐ κἀτοιμοὶ αὐτῆς αἰείποτε διέτρεπον περὶ τοῦ πα- ρελθόντος τῆς σεμνυνόμενοι ἐπὶ τῇ εὐγενείᾳ τῆς φι- λετικῆς καταγωγῆς τῶν καὶ συγχωνεύοντες κατὰ καιρὸν τὸ ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάν ἰταλικὸν στοιχεῖον.

2) «Ἐν τῇ πόλει τῆς Λευκάδος οὐδεμία ἀμρι- «βαλλία, βτι δημοσία σχολὴ διαδιδούσα τὴν ἐλληνι- κὴν παιδείαν ὑπῆρχεν ὑποθαλασμένη ἐν τῇ ἐποχῇ, κατ' ἢν ὁ τελευταῖος τῶν Λουκῶν αὐτῆς Λεονάρ- «δος ὁ Τόμος (1498) ἠναγκάσθη ἐγκαταλεῖψαι αὐ- τὴν εἰς τὴν Τουρκικὴν κατοχὴν.

3) «Τοιαύτην σχολὴν κατὰ τὴν εἰρημένην ἐπο-

(1) Πλὴν τούτου παρατηρεῖται πολλαχῶς ἑλλειψίς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ δηλώσει τῶν γνωστῶν τῶν συγγραφεῖ πηγῶν· διότι δὲν σημειοῖ ἀκριβῶς οὔτε τὸν τόμον οὔτε τὴν σελίδα τοῦ συγγράμ- ματος, ἔπει φέρει εἰς βεβαίωσιν τῶν λόγων του. Ἐν σελίδι 22 λ. γ. εἰκάζων ὅτι ἐν Κερκύρᾳ ὑπῆρχον πάντοτε Σχολεῖα, φέρει εἰς ἀπόδειξιν τὴν τοῦ μακαρίτου Μουσεῦδου μαρτυρίαν, παραπέμπων τὸν ἀναγνώστην νὰ εὕρῃ ταύτην εἰς τὴν Πανθ. 18 . . . φολλ. . . εἴτα, ὡς ἀκριβῶς ὄρισας ἐνταῦθα τὸ μέρος, ἔνθα ἡ μαρτυρία αὕτη, παραπέμπει πολλάκις εἰς τοῦτο ἐν τοῖς ἐπομένοις. Ἐν σελ. 30 φέρει εἰς μαρτυρίαν τὸ τοῦ Βρετοῦ σύγ- γραμμα «Νουελλ. φιλολ.» τῆμ. Β' σελ. 26 περὶ τοῦ Μακαρίου Καθαδία ὡς Σχολάρχου ἐν Ληξουρῆ τῆς Κεφαλληνίας· καὶ ἔτι ὅμως οὐδὲν ὑπέρχει ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐν σελ. 123 καὶ 269 ἄλλα περὶ αὐτοῦ.

τὴν συνετῆρει βεβαίως καὶ ἡ ἐλληνικωτάτη νῆσος τῆς Κεφαλληνίας.

4) «Ὁμοίαν δημοσίαν σχολὴν ἀποφαινόμεθα ἀ- «διατάκτως, ἐτι ἐκέκτητο ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν «Τούρκων καὶ τῶν Βενετῶν καὶ ἡ εὐκλεῆς νῆσος τῆς Ζακύνθου.»

Διὰ τοιούτων συλλογισμῶν ἢ, ὅπως αὐτὸς λέγει, διὰ «σποραδικῶν μνημείων καὶ παραδόσεων καὶ εἰ- «κασίων» ἀποδεικνύει ἐν τοῖς ἐπομένοις, ὅτι εἰς 38 διασφόρους χώρας καὶ πόλεις ὑπῆρχον κατ' αὐτὸν Σχολεῖα περὶ τὸν χρόνον τῆς ἀλώσεως τῆς Κων- σταντινουπόλεως. Εἰς ὁμοίαις εἰκοτολογίαις στηρίζει τὴν ὑπαρξίν Σχολείων οὐ μόνον κατὰ τὴν μεμακρυσ- μέναν καὶ σκοτεινὴν ταύτην ἐποχὴν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους πολλῶν χωρῶν καὶ πόλεων ὡς ἐν σελ. 130 δέχεται ὅτι ὑπῆρχε Σχολεῖον ἐν Βελεστίνῳ τῆς Θεσσαλίας, λέγων «Ὁὐδαμου περὶ «τῆς ἐκπαιδευτικῆς καταστάσεως τῆς κομποπόλεως «ταύτης εὐρομέν τι μνημόνευμα, ἀλλ' ἐκ τῆς πλη- «ροφορίας, ὅτι αὕτη ὑπῆρξεν ἐράμιλλος τῆς Ἑρψά- «νης καὶ Τζικριτζάνης τῷ τεχνουργῷ ἐπιτηδεύματι «καὶ ἐκ τῆς μαρτυρίας (1) (ἐν Βρετοῦ νεοελλ. φιλολ. «Β' σελ. 327) ὅτι ὁ αἰμύνηστος αὐτῆς βλαστὴς, ὁ «Ῥήγας Φερραῖος, αὐτόσε ἠρόσθη τὰς ἀρχαίας τῆς «παιδείας τοῦ γνάσεως, ἐξάγομεν, ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ «ὑπῆρχε καταγωγῶν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων «ἀπὸ τῆς ἀπελθούσης Ἐκατονταετηρίδος ἐνδρυσμέ- «νον.» Ὡσαύτως ἀποφαίνεται καὶ περὶ τῆς ὑπάρ- «ξεως ἄλλων οὐκ ὀλίγων Σχολείων, ἀναριθμῶν οὐ- «τως ἐν σελ. 186 τὸν ἀριθμὸν τούτων, βεβαιουμέ- «νων καὶ μὴ, εἰς 129, ὧν ἡ ἦσαν κατ' αὐτὸν ἐν ἰτα- «λίᾳ, 7 ἐν Ἑπτανήσῳ, 43 ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰ- «γαίου, 8 ἐν Θράκῃ, 46 ἐν Μακεδονίᾳ, 49 ἐν Ἰπεί- «ρῳ, 24 ἐν Θεσσαλίᾳ, 12 ἐν τῇ ἀνατολικῇ καὶ δυ- «τικῇ Ἑλλάδι, 9 ἐν Πελοποννήσῳ, 5 ἐν μικρῇ Ἀσίᾳ, 12 ἐξ ὧ τῆς ἐλληνικῆς γῆς. Πολλῶν ἢ μᾶλλον τῶν πλείστων Σχολείων τὴν ὑπαρξίν ἐν προγενεστέροις καὶ νεωτάτοις χρόνοις μέχρι τοῦ 1821 βεβαίως διὰ τούτου, ὅτι ἐκ τῶν πόλεων ἢ χωρῶν, ἐνθα ταῦτα ὑποθέτει ὑπάρχοντα, ἀνεσάνθησαν λόγοι τινες ἄν- δρες. Τούτο εἶναι μὲν ἐνίοτε ἰκανὴ ἀπόδειξις, ὅταν μάλιστα τὸ πλῆθος τῶν λογίων πόλεως τινος ἦναι οὐ μικρὸν, οὐχὶ ὅμως πάντοτε, καὶ μάλιστα ὅταν οἱ μνημονευόμενοι λόγοι ἦναι εἰς, ὡς ὁ ἐκ Βελεστι- νου Ῥήγας Φερραῖος, ἢ ὀλίγοι τινὲς· διότι δυνατὸν

1) Ταῦτα λέγει ὁ Βρετός «Ῥήγας ὁ Φερραῖος 8 ἰδ. α. γ. εἰς εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Βελεστινῶν (τὸ πάλαι Φεραί) τὰ Ἑλλή- νικὰ, μὲ λ. ε. δ. ε. κ. α. ε. τ. ἢ τὴν ἑλληνικὴν ἀνεχώρησε διὰ Βου- κουρέστιον, ὅπου ἐδιδάχθη τὴν ἰταλικὴν καὶ ἑλληνικὴν γλώσ- σαν κλπ.» Καθ' ἃς ἡμεῖς ἔχομεν πληροφορίας ὁ Ῥήγας δὲν ἐ- δίδάχθη ἐν τῇ πατρίδι τοῦ τὰ πρῶτα γράμματα, ἀλλ' ἐν Ζα- γοῦσ παρὰ τῷ διδασκάλῳ Κωνσταντίνῳ Λιγιοτάτῳ καὶ ἐν ἡ- λικίᾳ τῇ πρὸς Κορίνθον.

οὔτοι ἕνεκα λόγων ἀγνώστων, μικροὶ τὴν ἑλληνικὴν μεταβάντες εἰς ἄλλας χώρας, ἔπου ὑπῆρχον Σχο- λεῖα, νὰ ἐξεπαιδεύθησαν ἐν αὐτοῖς. Τοιαύτην ἀσθενῆ ἀπόδειξιν φέρει εἰς ἀναίρεσιν τῶν λόγων τοῦ μακα- ρίτου Κόμμα, δισχυρίζομένου (ἐν σελίδι 554 τοῦ 16 τῶμου τῆς ἱστορίας τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων) ὅτι ἐν Θεσσαλίᾳ ὑπῆρχεν ἀπὸ τοῦ 15 αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς βαθυτάτη ἀμάθεια, διότι καὶ αὐταὶ τῶν Μη- τροπολιτῶν τῆς χώρας ταύτης αἱ ἐπὶ τινος κώδη- κος σωζόμεναι ὑπογραφαὶ γέμουσιν ἀναρρογραφίαν, προσέχων εἰς ἀντίκρουσιν τοῦ δισχυρισμοῦ τούτου ἐν σελ. 130 τῆς πραγματικῆς οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ «τὸν κατὰ τὸ 1580 ἀκμάσαντα Μητροπολίτην Λαρίσης «Ἰερεμίαν, καὶ τὸν κατὰ τὸ 1662 Παΐσιον, τὸν «κατὰ τὸ 1660 Δροσίθεον καὶ τὸν κατὰ τὸ 1679 «Ἰάκωβον, οἵτινες, ἐξιδιασμένοι κατὰ τὴν ἐλληνικὴν «παιδείαν χρηματίσαντες, ἀνεδείχθησαν καὶ Πατρι- «άρχαι Κωνσταντινουπόλεως.» Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ συντάσσειν ἱστορίαν χρόνων προγενεστέρων ἀγνώ- στων καὶ σκοτεινῶν ἐν πολλοῖς, φαίνεται ἡμῖν ἡμα- στα ἱστορικῶς καὶ ἐτι ὀλιγώτερον ἐπιστημονικῶς. Κατὰ τὴν ἡμετέραν δόξαν οὔτε ὁ μέγας ἀριθμὸς Σχολείων, μὴ ἱστορικῶς βεβαιουμένων, οὔτε ἡ ἐν τοῖς λόγοις κατὰ τὰς ἀνδρῶν, μικρὰν ἢ μᾶλλον τὴν ἐν τῷ κοινῷ βίῳ ἀνγκυραίαν παιδείαν ἐχόντων, ἰσχύουσι μόνον ν' ἀποδείξωσι σφαιρᾶν τὴν περὶ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους πρόληψιν τινῶν Ἑθνωπαίων, περὶ ἧς ἀνωτέρω εἶπομεν, καὶ νὰ μεταπεισῶσι τοὺς ἕτεροὺς φρονούντας. Ἀρκούσι, νομίζομεν, εἰς τοῦτο μόνον τὰ ἱστορικῶς βεβαιούμενα Σχολεῖα καὶ οἱ ὄντως πεπαιδευμένοι καὶ σοφοὶ ἄνδρες, ὧν αἱ πολλαὶ σω- ζόμεναι συγγραφαὶ μαρτυροῦσιν ἰκανῶς, ὅτι τὸ ἡ- μέτερον ἔθνος καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τῆς μακρᾶς καὶ δεινῆς αὐτοῦ δουλείας οὐδόλως ἐπελάθετο τῆς ἰδια- ζούσης αὐτῷ φιλομαθείας καὶ τῆς ἀρχαίας προγο- νικῆς σοφίας. Πᾶσα ἐν τούτῳ ὑπερβολὴ εἶναι ἐπι- δεῖξις νεανικῆς φιλοτιμίας, καὶ ὡς τοιαύτη βλάπτει μᾶλλον ἢ ὠφελεῖ.

Ἐν σελίδι 25 ἐπιχειρεῖ νὰ εἴπῃ καὶ τι περὶ τῆς με- θόδου τῆς διδασκαλίας ἐν τοῖς Σχολείοις τῆς Κερκύ- ρας, φέρων τὰς «Μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ν. Θεοτόκη «(1756—62) οἱ διδάσκοντες ἐν Κερκύρᾳ ἐχρῶντο «τῇ παλαιᾷ μεθόδῳ ὡς πρὸς τὸ τῆς ἐξηγήσεως, καί- «μενον δὲ τῶν παραδόσεων εἶχον κυρίως τὴν λογι- «κὴν τοῦ Κορυθαλέως, τὴν τοῦ Λασκάρεως γραμ- «ματικὴν, τὴν γεωμετρίαν τοῦ Εὐκλείδου, καὶ πρὶν «ἢ ἐκτυπωθῇ ἡ τοῦ Πατούσκου ἐγκυκλοπαιδεία ἀντι- «γραφοῦν κατὰ τὸ πλείστον οἱ μαθηταὶ τὰ διάφορα «τεμάχια τῶν παραδιδόμενων ποιητῶν καὶ συγ- «γραφέων.»

Κατωτέρω δὲ ἐν σελ. 26 λόγον ποιούμενος περὶ τοῦ ἐν Παζοῖς διδασκάλου Ἰω. Μυλωνᾶ, παραπέμπει

αορίστως εις επιστολάς Παύλου περί δε του διαδεξαμένου αυτόν εν τη διδασκαλίη Κωνσταντίνου Λεοντίου λέγει ότι ήτο οπαδός της γεωμετρίας μεθόδου· άλλ' ούδαμου εν τοις πρόσθεν είπέ τι, ως είδει, περί της καλαιώς και νέας και νεωτέρας μεθόδου, όπως δείξη εις τί ή διαφορά εκάστης τούτων συνίστατο. Τούτο ποιεί πως κατά πρώτον μετά την εξιστόρησιν των εν Ιωαννίνους Σχολείων, περιγράφων εν σελ. 104 την μέθοδον της διδασκαλίας των ενταυθα διδασκάλων, αλλά λίαν άτελώς και συντόμως, εν ή εν τή ά ύρω του τσθέντος ζητήματος έκλήθη να γινήη ακριβώς όσον οίόν τε έρευνα περί των εν τοις Σχολείοις διδασκομένων μαθημάτων και της μεθόδου της διδασκαλίας.

Εν σελ. 30 λόγον ποιούμενος περί ιδιωτικού Σχολείου ίδρυθέντος εν Χαβριάτοις της Κεφαλληνίας υπό του Βικεντίου Δαμωδοῦ, προσθέτει ότι ούτος, ως άλλος Πλάτων (1), ανυκθημερόν, ούτως είπειν, «άξιδεσε τοις άκροταίς αυτού σὺν τῇ ἑλληνικῇ καὶ Ἰταλικῇ φιλολογίᾳ θεολογικῆς γνώσεως καὶ ἐπιστημονικῆς μαθημάτων, κατὰ τὸ νεώτατον σύστημα Ἰμεταδιδόμενα, καὶ εἰς γλώσσαν νεοελληνικὴν ἐρμηνευόμενα, ἐν ᾧ οἱ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος διδάσκαλοι ἐπέλουσαν τὰς παραδόσεις τῶν ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὰ ἄγνωστα διὰ τῶν ἀγνώστων ἡ διερμηνεύοντες.» Ἄδελφον ἂν ταῦτα λέγη ὡς ἰδίαν πεποιθήσιν ἢ μαθὼν παρ' ἄλλων. Ἄν τὸ δεύτερον ἀληθές, τότε. ἔπραπε νὰ προσθήσῃ καὶ τὴν πηγὴν ἢ τὸν μάρτυρα τούτου· διότι τὸ λεγόμενον οὔτε μί κρον εἶναι οὔτε πιθανόν, ὅτι πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἔγραντο οἱ διδάσκαλοι ἐν ταῖς παραδόσεσιν αὐτῶν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Ἡμῖν τοῦλάχιστον φαίνεται βέβαιον τὸ ἐναντίον (2).

(1) Ἐν ἀγνοίᾳ τῆς φύσεως προσώπων καὶ πραγμάτων πολιτικῆς ἂν, παραβάλλει λίαν ἀπίως τοὺς ἀρχαίους πρὸς τοὺς νεωτέρους, ὡς ἐνταῦθα τὸν Δαμωδὸν πρὸς τὸν Πλάτωνα, περὶ οὗ εἰδὲς γνώσεαι, μαθὼν ἐκ τῶν ἀρχαίων, ὅτι εἰδίδασκε νοθημερόν. Ἀλλὰ οὗ τοποθετεῖ παραδίξως τὴν αἴρησιν ἐν τῇ ἑσπέρῃ Ἑσπέρῃ. Τοὺς σοφιστὰς Ἰππίαν καὶ Πρωταγόραν, οἵτινες περιήρχοντο εἰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος διδάσκοντες τοὺς νέους ἐπι χρηματισμῷ, συγκρίνει ἐν σελ. 9 παραλόγως πρὸς τοὺς μετ' αὐταπαρνήσεως μοναδικῆς διδάσκοντας τοὺς νέους τὰ ἑλληνικὰ γράμματα νεωτέρους διδασκάλους τοῦ ἴθους.

(2) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Περὶ τῆς ἀρχαιοτέρας διδασκαλίας ἀνάγνωθι τὴν ἐν τῇ Π'. τόμῳ (σελ. 109) τῆς «Πανδώρας» πολλοῦ λόγου εἶσαν ἐκθεσιῶν τοῦ Κ. Γ. Ν. Παπαδοπούλου. Ὅτι δὲ ἡ ἐρμηνεία τῶν συγγραμμάτων ἐγένετο εἰς τὴν ἀρχαίαν, οὐ μόνον ἀπίθανον νομίζομεν μετὰ τοῦ εἰρηγητοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅλος μάταιον, διότι τίς τῶν μαθητῶν ήτο δυνατόν νὰ ἔνοιήσει τὴν διδασκόντα; Ἄλλως τε καὶ πολλὰ τῶν μετὰ ψυχγωγίας τετραδίων σώζονται πολλαχῶς, καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοῖς, ἐξ ἧν φαίνεται ὅτι ἡ ἐρμηνεία ἐγένετο εἰς τὴν καθ' ἡμῶν γλώσσῃν. Τὸ καθ' ἡμῶν, μὴ μόνον ἐξείρησιν γίνεσθαι, καὶ ταύτην ἀπασί μόνον γενομένην ἐπισημασθῆναι καὶ κατ' ἐπίδειξιν εἶναι δὲ αὐτῇ.

Περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἐκατονταετηρίδος σοφίς τις ἀγγλὸς περιήρχετο τὴν ἀγατλήν ἱερωνύμῳ εἴτι περιεγράψῃ τῷ

Τὰ παραδείγματα ταῦτα, ληφθέντα ἐκ τῶν πρώτων σελίδων τῆς πραγματικῆς ταύτης, ἀρκούσι, νομίζομεν, νὰ δείξωσι τινε τρόπον ὁ συγγραφεὺς συνέταξε τὴν ἱστορίαν τῶν ἑλληνικῶν Σχολείων ἐν τῷ Α' καὶ Β' κεφαλαίῳ, ἕτινᾶ εἶσι τὸ οὐσιώδες μέρος τῆς ὅλης πραγματικῆς, περιλαμβάνων καὶ τὰ δύο ματὰ τῶν ἐν ἐκάστῳ Σχολείῳ σχολαρχισάντων καὶ τὰ τῶν ἐν αὐτοῖς ὅπωςδῆποτε εκπαιδευθέντων. Ἀλλ' ὅσον ἀτελής καὶ ἂν ἦναι διὰ τοὺς εἰρημένους λόγους ἡ ἱστορία τούτων ἐν γένει, ἡ τῶν τῆς Μακεδονίας ὅμως καὶ Θεσσαλίας καὶ μάλιστα τῆς Ἰπείρου εἶναι συγγεγραμμένη ἐκτενέστερον καὶ ἐπιμελέστερον τῶν ἄλλων, καθότι ὁ συγγραφεὺς, Ἰπαιρώτης ἂν, ὡς ἐν τῷ προλόγῳ μαρτυρεῖ, εὐκολίως εἶχε νὰ ἀνερευνήσῃ ἀκριβέστερον ταύτην. Διότι νομίζομεν ὅτι τὸ μέρος τοῦτο εἶναι τὸ σπουδαιότερον τῆς πραγματικῆς, εἰ καὶ οὐχὶ σπανίως ἐξ ὑπερβάλλοντος ζήλου αὐξάνει τὸ πλῆθος τῶν Σχολείων τῶν χωρῶν τούτων ἀνεύχουρον ἀποδείξων. Πλὴν τούτου ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ἐν Ἰωαννίνους εκπαιδευτηρίων φαίνεται ὅτι διέφυγον αὐτὸν εἰδήσεις τινές, ἄς ὡς Ἰπαιρώτης, ἔπως δὲ καὶ Ἰωαννίτης, ὥφειλε νὰ γινώσκῃ. Ἐπειδὴ μνημονεύων τῶν τῆς πόλεως ταύτης Σχολῶν, λησιμονεῖ ὅλος τὴν Ζωσιμαίαν. Τούτο δὲ

πυρεν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ μάλιστα τῆς κοινητικῆς. Ἀκούσας δὲ διδάσκοντα εὐδοκίμως κατὰ Πάτριον Δανιὴλ τὸν Κεραμῆα ἀπέβηκεν εἰς ἐπισκοπὴν αὐτοῦ, καὶ καταλύσας ἐν τῇ Μονῇ, ὅπου καὶ τὸ σχολεῖον, διήκουσε μέγα μέρος τῆς πρώτης νυκτὸς συνδιαλεγόμενος ἐλλησιστὶ μετὰ τοῦ διδασκάλου. Ἐνεκα τούτου ὁ Πάτριος σοφός, εἰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀκριβῆς τὴν συνθήσασιν τῶν τότε διδασκάλων, οἵτινες καὶ μυριάσις ἐν παρεδίδόν τινα συγγραφεῖς ἐμελέτων αὐτὸν ἀφ' ἑσπέρας, κατακλιθὴ ἀπρομελέτητος. Τὴν ἐπαύριον μετέβη εἰς τὸ σχολεῖον μετὰ τοῦ ξένου, καὶ ὅτε ἔμελλε νὰ ἐξηγήσῃ τὴν Ἰλιάδα, παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ὀρίσῃ τὴν βαψφιδίαν. Τούτου δὲ γενομένου, ὁ Δανιὴλ ἠρμήνευσεν αὐτὴν ἐκ στήθους δι' ἄλλων καταλιπεπαιμένων στίχων, ἔχοντων τὸ αὐτὸ μέτρον. Μετὰ θαυμάσιον ἐναγκαλισθὴ ὁ ἄγγλος τὸν ἑλληνα διδάσκαλον, καὶ δοὺς ἄδρην μισθὸν παρεκάλει ν' ἀκολουθήσῃ αὐτὸν εἰς Ἀγγλίαν χάριν διδασκαλίας· ἀλλ' ἐκείνος μετ' ἴσης ἐπιμονῆς ἀπερίγητο εἰς τὰς συνεχεῖς προτροπὰς· «Αἱ μικραὶ μου γνώσεις δὲν ἀνήκουσιν εἰς ἐμὲ, ἀλλ' εἰς τὴν πατρίδα μου· χάριν ταύτης ἀπέκτισσα αὐτάς, καὶ προδοσίᾳ ὅλ' ἦτο ἐν χρηματισμῷ ἔνεκα ἰστέρον αὐτῶν τῆς ἀσθενείας μου. συνδρομῆς». Τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο ἠκούσαμεν πολλὰκις παρὰ τοῦ ἀειμνήστου ἡμῶν πατρὸς, ὅτι ἐκ τῶν τυχόντων λογίων τῶν πρὸ τοῦ 1821 χρόνων. Αὐτὸς διηγῆθη ἡμῖν καὶ ὅσα περὶ σχολείων ἐγράφον τὸν παρελθόντα διάτριον ἐν τῇ 16'. Τῆμ. σελ. 880. Ἀλλὰ περὶ τῶν τότε σχολείων καὶ συγγραμμάτων καὶ ποιημάτων πολυστίμως εἰ καὶ συντόμως εἰδήσεις περιέχει τὸ γαλλιστὶ ἐκδοθὲν σύγγραμμα τοῦ Ἰωακίμου Ρίζου, τὸ ἐπιγραφόμενον «Οὐίς το littéralure grecque moderne», ἐκδ. 6'. 1828. Εἰσὶ δὲ τόσῳ μᾶλλον περισπούδαστοι, ὅσοι ὁ αἰθιμος ἐκείνος καὶ ἐξαιρέτως πεπαιδευμένος καὶ φιλαλήθης συγγραφεὺς ἦτο· ὑπάρχει δὲ καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπίγνωσε πολλὰ ἄγνωστα τοῖς ἄλλοις. Ἀπὸ τῆς σελίδος 80 μέχρι τῆς σελίδος 87 περιγράφονται αἱ δυσκολίαι ἃς παρενέβαλλον ἡ φιλόσοφος εἰσούσια εἰς τὴν σύστασιν σχολείων καὶ τὴν διδασκαλίαν, ἃς ὅμως καταπέλευσεν ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τῶν Φαναριωτῶν κατενίκησεν ἐπὶ τῶν ὁ ἐκ τῶν φιλογενεστάτων οἰκόν τῶν Μικρουζῶν ἀνηγετῆρας.

εἶναι πλέον ἢ ἀμάρτυρα τοῦ Ἰπαιρωτικῆς συγγραφέως. Τὰ περὶ ταύτης καθ' ἡμῶν ἔχουσιν οὕτως·

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Γάλλων τὸ 1797 κυριεύσιν τῆς Βενετίας, ἐπειδὴ ἔλειψαν τὰ ἐκεῖ κατατεθειμένα κεφάλαια, ἔλειψαν καὶ οἱ τούτων τόκοι, δι' ὧν διετηρεῖτο ἡ τοῦ Γκιούμα καὶ ἡ τοῦ Μαρούτση Σχολή, οἱ Ἰωαννῖται ἔγραψαν ἀναρρορὴν πρὸς τοὺς Γάλλους αἰτούμενοι τὴν ἀπότισιν τῶν τόκων. Οἱτοὶ δὲ ἀπεκρίναντο ὅτι οὔτε κεφάλαιον εὐρέθη, οὔτε κεφάλαιον δύνανται νὰ δώσωσιν οἱ καταφραγόντες τὰ κεφάλαια.

Τότε οἱ ἀδελφοὶ Ζωσιμάδαι, πατριωτικώτατα διακείμενοι, ἀνέλαβον τὴν διατήρησιν τῆς ἀρχαίας Σχολῆς τοῦ Γκιούμα, μετέπειτα δὲ ἐκ Γραμμένου Ζώνης Καπλάνης τὴν τοῦ Μαρούτση. Μέχρι τῆς ἐν 1820—21 ὑπὸ Ἀλῆ Πασᾶ καταστροφῆς τῶν Ἰωαννίνων ἐσώζοντο ἐν Ἰωαννίνους δύο σχολεῖα, ἕτινα ἀπὸ μὲν τῶν σχολαρχούντων ὀνομάζοντο τὸ μὲν τῶν Μπαλαναίων τὸ δὲ τοῦ Ψαλίδου, ἀπὸ δὲ τῶν γενναίων χορηγῶν τὸ μὲν Σχολεῖον Ζωσιμαίων, τὸ δὲ Σχολεῖον Καπλάνη. Ἀλλ' ἀμφότερα ἐκλείσθησαν μετὰ τὸν ἐμπρησμὸν τῆς πόλεως, ὅτε ὁ μὲν Ψαλίδας πύτυχσε νὰ σωθῇ εἰς Κέρκυραν, ὁ δὲ τελευταῖος τῶν Μπαλαναίων, Ἀνκαστάσιος, αἰχμαλωτισθεὶς ἐπαλιθῆ.

Καὶ οἱ ἐνταῦθα εὐρισκόμενοι συγγενεῖς τῶν Ζωσιμαίων, ἐρωτηθέντες, ἐβεβαίωσαν τὰ ἦδη εἰρημένα. Ὁ δ' ἐν Κερκύρᾳ καθηγητὴς κύριος Φιλητᾶς, ὅστις ἄλλοτε ποτὲ ἠτοίμαζε περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ Σχολείων συγγραφήν, παρακληθεὶς ἔγραψεν ἡμῖν περὶ τῶν ἐν Ἰωαννίνους Σχολείων τὰς εἰδήσεις ταύτας.

Σημειώσεις περὶ τῶν ἐν Ἰωαννίνους Σχολείων.

«Οἱ ἐκ τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων ἐν Βενετίᾳ διατρίβοντες χάριν ἐμπορίας ἐφρόντισαν, καθὼς καὶ περὶ ἄλλων, ὡς γνωστὸν, συντακόντων εἰς ἀφέλειαν τῆς πατρίδος τῶν, οὕτω πρὸ πάντων καὶ περὶ συστάσεως ἐν αὐτῇ δημοσίων εκπαιδευτηρίων.

«Περὶ τὰ τέλη τῆς 17' ἐκατονταετηρίδος, ὡς ἐν ὑπομνήματι ἀναγινώσκεται, τῷ ὑπὸ τοῦ Ι. Βελλοῦδου ἐκδοθέντι ἐν Βενετίᾳ 1847, ὑπὸ ἐπιγραφῆν «Sulla colonia Greca stabilita in Venezia», συνέστησε δημοσίον Σχολεῖον ἐν Ἰωαννίνους τῇ πατρίδι αὐτοῦ Ἰμμανουὴλ ὁ Γκιούμας ἢ Γγιόμας, ἐκτελῶν τὴν θέλησιν τοῦ θεοῦ αὐτοῦ Λεονταρίου, καταλιπόντος διὰ τὸ Σχολεῖον τοῦτο κεφάλαιον 25,000 βενετικῶν δουκάτων καὶ προσέτι δεύτερον ἄλλο Σχολεῖον ἐν Βενετίᾳ ὡσαύτως βίων ἠγούμενος Ἐπιφάνιος τὸ 1894, τὸ ὅποιον κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐρηγητῆθη ὑπὸ Νικόλαου Ἰερωνύμου καὶ κατὰ τὸ 1732 ὑπὸ Νικόλαου Καραϊωάνου. Ὅπως ὑπῆρχον δύο δημοσία Σχολεῖα ἐν Ἰωαννίνους ἐκτοτε, τὰ ὅποια εἰς τὸν διὰ στίχων ἐπαιροῦ τῶν Ἰωαννίνων (Βενετίαις

1778) Παύσιου, ἠγούμενου κατὰ τὸ 1690 τῆς μονῆς Βησσαρίωνος, μνημονεύονται διὰ τῶν ἐξῆς·

Τὸ μέγα σπουδαστήριον εἶναι τοῦ μακαρίτου Γκιούμα τοῦ Ἰμμανουὴλ τοῦ καὶ Λεονταρίου, τὸ ἕτερον καὶ δεύτερον εἶναι τοῦ ἠγούμενου Ἐπιφανίου Μοναχοῦ τοῦ ὀνομαζομένου.

«Παρὰ τούτους ἠθέλησεν ἀκόμη καὶ ὁ Ἀζμπρος Μαρούτση νὰ συστήσῃ ἴδιον ἐκτουτο ἕτερον Σχολεῖον, ὅπως ἐν αὐτῷ διδάσκηται πρὸς τῇ ἑλληνικῇ καὶ ἡ λατινικῇ φιλολογίᾳ καὶ αἱ ἐπιστήμαι, καὶ ἐκάλεσεν ἐν αὐτῷ διδάσκων καὶ διευθυντὴν τὸν περίφημον Εὐγένιον Βούλγαρην, ἀρτίως ἀποταλειώσαντα τὰς ἐκτουτο σπουδᾶς ἐν τῷ Παταβιανῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἐν Βενετίαις. Ὑπῆρχον λοιπὸν κατὰ τὴν 17' ἐκατονταετηρίδα ἀρχομένην Σχολεῖα δημοσία ἐν Ἰωαννίνους συστηθέντα ὑπὸ τῶν ἐν Βενετίᾳ καταστημένων φιλογενῶν καὶ φιλομούσων, τῶν ἦδη εἰρημένων, τὸ τοῦ Γκιούμα, ὅπερ καὶ πρῶτον, τὸ τοῦ ἠγούμενου Ἐπιφανίου, καὶ τρίτον τὸ τοῦ Μαρούτση. Τίνες ἐστάθησαν διδάσκαλοι εἰς τὸ πρῶτον εἶναι περιττὸν νὰ σημειώσω, διότι γνωστοὶ εἶναι καὶ ἐκ φήμης καὶ ἐκ συγγραμμάτων οἱ Βησσαρίωνες, Σουγδοῦρῆδες, οἱ Ἀθηρακίται καὶ οἱ Μπαλάνοι τελευταῖον ὅμως εἰς τὸ τοῦ Ἐπιφανίου ἀναφέρεται μόνος ὡς διδάξας ὁ Ἀθηναῖος Μελέτιος πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων, καὶ εἰς τὸ τοῦ Μαρούτση, ὡς εἶπον ἦδη, ὁ πολὺς Εὐγένιος.

«Ἐν τούτοις ἀναφέρεται ὡς διδάσκων ἐν Ἰωαννίνους καὶ Τρόφων ὁ ἐκ Μεσσοῦδου Σύγγελος τῆς Ἐκκλησίας Ἰωαννίνων, ὅστις ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ τὰς ἐπιστήμας· ἀλλὰ νομίζω ὅτι εἶχεν ἰδιωτικὸν Σχολεῖον αὐτός.

«Τὸ Σχολεῖον τοῦ Γκιούμα διετηρεῖτο διὰ τῶν ἐν τῇ 17' τῆς Βενετίας κατατεθειμένων ὑπὸ τῶν θεμελιωτῶν ἀφιερωμάτων μέχρι τοῦ 1797, ὅτε ταῦτα μετὰ τὴν πτώσιν τῆς ἀριστοκρατικῆς ἀπωλέθησαν μετὰ ταῦτα δὲ ἀνέλαβον τὴν συντήρησιν τοῦ Σχολεῖου τούτου οἱ αἰθιμοὶ Ζωσιμάδαι, ὡς ῥητῶς τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῶν ὅσα εἰς τὴν πόρὸς αὐτοῖς ἀφιερωτικὴν τῆς Ἀλγέβρας του ἐκθέται ὁ Ἀρχιεπισκόπος καὶ διδάσκαλος Ἰωαννίνων Κοσμᾶς ὁ Μπαλάνος. Τὸ σχολεῖον λοιπὸν τοῦτο ἐσυντηρεῖτο ὑπὸ τῶν Ζωσιμαίων μέχρι τῆς κατὰ τὸ 1820 καταστροφῆς τῆς πόλεως· δὲν γνωρίζω ποίαν τύχην ἔλαβε τὸ τοῦ Ἐπιφανίου. Τὸ τοῦ Μαρούτση ὅμως, ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ τοῦ Εὐγενίου ἐνεκα δυσαρσκειῶν τινῶν, οἱ κληρονόμοι τοῦ Μαρούτση δὲν εὕρισκον ἀνδρα προσφυῖ δι' αὐτὸ καὶ ἐκαנוποιούντη τοὺς ὅρους τῆς διαθήκης τοῦ συστήσαντος, ἔβρισεν ἀργὸν διὰ πολλὸν καιρὸν μέχρι τοῦ 1795, ὅτε ἐπιτυχόντες τοιοῦτον τὸν μακαρίτην Ἀθηναῖον Ψαλίδου, σπουδάζοντα ἐν Βιέννῃ ἐπιστήμην, καὶ εἰδή-

μονα κατά τον χρόν τῆς διαθήκης λατινικῆς καιδέας και γλώσσας, ἐκάλεσαν αὐτὸν εἰς τὴν διδασκαλικὴν καθέδρην τοῦ Σχολείου των, τὸ ὅποιον, ἐπειδὴ μετὰ δύο ἔτη συναπωλέσθησαν μετὰ τῆς Εὐνοτικῆς ἀριστοκρατίας τὰ κατατεθέντα ὑπὸ των Μαρουσαίων ἐπὶ συντηρήσει αὐτοῦ χρημάτα, ἐσυντήρησε δι' ὀλίγον χρόνον ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων, ὅτι ὁ ἐν Ρώσσις ἐμπαρευόμενος Ζώης Καπλάνης, ὁ και Πικροζώης ἄλλως λεγόμενος, ἐκ Γραμμένου κώμης τῆς περιοχῆς Ἰωαννίνων, ἠθέλησε νὰ λάβῃ αὐτὸ ὑπὸ τὴν προστασίαν του, και κατὰθέσας ἐν τῷ ἀφροντοτροφίῳ τῆς Μόσχας ἀδρὸν ποσὸν χρημάτων εἰς συντήρησιν διδασκάλου και εἰς προμήθειαν βιβλιοθήκης, ἐσώστησεν αὐτὸ ὡς ἰδικόν του, ὑποτάξας εἰς τὴν προστασίαν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης Ἐκκλησίας, και κυρώσας διὰ τῆς διαθήκης του ἵνα ὀνομάζεται εἰς τὸ ἐξῆς «Πατριρχικὴ Σχολὴ Καπλάνη».

Ταῦτα ὑπῆρξαν τὰ ἀπὸ 12' ληγούσης ἑκατονταετηρίδος δημοσία ἐν τῇ πόλει Ἰωαννίνων διαπρέψαντα Σχολεῖα μέχρι τοῦ 1820 ἔτους, ὅτε ἐπῆλθεν ἡ καταστροφὴ αὐτῶν ἐν τῇ συμβάσει τότε συμφορῆ τῆς πόλεως και κυρίως τὸ τοῦ Γιοῦνμα λεγόμενον και τὸ τοῦ Μικρούττη διότι τὸ τοῦ Ἐπιφάνιου, ὡς εἰκάζεται, εἶχε λείψῃ πρὸ πολλοῦ. Τὴν σήμερον δὲ Σχολεῖον εἴτε Γυμνάσιον ὑπάγει ἐν τὸ μόνον ἐν Ἰωαννίνοις, ἐξακολούθησι αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ Γιοῦνμα, τὸ ὅποιον, ὡς εἶπα, εἶχαν λάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν των ἐσχάτως οἱ Ζωσιμάδα, και τὸ ὅποιον τὴν σήμερον ὀνομάζεται Ζωσιμαία Σχολή, ἀπὸ ὁ ἐπιζήσης Ἀναστάσιος Ζωσιμῆς διὰ τῆς ἀπὸ 1843 διαθήκης του ἐστέρωσε διὰ μεγαλοδωροῦ περιουσίας εἰς διατήρησιν των διδασκάλων και εἰς τὴν λοιπὴν χρέζουσαν καλὴν κατάστασιν των ἐν αὐτῷ, και προβάλλει τὸ κατάστημα τοῦτο καρποῦς ἀποδίδων ἀγαθούς, και συντείνει θαυμασίως ὅσον εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν διαφόρων των ἑγγύς πολλῶν χωρῶν διὰ των διεσπυμένων ἐν αὐταῖς διδασκάλων, των ἐν αὐτῷ τῷ σχολεῖῳ διδασκόντων και διδασκόμενων.

Τοσαῦτα και τοιαῦτα ὁ κύριος Φιλπτάς. Ἐν τοῖς περὶ Θεσσαλικῶν ἐκπαιδευτηρίων μὴ ἀκριβῶς ρηθεῖσιν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως παρατηρούμεν ὅτι τὸ ἐν Μιλιτικῆς Σχολεῖον, ὅπερ οὗτος ἐν σελίδι 142 νομίζει ἀρχαῖον, εἶναι νέον, και ὅτι οὐχὶ ὁ Γαζής και Δανιὴλ Φιλιππίδης και Κωνσταντᾶς περιήλθον τὴν Εὐρώπην, ζητοῦντες συνδρομὰς ὑπὲρ τούτου, ἀλλὰ μόνον ὁ Γαζής, ἐφημερεύων ἐν τῇ ὀρθόδοξῳ ἐκκλησίᾳ τῆς Βιέννης, και ἐκδίδων τὸν Ἄγιον Ἐρμεῖν, ἐξέδωκε προκήρυξιν και συνήγαγεν ἱκανὰς χρηματικὰς συνδρομὰς, αἵτινες ὅμως ἐδαπανήθησαν εἰς ἀγορὰν βιβλίων και ὀργάνων μάλιστα δὲ περιλειπθη-

σαν ἐκ των συναχθέντων τέσσαρες ἑως πέντε χιλιάδες γρόσια, εἰς ἃς προσέθησαν ὁ Κωνσταντᾶς ἐξ ἰδίων ἄλλας τρεῖς χιλιάδας, και οὕτω συνέστη κεφάλαιον ἐξ ὀκτὼ χιλιάδων, δι' ὧν ἠγοράσθη εὐπρόσποδος ἐλαιῶν μοναστηριακῶς, οὐ τινὸς τὸ εἰσόδημα ἐχρησίμευσεν εἰς λιτὴν διατήρησιν των διδασκάλων, οὐδένα ἄλλον μισθὸν λαμβανόντων.

Ἐσφαλμένως δ' ἐπι καταλέγεται ἐν τοῖς ἐκπαίδευθεῖσιν ἐν τῷ Σχολεῖῳ των Μιλιτικῶν και ὁ Μιχαὴλ Σχινᾶς, διότι οὗτος ἐξεπαιδεύθη ἐν Βουκουρεστίῳ. Τὰ δ' ἐν σελ. 143 περὶ Ζαγοράς ἱστορούμενα, ὡς ἴαν ἑλληπῆ, δέονται συμπληρώσεως. Ὁ χρόνος τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἐνταῦθα ἑλληνικοῦ Σχολείου εἶναι ἀγνωστος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ζαγορὰ ἐκτίσθη πιθανῶς κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα και κηζήθη κατόπιν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ὑπὸ των Τούρκων κατακτῆσεως τῆς Θεσσαλίας διὰ τῆς προσφυγῆς των πεδινῶν αὐτῆς κατοίκων εἰς τὰ ὄρεινα, πιθανὸν φηίνεται, ὅτι μισθὸν μετὰ τὴν ρηθείσαν ἐποχὴν συνέστη ἐν αὐτῇ και τὸ ἑλληνικὸν Σχολεῖον. Ἐκ των ἀρχαίων διδασκάλων τούτου οὐδαὶ μνημονεύεται· ἐκ δὲ των μνημονευόμενων ἀρχαιότερος εἶναι ὁ ἱερομόναχος Ζαχαρίας, μετ' αὐτὸν ὁ Βαφάηλ (ὃν ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς μονάσαντα ἐν Ἁγίᾳ Λαβρᾷ τοῦ Ἄθωνος και ἐκείθεν γράψαντα ἐπιστολὴν τὸ 1773 πρὸς τὸν Λιτζᾶς και Ἀγράφου) μετ' αὐτὸν Κωνσταντῖνος ὁ Λογιώτατος, εἶτα ὁ Νικόλαος Κασσαβέτης (1) ὁ Ἰωάννης Κουνῆς, Ἐπιφάνιος Δημητριάδης Σιαθίος, Ἀντώνιος Οἰκονόμος Κασσαβέτης. Τοῦ Σχολείου ἡ διατήρησις ἐξασφαλίσθη και ἡ βιβλιοθήκη ἐπλουτίσθη δι' ἀφιερωμάτων διαφόρων αὐτῆς τέκνων και κυριώτερον δι' Ἰωάννου τοῦ Πρίγκου (2), των ἀδελφῶν Βυστάθου και Γεωργίου Λαπατῶν, των Παναγιωτῶν Προκοπίου και Καλλιníkου.

Ἐπισημότεροι δὲ των διδασκόντων ἐν τῷ Σχολεῖῳ τούτῳ εἶσιν οἱ ρηθέντες δύο Πατριάρχαι, ὁ Δημητριάδης Γρηγόριος, ὁ Σκοπέλου Μιχαήλ, οἱ ἀδελφοὶ Λαπατᾶι, Κωνσταντῖνος Μενιρκιός, Ρήγας ὁ Φεραῖος, Ἀντώνιος ὁ Ζαγοραῖος (3), Βυστάθιος ὁ Βεστιάριος, Γρηγόριος Κωνσταντᾶς, Δανιὴλ Φιλιππίδης, Ἀνθίμος Γαζής, Νικόλαος, Ἀντώνιος και Ἰωάννης οἱ Κασσαβέται και ἄλλοι.

Μετὰ τὴν ἐν τῷ Β' κεφαλαίῳ ἐξιστόρησιν των ἐν Ἑλλάδι και ἀλλοχθῷ ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων, ἦτις πληροῖ 187 σελίδας, ἦτοι πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς ὅλης πραγματικῆς, ἐπιχειρεῖ ἐν τοῖς ἐπομένοις νὰ

(1) Μετέφρασε διὰ στίχων ὁμοιοκαταληκτικῶν εἰς τὴν κεντρὴν γλῶσσῃ τὴν Πεντάτευχον ἡ δὲ μετάφρασις του ἀναφέρεται παρὰ τοῦ συγγραφέου αὐτοῦ ἀνεκδότος.

(2) Οὗτος ἐτύπωσε ἐν Ἀμστερδαμῷ τὸ 1707 ἰδίῳι ἀναλήμματα τὴν Ὀρθόδοξον δολογίαν Βύγενιου τοῦ Βουλγάρου.

(3) Συγγραφεὺς τὰ ἔρωτος ἀποτελέσματα.

ἐκπληρώσῃ και τοῖς λοιποῖς τοῦ προγράμματος ἔρωτος. Καὶ ἐν μὲν τῷ Γ' κεφαλαίῳ ἀπὸ σελ. 187—198 ἐκθέτει τινὸς ἐκ τῷ χρονικῷ τούτῳ διαστήματι συνδρομῶν εἰς ἐκδόσιν βιβλίων. Ἄλλ' ἐνταῦθα οὐδὲν πλέον ποιεῖ ἢ ἀναγνῶνς τὴν Βρετοῦ βίβλον περὶ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, σημειοῖ ἐξ αὐτῆς τὰ ὀνόματα τούτων και τὰ βιβλία, α. οὗτοι ἰδίῳις διαπύνας ἐξέδωκαν ὥστε τὸ μέρος τοῦτο εἶναι ἀπλοῦς πίναξ των ὑπὸ τοῦ Βρετοῦ μνημονευόμενων ἀνδρῶν τούτων.

Ὁμοῖον πίνακα προσθέτει ἀπὸ σελ. 198—202 ἐν τῷ β' τμήματι τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου των ἀνδρῶν, ἵσοι ἰδίῳις χρήμασι κατέστησαν ἢ συντήρησαν ὑπάρχοντα. Ἐκπαιδευτήρια εἰς τὰς πατρίδας των ἢ ἀλλοχθῷ ἀπὸ τοῦ ἰε αἰῶνος και ὕστερον. Ὀνομάζων δ' ἐνα ἕκαστον τούτων, παραπέμπει εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πραγματείαν, ὅπου ἐποιήσατο λόγον περὶ αὐτῶν. Καὶ τοιαῦτα βραχέα μνησὶ των ἀνδρῶν τούτων εἶναι εὐπρόσδεκτος· ἡ πρόθεσις τοῦ προγράμματος ὅμως, ὅπερ πρὸς τοῖς ἄλλοις και τοῦτο εἰς ἴδιον ἔρον τοῦ ζητήματος ἔθηκεν, ἦτο ἄλλη. Ἀνεζήτηε δηλαδὴ πλέον ἢ ἀπῆλθ των ὀνομάτων δῆλωσιν.

Μέγα και ἰδιάζον ἴσως χαρακτηριστικὸν τῆς ἡμετέρας φυλῆς νομίζομεν τὸ φιλόμουσον ταύτης, ὅπερ ἐμφαίνεται οὐ μόνον ἐν τῇ ἀποκτῆσει των γνώσεων δι' ἐπιτόνου και ἐνδελεχοῦς μελέτης των ἐπιστημῶν και γραμμάτων ἐν μέσῳ πολλῶν στερήσεων και προσκομμάτων, ἀλλὰ και ἐν τῇ προθυμίᾳ και ζήλῳ, ὃν δεικνύουσι πολλοὶ των ἡμετέρων, πεπαιδευμένοι και ἀπαιδευτοὶ, πρὸς ἐνδύσειν ἐκπαιδευτικῶν καθυδρυμάτων και προίσειν πρὸς αἰώνιον, εἰ δυνατόν, συντήρησιν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἀμφοτέρω ταῦτα τὰ δείγματα τῆς τοῦ ἡμετέρου ἔθνους φιλομαθείας ζωηρότερα και θαυμαστότερα φαίνονται ἐν τοῖς χρόνοις τῆς δουλείας και πτωχείας τοῦ ἔθνους κατὰ τὸ διάστημα των τελευταίων τούτων χρόνων, και οὐ μισρὰν τιμὴν φέρουσι εἰς αὐτὸ, καλῶς ποιῶν ὁ συγγραφεὺς ἀνεγράψεν ἐν ἰδίῳ πίνακι τοῦ πονήματός του τὰ ὀνόματα των φιλομοῦσων τούτων ἀνδρῶν, τὸ μὲν πρὸς δῆλωσιν τῆς εἰς αὐτοὺς ὀφειλομένης ἐγνωμοσύνης περὰ τοῦ ἔθνους, τὸ δὲ ὅπως ἡ ἀναγραφὴ αὕτη συντελέσῃ πρὸς ἑβερμανσιν τῆς φιλοτιμίας και διεγερσιν τοῦ πρὸς τὰ καλὰ και ἐθνωφελεῖ ἔργα ζήλου των συγχρόνων και ἐπιγιγνομένων. Ἄλλ' ἡ ἀναγραφὴ αὕτη τότε νομίζομεν δύναται ἐπιτυχέστερον και τελειότερον νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν σκοπὸν τούτον, ὅταν κοσμηθῇ διὰ χρωμάτων οἰκείων τῇ τοιαύτῃ των ἀνδρῶν ἐκείνων ἀρετῇ, ὅπως προσελκύσῃ των συγχρόνων και ἐπιγιγνομένων τὰ ὄμματα και διεγερῇ των θαυμασμόν. Ἀπλῆ ὅμως και ζηρὰ ὀνομάτων ἀναγραφὴ δὲν ἐπιτυχάνει τοῦ σκοποῦ. Ἀπο-

διδόντες τὴν βραχυλογίαν ταύτην εἰς τὸ βραχὺ τοῦ χρόνου και τὸ ἑλλιπὲς των εἰδήσεων, αἱ ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ ἐν τούτῳ ὁ συγγραφεὺς περὶ των τοιούτων ἀνδρῶν, ἐλπίζομεν ὅτι εἰς τὸ μέλλον ἢ αὐτῶς ἢ ἄλλοις τις των ἡμετέρων θέλει ἐκπληρώσει τὴν ἐθνικὴν ταύτην ὀφειλὴν εἰς τοὺς γενναίους και φιλομουσους ἐκείνους ὁμογενεῖς, αἵτινες ἤναπτον και διετήρουν καίοντας τοὺς φανούς τῆς παιδείας ἐν τοῖς ζοφεροῖς χρόνοις τῆς δουλείας και ἀμαθείας τοῦ ἔθνους.

Ἐπιμελέστερα εἶναι συντεταγμένον τὸ δ' κεφάλαιον τῆς πραγματικῆς, ὅπερ διαίρει εἰς δύο τμήματα, ἀνερευῶν ἐν αὐτοῖς ἀπὸ σελ. 203—222 Πότε και ποῦ κατὰ πρῶτον εἰσῆχθη ἡ τυπογραφία και τίνα πρῶτον τυπωθέντα βιβλία εἰς Ἑλληνικὴν γλῶσσῃν, λόγον ποιούμενος ἐν μὲν τῷ α' τμήματι περὶ των ἐν Ἰταλίᾳ ἑλληνικῶν τυπογραφῶν, ὅσα ἦσαν ἑλλήνων κτήμα, και των ἐν αὐτοῖς ἐκδοθέντων βιβλίων ἀπὸ τῆς εὑρέσεως τῆς τυπογραφίας, ἐν δὲ τῷ β' περὶ των ἐν ἑλληνικῇ γῆ ἐνδρυθέντων μέχρι τοῦ 1832.

Ἐν τῷ β' κεφαλαίῳ πραγματεύεται συνοπτικῶς ἀπὸ σελ. 225—227 περὶ των πρῶτων ἑλληνικῶν ἐφημερίδων και περιοδικῶν συγγραμμάτων ὅσα ἐξεδόσαν μέχρι τοῦ 1821.

Ὡσαύτως συνοπτικῶς πραγματεύεται ἐν τῷ ΣΓ' κεφαλαίῳ των ἴαν σπουδαίων ἔρον τοῦ ζητήματος, ἀνερευῶν πόσον ἐπενήργησαν τὰ γράμματα εἰς τὴν τοῦ ἔθνους ἀναγέννησιν. Ἐστόχως μὲν περιγράφει ἐν τούτῳ τὴν των κατακτῆτων Τούρκων ἀνασθησιν και ἀδιαφορίαν ἐν τῇ ἰδρύσει και συντηρήσει ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων και ἐν τῷ τρόπῳ τῆς διδασκαλίας των ἑλλήνων παιδῶν, ἦτις πολλοῦ κέρριον σκοπὸν εἶχεν οὐχὶ τοσοῦτον τὴν μετάδοσιν γνώσεων, ὅσον τὴν διεγερσιν τοῦ πνεύματος διὰ τῆς ζωηρῆς ἀπεικόνισεως τοῦ λαμπροῦ και ἐνδόξου παρελθόντος τοῦ ἔθνους και τὴν ἐνίσχυσιν τούτου εἰς τὴν ἀκριβῆ τήρησιν των θεῶν τῆς ἡμετέρας ἑκκλησίας δογμάτων και τὴν ἀποσώθεισιν παντὸς ἑτεροδόξου κατ' αὐτῆς ὀλιβρίου μηχανήματος. Ὅσα περὶ τούτου μετὰ ψυχικῆς ζήτησεως λέγει εἰς: καίρια και ὀρθὰ, ἀλλ' ὀλίγα, και ἀνεπαρκῆ πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ προκειμένου και σαφῆ δῆλωσιν τῆς μεγάλης σημασίας, ἣν ἔσχον τὰ γράμματα ἐπὶ τῆς διανοητικῆς ἐξεγέρσεως τοῦ ἔθνους, και διὰ ταύτης ἐπὶ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ ἀποκαταστάσεως μετὰ μακρῶν και αἱματηρῶν ἀγῶνα, πρὸς ὃν ἐνισχύετο ὑπὸ τῆς μελέτης των μνημείων των ἑαυτοῦ προγόνων και τῆς ἐντεῦθεν πηγυζούσης πεποιθήσεως, ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ ζῆ ἐπὶ πλέον ὑπὸ ζυγῶν βαρβάρων και ἀγρίων κατακτητῶν τοσοῦτον ἐνδοξον και λαμπρὸν παρελθὸν ἔχον.

Μετὰ ταῦτα ἐπατα τελευταῖον τὸ Ζ' κεφάλαιον

ἀπὸ σελ. 228 μέχρι τέλους, ὅπερ διαίρεται εἰς δύο τμήματα. Καὶ ἐν μὲν τῷ ἀνεκγράφοντα τὰ δνόματα μίαν 1048 λογίων τοῦ ἔθνους ἀνευ τινὸς προσθήκης περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς παιδείας ἐνὸς ἑκάστου αὐτῶν, περαπεμπομένου ἑκάστοτε τοῦ ἠέλοντος μαθεῖν ταῦτα εἰς τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν τοῦ Βρετοῦ, ὅπου γίνεται λόγος περὶ αὐτοῦ, ἐνὸς τε καὶ εἰς τὴν πραγματικὴν ταύτην, ἐνὸς ἐμνημόνευσεν αὐτῶν ὁ συγγραφεὺς ἢ εἰς ἄλλην πραγματικὴν ἀνάκδοτον, τὴν βιογραφικὴν συλλογὴν Παναγιώτου Ἀραβαντινοῦ, καὶ εἰς τὴν τοῦ Ζαχάρου.

Ἐκ τῆς ἀναγραφῆς ταύτης 35 μὲν λόγιοι ἀνήκουσιν εἰς τὸν 1ῶ αἰῶνα, 91 δὲ εἰς τὸν 15', 102, εἰς τὸν 17', 355 εἰς τὸν 18' καὶ 405 εἰς τὸν ἡμέτερον ἀπ' ἀρχῆς τούτου μέχρι τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821' ἐκ τοῦ ὅλου τούτου ἀριθμοῦ περὶ τοὺς 300 ἦσαν κληρικοί.

Μετὰ τὴν ἀνακεφαλαίωσιν ταύτην προστίθει ὁ συγγραφεὺς ἐν σελίδι 270, ὅτι ὁ τοῦ Ζαχάρου κατάλογος τῶν ἑλλήνων λογίων, ὁ ὑπάρχων ἐν τῇ ἐθνικῇ ἡρώων Βιβλιοθήκῃ ἀνάκδοτος, περιλαμβάνει περὶ τοὺς 500 μόνον, ἀνασκαπτικὰ ἀπὸ τοῦ 1ῶ αἰῶνος μεσοῦντος μέχρι τοῦ ἡμετέρου, ἐξ ὧν ἀφαιροῦνται περὶ τοὺς 20 ὡς δις ἀναφερόμενοι ἄλλοις δνόμασιν ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτοῦ ὥστε ἐξάγει ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἀνεῦρε (1) περὶ τοὺς 450 λογίους τείως ἀγνώστους ἐκτὸς τῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, προλέγμων, καὶ τούτου ὀρθῶς βέβαιον, ὅτι δι' ἀκριβοτέρας ἐρεύνης θέλουσιν ἀνευρεθῆ ἔτι πλείοτεροι.

Ἐν τῷ β' τμήματι τοῦ κεφαλαίου τούτου προστίθει ὁ συγγραφεὺς ἀπὸ σελ. 173 μέχρι τέλους κατ' ἀλφαριθμητικὴν σειράν, ἐπιτομὴν βιογραφίαν τῶν ἐξοχωτέρων σοφῶν ἀνδρῶν, «ὧν τὰ δνόματα μνημονεύονται καὶ εἰς τὴν προειρηθέντα κατάλογον, ὁ ἀρκοῦμενος εἰς τὴν βιογραφίαν 86 μόνων, περὶ ὧν λέγει ὀλίγα μόνον, ὅσα φαίνονται αὐτῷ ἀκούοντα πρὸς δῆλωση τῆς ἐν λόγῳ σημασίας αὐτῶν, τὸν δὲ ἠέλοντα πλεῖον μαθεῖν περὶ τούτων πέμψει πάλιν εἰς τὰ τοῦ Βρετοῦ, Ζαχάρου καὶ Ἀραβαντινοῦ πονήματα. Ἐν ταῖς βιογραφίαις τούτων παρεμβάλλει καὶ τινὰς λέξεις περὶ τῆς δόξης τῶν κορυφαίων λογίων, περὶ τῆς γραφομένης ἡμῶν γλώσσης, ὅπως οὕτως ἐκλήρωσεν καὶ τὸν τελευταῖον τοῦ προγράμματος

(1) Ἐν τῷ προλόγῳ σελ. 173 «Κομπάρου, λέγει, ὅτι περὶ τοὺς 150 ἐκ τῶν τῆς προταλαινίας ἐπιπέρας λογίους ἔξ α μ ε τ α λ λ ε υ ο α μ η ν διὰ ἐπιπέρας ἀναδιφήσεως, τοὺς πλείστους κατ' ἐλακτικὴν ἀνημνημόνευσεν καὶ ληληθῆσας, πρὸς δὲ τοὺς καὶ ἄλλους σχεδὸν τοσούτους καὶ τοσούτους ἐκ τῶν ἀνασκαπτικῶν ἀπὸ τοῦ 1807 μέχρι τοῦ 1821, ὁ Παναγιώτης ἡμῶν, κατ' ἄ και πλείτερον ἐν σελ. 19 εἴπωμεν, ὅπως οἱ ἀνευρεθέντες καὶ ἐν ταῖς λογίαις ἀναγραφόμενοι ὡς ἐλλοθῶς λέγεται, καὶ μὴ κατατάσσωνται εἰς τοὺς καὶ τοὺς τὰ κοινὰ γράμματα μόλις εἰδέσθαι, καὶ οὕτως γινώσκοντα καταγράφονται τοῖς ἀλλοφύλοις ἐπὶ ματαίᾳ καὶ ἀπειροκόλῳ φιλοτιμίᾳ.

ἔρον, δι' οὗ ζητεῖται νὰ ἐξετασθῆ τὸ περὶ ταύτης φρόνημα Κοραῆ, Κοδριακῆ, Βιλαροῦ, Χαλιδά, Δούκα, Κομμικῆ καὶ ἄλλων. Ἀλλὰ ταῦτα ὡς ὀλίγα ἐν παρόδῳ λεγόμενα, οὐδόλω; ἀρκοῦσιν πρὸς ἀκριβοῦς τοῦ ἔθνους διασάφησιν.

Ἐν τέλει τοῦ βίου ἔπεται ἀλφαριθμητικὸς πίναξ τῶν πόλεων καὶ τόπων, ὅπου ὑπῆρχον λόγῳ ἕξια ἐκπαιδευτικὰ μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως.

Τοιαύτη τῆς πραγματικῆς ταύτης ἦτε ἔκτασις καὶ οἰκονομικὰ καὶ τὸ πραγματικόν. Ἰσχυρίζεται ἔτι νὰ εἴπωμεν ὀλίγα καὶ περὶ τοῦ λαϊκοῦ αὐτῆς.

Ἢ γλώσσα, πλὴν τῆς κακογραφίας, περὶ ἧς ἤδη εἴρηται, καὶ «τῆς ἐνδόξου εἰς καλλιπεῖς φράσεις καὶ ἀνθηρὰ καὶ ἐπιχώριος λέξεις,» ἦν σύνοιδε καὶ ὁμολογεῖ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ἐν σελ. 8' τοῦ προλόγου, καὶ ἦν ἡμεῖς οὐδόλω; νομιζόμεν ἑλλειψιν (καθότι τοιαῦτα κοσμήματα ἰδίᾳ εἰσι μάλλον ῥητορικοῦ καὶ ἐπιδεικτικοῦ λόγου ἢ πραγματικῆς φιλολογικῆς οἷα καὶ ἡ προκειμένη) ἔχει ἄλλα; ἀλλοί; ἑλλείψεις. Τοιαύτας κρίνομεν τὸ πλῆθος τῶν ὀρθογραφικῶν ἀμαρτημάτων, ἅτινα εὐρίσκαι ὁ ἀναγνώστης οὐ μόνον εἰς τὸ διὰ κρείττονας, καλλίγραφοῦσης δηλαδὴ ἀλλ' ἀμαθεστέρως χειρὸς ἀντιγεγραμμένον μέρος, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ κακῶς γεγραμμένον καὶ δυσανάγνωστον. Ἢ ἑλλείψεις αὐτὴ ἐλέγχει, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἄλλο τι, ἀδικοῦσαν καὶ ἀκρίβειαν τοῦ συγγραφῆος διότι ἠδύναται οὕτω; ὅπως δὴ ποτε νὰ διορθώσῃ τὰς ἀνορθογραφίας καὶ νὰ πέμψῃ τὸ πόνημα καθαρῶν τοῦλάχιστον τοιούτων κηλίδων.

Ἄλλην ἑλλειψιν τοῦ λαϊκοῦ νομιζόμεν τὰς ἀπροσφυστάτας μεταφορικὰς σημασίας τινῶν λέξεων ὡς ἐν τῷ προλόγῳ, ἔθλα λέγει ὅτι δι' ἐπιπέρας ἀνασκαπτικῆς εὔρε νέας πηγὰς, σημαίνων οὐχὶ τὴν κυρίως ἀνασκαπτικὴν, ἀλλὰ τὴν ἐρευναν καὶ μελέτην πρὸς ἀνεύρεσιν ἀγνώστων προσώπων καὶ πραγμάτων. Ἄλλαχού ὅτι ἐξεμεταλλεύσατο πολλοὺς λογίους ἀντὶ τοῦ ἀνεύρεν ἢ ἀνεκάλυψεν ἄλλαχού ὅτι ἡ γῆ ἀνεβλίστησε τοιούτους μυσταγωγούς, ἦτοι διδασκάλους.

Ἐτι δὲ χρῆσιν λέξεων ἀνοικεῖων εἰς τὴν ἔννοιαν ἢ κακοζήλων ὡς ἐν σελ. 30 «ἡ Σχολὴ διευθυνηθεῖσα μετὰ ζήλου καὶ ἀσθῆτος ἐπιταρπίας. Παναχοῦ «ἐκπαιδευτικὴ κατάσταση.» Τὰς ἐναχοῦ ἀπαντωμένους νεοχαλεύτους λέξεις ὡς ἐπιχώριος ἐν σελ. 5 πλείστοι σοφοὶ ἐξεπατριώθησαν διὰ παντός» ἐν σελ. 6 ὅσπευδον προμνηστεύσει ἀρωγὴν πρὸς ἀναζώωσιν τῆς Βυζαντινῆς αυτοκρατορίας» αὐτόθι.

Ἰκλύων τὴν συμπάθειαν εἰς πραγματικῶσιν τῶν ἐλλείπων ἐν σελ. 9 τῶν ἐν Ἀθῆναις φωτοδουρῶν, οἷος ὁ Ἰππίας καὶ Πρωταγόρας. Τὴν μετὰ μίαν ἢ δύο λέξεις μεταθέσιν τοῦ ἀναφορικοῦ ὄθεν, κατὰ τὴν ἐπιπορεύσασιν γῆν συνήθειαν τῶν πολλῶν, οἷτινες νο-

ῶσαι χαριέστερον νὰ μὴ προτάσῃ τὸ μόριον τοῦτο, ὅπως ἀπειτῆ ἢ φρίσις τῶν ἀναφορικῶν.

Πρὸς τούτοις ἡμικρημέναις σημασίαις ὀρημάτων ὡς ἐν σελ. 15 τὰς διαθεσὰς μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐκκονταετηρίδας, αὐτὶ τοῦ παρελθούσης ἢ ἀπλῶς τὰς μετὰ τὴν ἄλωσιν.

Ἀποπειρῶντες ἐνταῦθα τὴν κρίσιν τῆς βηθείας πραγματικῆς, ὁμολογοῦμεν ὅτι μ' ὅλας τὰς ἑλλείψεις, ὧν πολλὰ; βεβαίως ἤθελε διορθώσῃ καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ἐν δευτέρῳ καὶ τρίτῳ ἐπιθεωρήσει, ἔχει αὐτὴ οὐ μικρὰν ἀξίαν διότι μετ' ἀξιοπικίου ἀληθῶς ζήλου συνέταξεν αὐτὴν ἐκθέσας τὰς ἰδίας δόξας καὶ εἰκασίας περὶ πολλῶν τῆς ὑποθέσεως ζητημάτων, καὶ λίαν ἐπιμελῶς συναγώνων πάνθ' ὅσα ἠδυνήθη νὰ εὔρη εἰς τὰ προσιτὰ αὐτῷ ἑλληνικὰ συγγράμματα, ἐκδεδομένα καὶ ἀνεκδοτὰ. Οὕτω δὲ ποιήσας, συνύψανε πραγματικῶν, περιλαμβάνουσαν πάντας τοὺς ἔρους τοῦ ζητήματος, καὶ ἐπιπέρας οὐκ ὀλίγον φῶς εἰς τὸ σκοτεινὸν τοῦτο μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου γένους.

Πεποιθῶμεν δὲ ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν θέλει βαρυθυμήσει οὔτε δυσχεροῦσθαι διὰ τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις ἡμῶν, ἀναλογιζόμενος ὅτι, ὡς αὐτὸς ἀπρότους κατέβαλε κόπους ἵνα καὶ τὴν ὕλην συνάξῃ καὶ τὸ εἶδος μορφώσῃ καὶ τὰς ἐκτουῖ ἰδέας ἐκθέσῃ καὶ τὰς τῶν ἀντιδοσούντων ἀντιτρέψῃ, τὰ πάντα δευτέρω ποιούμενος, καὶ μόνον ἕνα καὶ κύριον ἔχων σκοπὸν, ἵνα εἰς τὸ ἀκριβὲς καὶ τέλειον, ὅσον ἐνεστί, προεγγίσῃ, οὕτω καὶ οἱ κριταὶ ὀφείλουσι νὰ ἐκτελέσωσιν εὐσυνειδήτως τὸ ἐκτουῖν καθήκον, ἐκφέροντες ἐν φιλαληθείᾳ τοιαύτην κρίσιν, ὅποια δύναται νὰ οὐγήσῃ τοὺς ἀγωνιζομένους εἰς ἔργα καθόσον ἐνδέχεται τελειότερα.

Πεποιθῶμεν ἔτι, ὅτι ὁ συγγραφεὺς θέλει φιλοτιμηθῆ καὶ τὰ παρεσφρησάντα σφάλματα διορθώσας καὶ τὰς ἑλλείψεις ἀναπληρώσας νὰ καταστήσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ πληρέστερον καὶ τελειότερον, καὶ οὕτως ἀποτελεσθῆν νὰ ἐκδώσῃ ποτὲ διὰ τοῦ τύπου πρὸς τιμὴν τῆς εὐάνδρου καὶ φιλομούσου Ἡπέρου καὶ πρὸς κοινὴν τοῦ ἔθνους ὀφέλειαν.

Μεταδίδνομεν ἤδη εἰς τὸ ἕτερον τῶν πονημάτων, τὸ φέρον ἐπὶ κεφαλίδῳ: ἐκ τῆς λογικῆς τοῦ Εὐγενίου τὰς εἰς τὴν ὑπόθεσιν καταλληλοτάτας ταύτας βήσεις.

«Τοιοῦτους δῆτινας φιλοσοφίας καρποῦς, ἀθλίως καίτοι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἐκβεβρωθῆσας, ἐκ διαλειμμάτων ἢ Ἑλλάς ὀφθη φέρουσα. Ἐφ ὧν μνησθεῖς ἡμῶν τῶν ἀλλογενῶν γεμισθῆσιν ἐπιχωρημένους.

Οὐδὲν γὰρ ὡςτινες τῶν ἀρτιπλοῦτων ἀγροίκως τοῖς παροῦσιν ἡμεῖς; ἐπιδεικτικῶμεν, ἀλλ' ὡς ἐκ πλουτούντων ἤδη πονόμενοι, τοῖς περιλειφθεῖσιν ἐπαγγελλόμεθα, ἔμα μὲν τῆς πάλαι ἀφρονίας τὴν μνήμην φέροντες,

ἔμα δὲ κατὰ τὴν πρῶτην ἐπαναλεοσέσθαι οὐκ ἀπελιπόμενοι εὐσθηρίαν, εἴποτε τοῖς κατ' ἡμῶν ἐμμεγῶς ἢ πρόνοια ἐπιβλήσειεν.» σελ. 40 § 58'.

Τὸ πόνημα τοῦτο πληροὶ περὶ τὰς 1200 σελίδας τοῦ λεγομένου ὀγδόου μεγέθους, ὧν 78 περιλαμβάνουσι τὴν ἱστορίαν τῶν ἑλληνικῶν Σχολείων, 42 τὰ τῶν ἑλληνικῶν τυπογραφείων, 5 τὰ τῶν ἐφημερίδων, 96 τὰς περὶ τῆς γραφομένης ἡμῶν γλώσσης δοξασίας τῶν ἡμετέρων λογίων, αἱ δὲ ὑπόλοιποι 960 περὶπου βιογραφίαι; πολλῶν ἐκκονταῶν λογίων, ἀνασκαπτικῶν ἀπὸ τοῦ 1ῶ μέχρι τοῦ παρόντος αἰῶνος ἀρχομένου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο μέρος εἶναι τὸ οὐσιωδέστερον τῆς πραγματικῆς ταύτης, ὅπως τῆς ἐτέρης ἢ τῶν Σχολείων ἱστορίας. Ὅθεν κλιῶς ποιῶν ὁ συγγραφεὺς ἐπιγράφει αὐτὴν Βιογραφίας τῶν ἐν ταῖς γράμμασι διαλαμψάντων Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τοῦ Βυζαντίου μέχρι τῆς ἐθνεγερσίας, καὶ οὐχὶ ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, καὶ ἐκμετριοφροσύνης καὶ «σχεδιάσμα πολλὰς ἔχον ἑλλείψεις, ὅπερ βιαίως καταστρωθῆν μὴδὲ κἀν ἀπὸς ἐπαθεώρησε.»

Περὶ τοῦ πονήματος τούτου καθόλου ἀποφαινόμενοι, λέγομεν ὅτι εἶναι ὕλη πολύτιμος εἰς συγγραφήν τῆς ἱστορίας τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀπὸ τοῦ 1ῶ αἰῶνος λήγοντος μέχρι τοῦ 18' ἀρχομένου, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐπιστημονικὴ πραγματικῆς. Ἐπειδὴ ἐκτὸς τῆς σελιδώσεως καὶ εἰς τμήματα διαίρεσως τῆς ὕλης, οὐδὲν ἄλλο χαρακτηρηστικὸν ἔχει κλιῶς συντεταγμένου πονήματος. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ τμήματα δὲν εἶναι πάντα πυμπιπληρωμένα ὑπόκειται ὅμως ὁ συγγραφεὺς νὰ συμπληρώσῃ αὐτὰ, προσθέτων καὶ ἄλλην ὕλην, ἦν ὡς λέγει συνήγαγεν ἠδὲ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιγράψῃ καὶ πέμψῃ εἰς κρίσιν. Ὡς τοιοῦτο λοιπὸν ἐξεταζόμενον τὸ βῆθεν πόνημα εἶναι λόγου πολλοῦ ἕξιον, διότι ἡ περιεχομένη ἐν αὐτῷ ἀφθονος καὶ σπουδαιὴ ὕλη, προσηκόντως ἐπεξεργασθεῖσα, οὐ μόνον τοῦ κυριωτέρου τοῦ ζητήματος ὄρους δεόντως θέλει ἐκπληρώσει, ἀλλὰ καὶ φῶς πλείστον διαχύσει εἰς τὸ σκοτεινὸν καὶ τοῖς πολλοῖς ὕλως ἀγνωστον χρονικὸν τοῦτο διάστημα τῆς διανοητικῆς ζωῆς τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Ἐπειδὴ γνωστοποιεῖ ἀνδρας βαθείας καὶ ποιικιλίας παιδείας, πηλυγράφους συγγραφῆς, ἀκαμάτους διδασκάλους καὶ γενναίους προμάχους τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας, ἀντικαταστάτους κατὰ τῶν ἐπιθεσῶν τῆς ἀλλοδοξίας ἐπιδρομῶν διὰ θερμοῦ λόγου καὶ ἐξουσίας γραφίδος.

Εἶναι βέβαιον ὅτι οὐκ οὐκ ἡ φιλοπονία τοῦ συναγρόντος τοσούτην καὶ τοιαύτην ὕλην, δι' ἣν ἐπαινῶν πολλῶν ἕξιος κρίνεται; ἐπειδὴ ἀνεζήτησε ταύτην οὐ μόνον εἰς τὰ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ συγγράμματα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἑτερογλώσσια πολλὰ καὶ διάφορα, ὅσα

ήδυνήθη ν' ανεύρη και αναγνώση εν τῷ τοῦ ἀγῶνος τούτου χρόνῳ, δηλῶν πανταχοῦ ἀκριβῶς και τήν πηγὴν, ὅθεν ἔλαβε τὴν ἕλλην' λυτηρόν ἡμῶς, οὐχί ὅτι δὲν ἠδυνήθη ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ νὰ βυθίση και διατάξῃ τὴν ἕλλην ταύτην, διότι τοῦτο δυνατόν νὰ ἐκτελέσῃ και ἕστερον, ἀλλὰ μάλλον ἦτι δὲν ἀπέκτησεν ἤδη, ὡς πρωτόπειρος ἴσως εἰς τοιαύτας συγγραφάς, πάσας τὰς ιδιότητας, αἰτινὲς εἰσιν ἀναγκῆν και ἀπαραίτητα προσόντα δοκίμου συγγραφέως· μάλιστα δὲ ἡ περὶ τὴν γλῶσσαν ἀσθένεια αὐτοῦ γίνεται πανταχοῦ καταφανής, ὡς και ἡ ἑλλειψίς φιλολογικῆς ἀκριβείας. Αἱ δύο αὗται ἑλλείψεις διὰ τοῦτο ἐξαιροῦνται ἐνταῦθα τῶν ἄλλων, ὅσαι ὑπάρχουσιν ἐν τῷ πονήματι τούτῳ, διότι εὐκολώτερον δύναται ὁ τοῦτο φιλοπονήσας ν' ἀποφύγῃ αὐτάς ἐν τῷ μέλλοντι διὰ τῆς ἰδιαιότητος αὐτῷ φιλοπονίας.

Τοιαῦτα γενικῶς εἰπόντες περὶ τοῦ πονήματος τούτου, ἐπιχειροῦμεν νῦν τὴν καθ' ἑκαστα ἐξέτασιν αὐτοῦ και ἀντιπαραβάλλομεν πρὸς τὸ ἕτερον.

Πρῶτον ἐν ἀμφοτέροις παρατηρεῖται ἡ αὐτὴ σχεδὸν περὶ τὴν γλῶσσαν πλημμέλεια, ὡστε δύσκολον ν' ἀποφανθῶμεν, πότερον εἶναι κατ' αὐτὴν ὑποδεέστερον. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι ἐν τούτῳ δευτέρῳ εἰς πλείονα δεξιότητος και εὐκολίας ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν ἐνοσιῶν και πλείονα ποιικιλίας και χάρις τοῦ λεκτικῆς, ὑπερ ἐμφαίνει πλείονεραν ἀσκησιν ἐν τῇ γραφῇ. Ἀλλ' αἱ ἀρεταὶ αὗται ἀσχημίζονται ὑπὸ τῶν αὐτῶν γλωσσικῶν κηλιδῶν, ὅν ὡν και τὸ πρῶτον πόνημα. Ἐπειδὴ ἐκτὸς τῶν ἀνορθογραφῶν, αἰτινὲς εἶναι ὀλιγώτεραι τῶν ἐν τῷ ἑτέρῳ πονήματι, ἀπαντῶνται πολλαχοῦ πολυειδῆ γλωσσικὰ ἀμαρτήματα ὡς

α) Ἐναλλαγὴ τοῦ γένους τῶν ὀνομάτων ἢ τῆς καταλήξεως· φοβεροὶ καίλαπες ἀντὶ φοβεραὶ μετὰ τῆς συμβίβης ἀντὶ συμβίου.

β) Ἡμαρτημένοι ἑθνικῶν ὀνομάτων τύποι· ἐν σελ. 320 Ναύπλιος τὴν πατρίδα ἀντὶ Ναυπλιεύς.

γ) Ἡμαρτημένοι σχηματισμοὶ ὀνομάτων και ῥημάτων ἐν σελ. 983 περὶ βορείου σέλατος ἀντὶ σέλαος· 634 δεκαεξέτης ἀντὶ ἐκκαίδεκάτης· 709 τὸ δοῦν ἀφορμὴν ἀντὶ δόν· 797 ἀναξιοπάσχει ἀντὶ ἀναξιοπαθεῖ.

δ) Ῥημάτων τύποι ἐνεργητικοὶ ἀντὶ παθητικῶν και μέσων και ἀνάπαλιν· ἐσεβάσθη ἀντὶ τοῦ ἐτυχεσεβάσμου ἢ ἦτο σεβαστός· 778 δεξιοθεῖς εὐμενῶς και συμβουλευθεῖς διέμεινεν ἐν Ρωσσίᾳ ἀντὶ τοῦ, ὃν εὐμενῶς δεξιουσάμενοι και συμβουλευθέντες οἱ Ρῶσοι· 702 φιλοτιμῶν τοὺς ἀπορομένους· μόνον φιλοτιμούμενος εἶναι ἐν χρήσει· 2 ἐκλιπομένης ἀντὶ ἐκλιπούσης.

ε) Ἐναλλαγὴ χρόνων· ὡς ἐν σελ. 4 στιγμιαίως ἐπιπρεμμένην ἀντὶ ἐπιπρεμθεῖσαν.

ς) Ἄτοπος χρῆσις τοῦ μήτε ἀντὶ οὔτε.

ζ) Κακοσύντακτα· 722 ἐκμαθὼν τὴν λατρικὴν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀντὶ παρὰ τοῦ πατρὸς· 791 ἤκουσε τὰ μαθήματα ὑπὸ τινος ἀντὶ παρὰ τινος.

η) Ἐσφαλμένοι σημασίαι ὀνομάτων και ῥημάτων ὡς ἐν σελ. 409 φρονήρεις οἱ ἰησοῦται ἀντὶ μαινόμενοι ἢ παράφρονες· 513 ἐνεδήμησεν ὁ Μελέτιος εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀλλ' ἡ πόλις αὕτη δὲν ἦτο δῆμος ἢ πατρίς τοῦ Μελετίου, ὅπως ἐνδημῆ ἐν αὐτῇ.

θ) Κακόζηλα και διθυραμβικά· ὡς ἐν σελ. 4 πὺ ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπὸ τῆς θείας προνοίας μεταφύεν ἐπὶ τῆς γῆς ἀντὶ τοῦ μετοικισθέν· 2 Ἑλληνες στρατηγοὶ ὠδήγουν τὰς σημαίας ἀντὶ τοὺς στρατούς· 52 ἠρδεύοντο οἱ βουλιμῶντες ἀντὶ οἱ διψῶντες· 80 ἐν τῇ τέφρᾳ τοῦ ναυαγίου· 699 ἀξίων δικαιώματα καταχθῆς· 626 ἡ εἰρήνην ἠνάγκασε τοὺς κατακτατικούς σκοπούς τῆς Αὐστρίας· 939 ὑπὸ τῆς δαφνοστεφούς φλογός τοῦ Μεσολογγίου.

ι) Ἐπὶ τούτοις και τοῦ ἀναφορικοῦ ὅθεν ἄτοπος μεταθέσις μετὰ μίαν ἢ δύο λέξεις ἀπαντᾶται πανταχοῦ.

Και ἐν τῇ μεταφράσει λατινικῶν ὀνομάτων δὲν εἶναι ἀκριβής· ἐν σελ. 127 Κικέρωνος Κάτων μείζων ἀντὶ Κάτων πρεσβύτερος. Ἰσαότως και ἐν τῇ ἀντιγραφῇ ἑλληνικῶν στίχων και λατινικῶν ἐπιγραφῶν.

Τοιαῦτα γλωσσικὰ ἀμαρτήματα ὑπάρχουσιν ἐν πάσῃ τῇ πραγματείᾳ, τὰ ὅποια μὴ δύναμενοι νὰ σημειώσωμεν πάντα, προτρέπομεν τὴν συγγραφεὰ ἐν δευτέρᾳ ἀναγνώσει νὰ διορθώσῃ αὐτὸς, μάλιστα δὲ τὰ ἐν ἀρχῇ τῆς περὶ Σχολείων διατριβῆς, ἐνθα πολλά εἰσι κατὰ λέξιν και ἐνοσιῶν κακοσύντακτα ἢ ἀντιφατικά, και ὡς τοιαῦτα ἀσχημίζουσι πολὺ τὴν πραγματείαν που ἐν ἀρχῇ μάλιστα προτασσόμενα.

Τὸ δὲ πραγματικὸν τοῦ πονήματος τούτου εἶναι πολὺ πληρέστερον και τελειότερον ἢ τὸ τοῦ ἑτέρου· διότι ὁ συγγραφεὺς ἀναγνοὺς πολλὰ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ και τῇ λατινικῇ και γαλλικῇ και ἰταλικῇ γλώσσῃ συγγράμματα, συνήγαγεν ἀφθονον ἕλλην και ἐξέθικε τὴν ἱστορίαν τῶν Σχολείων και μάλιστα τὰς βιογραφίας τῶν λογίων τοῦ ἔθνους πολλὴ ἀκριβεστέραν. Ἀλλ' ἐν ᾧ ὑπερτερεῖ τὸ δεύτερον πόνημα τοῦ πρώτου κατὰ τὸ ποσόν, ἐν μέρει δὲ και τὸ ποιόν, ἀνέγνωμεν ἡμῶς ἐν αὐτῷ και τινὰ ἀνεπιτυχῶς ἢ ἡμαρτημένως εἰρημένα, τὰ ὅποια σημειώσαμεν ἐνταῦθα. Εἰκάζοντες ὅμως ὅτι και ἄλλα ὅμοια ἀμαρτήματα ὑπάρχουσιν ἐν τῷ πονήματι, ὡς εἰς ἀνακάλυψιν ἀπαιτεῖτο περιζήτησις ἐν βιβλιοθήκαις και ἀναγνώσις πάντων τῶν συγγραμμάτων, εἰ ὡν ὁ συγγραφεὺς ἠρῶσθη τὴν ἕλλην, και παραβολὴ ἀκριβῆς τῶν ἐν αὐτοῖς πρὸς τὰ ἐν τῷ κρινομένῳ πονήματι, ἐπομέ-

νοῖς χρόνος πολλὸ μακρότερος τοῦ ὑπολειπομένου εἰς ἡμῶς πρὸς κρίσιν, προτρέπομεν αὐτὸν νὰ ἀναθεωρήσῃ ἐπιμελέστερον τὰς πηγὰς, και διορθώσῃ οὐχὶ μόνον τὰ ὑφ' ἡμῶν σημειούμενα ἐνταῦθα ἀμαρτήματα, ἀλλὰ και πᾶν ὅ,τι τοιοῦτον ἤθελεν εὑρεθῆ διὰ τοιαύτης ἐπιμελεστεράς ἀναθεωρήσεως.

(Ἐπαταὶ τὸ τέλος.)

ΠΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚῆ.

Ἐξεδόθη πρὸ τινων ἐθνῶν ἐν Γαλλίᾳ βιβλίον «Τρία ἔτη ἐν ταῖς Ἰνωμέναις Πολιτείαις» (") ἐπιγραφόμενον, ἐν ᾧ ἐξιστοροῦνται τὰ ἦθη και ἔθιμα τῶν Ἀμερικανῶν. Διαφεύεται δὲ εἰς εἴκοσι κεφάλαια, ὧν ἕκαστον πραγματευεῖται ἐν ἀντικείμενον, οὗτινος τὸ πλάσιον παράδοξον και διὰ τοῦτο ἀπίστευτον ἐν Εὐρώπῃ, ἀποδεικνύεται και διὰ τῆς μαρτυρίας τῶν ἐγχωρίων ἐφημερίδων, τῆς διοικήσεως ἢ και αὐτῶν τῶν δικαστηρίων. Ἡ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ πονήματος τούτου τέφρις· εἶναι μεγίστη· αὐξάνει δὲ τὸ ἐπικρατὸν αὐτῆς ἡ εὐφυΐα τοῦ συγγραφέως. Νομίζοντες ὅτι θέλομεν εὐχαριστήσαι τοὺς ἀναγνώστας τῆς Παυδώρας, θέλομεν μεταφέρει μετὰ τινος συντομίας εἰς τὰς στήλας αὐτῆς τὰ περιεργότερα τῶν κεφαλαίων, ἴσως δὲ και πάντα, μὴ ἀναδεχόμενοι ὅμως και τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μεταφέρωμεν και τὴν χάριν τῆς ἀφηγήσεως.

Ὁ ξένος ἐν Ἀμερικῇ.

Δεκατρεῖς ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἡμῶν ἐξ Ἄθρας (1852) καταπελάσαμεν εἰς Νεοσεβόρακον. Ἡ πόλις αὕτη, κειμένη ἐπὶ τῆς νήσου Μανάταν, ἀνῆκε κατ' ἀρχὰς εἰς τοὺς Ὀλλανδοὺς και ὀνομάζετο Νέον Ἀμστελδάμον· τὸ 1664 ὅμως, μεταβῆσα εἰς τὴν κυριότητα τοῦ δουκὸς τοῦ Ἐσθονίου, ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, μετέβαλε και ὄνομα. Ἐπειδὴ δὲ και τὴν θέσιν ἔχει προσφευγαστῆται εἰς ἐμπορίαν, και ὠραιότητα και πολυκνηροποιότητα εἶναι, οἱ ἐγχώριοι ὀνομάζουσιν αὐτὴν αὐτοκρατορικὴν. Ὁ λιμὴν αὐτῆς εἶναι μεγαλοπρεπέστατος, και ὡς ἔχον εἰκοσιπέντε μιλίων περιφέρειαν, δύναται νὰ περιλάβῃ τοὺς μεγίστους στόλους τοῦ κόσμου.

Ἐνταῦθα ἐρχόμενος κατὰ πρῶτον ὁ ξένος θαυμάζει τὴν ἀνεξιδήγητον κίνησιν τῶν πλοίων και τῶν ἀνθρώπων. Μία δὲ μόνη βίπη ὀφθαλμοῦ ἀρκεῖ νὰ δείξῃ εἰς αὐτὸν ὅποια ἡ ἀδάμαστος ἐνέργεια λαοῦ εἰς ἄκρον φιλοπόνου, ἐργαζομένου ἵνα ζῆσῃ και ζῶντος ἵνα ἐργασθῇ, τὴν ἐμπορίαν και μέσον και σκοπὸν

(*) Trois ans aux Etats-Unis, étude de mœurs et coutumes américaines, par Oscar Comotau.

ἔχοντας και κερδαίνοντας χρήματα ὅπως κερδήσῃ πλείονα. Ἀλλὰ και μία μόνη ὀφθαλμοῦ βίπη ἀρκεῖ νὰ δείξῃ ὅτι ἐμφυτον ἔχει τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας ὁ δημοκράτης ἐκείνος λαός.

Πάντες, και ὑπηρεταὶ ξενοδοχείων, και ἀμειβόμενοι, και ἡνίοχοι, φοροῦσι μαζὸν ἐνδομια και ἔχουσι τὴν ὄψιν εὐγενοῦς.

Τὰ ξενοδοχεῖα εἶναι τρισμύρια παλάτια, πολυτελέστατα διεσκευασμένα και τὸ ὑπηρετικὸν ἔχοντα συγκείμενον ἐκ συνταγμάτων Ἀθιόπων και ἐκ ταγμάτων νέων, ὠραίων και ζωηρῶν ἐξ Ἰρλανδίας γυναικῶν, αἵτινες περιποιοῦνται τὰ δωμάτια. Κατακλύζονται δὲ ἀδιακόπως ὑπὸ ξένων, διότι μεγίστης οἰκίας τῆς εὐκολίας τῶν μεταβάσεων διὰ τῶν σιδηροδρόμων και τῶν ἀεροπλοίων, πολυάριθμοι εἰσι και οἱ ἐρχόμενοι. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὰ ξενοδοχεῖα τῆς Ἀμερικῆς, δὲν ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ τῆς Εὐρώπης, διότι ἔχουσι πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς τὴν ἀνάπαυσιν και τὴν εὐχαρίστησιν τῶν ξένων. Καὶ αὐτοὶ οἱ νέονυμοι, δίδοντες τριακοσίας πενήκοντα δραχμὰς τὴν ἡμέραν, εὐρίσκουσι βασιλοπρεπῆ κοιτῶνα, τὸν κελούμενον κοιτῶνα τῆς γύμνης, ἀνάπλεον μετ' ἄλλης, βελούδου, ἀργύρου και χρυσοῦ. Ἐκαστον ξενοδοχεῖον ἔχει και τηλεγραφον, ἀνταποκρινόμενον μετὰ πιασῶν τῶν πόλεων τοῦ κράτους, και φαρμακοπωλεῖον και λουτρῶν και ταχυδρομεῖον και ἀναγνώστηριον και ἀνεμοδείκτας και σφαιριστήριον και διαφόρων ποτῶν ἐργαστήριον και πλυνητήριον ὄπου, συναρκοῦντος τοῦ ἀτμοῦ, πλύνονται, στεγνώνονται, σιδηροῦνται και διπλόνονται ἐντὸς δύο ὥρων τὰ πανικὰ σου. Σημειωτέον δὲ και τοῦτο, ὅτι εἰς τὰ ἀμερικανικὰ ξενοδοχεῖα δὲν κατοικοῦσι μόνον ξένοι, ἀλλὰ και ἐγχώριοι οἰκογένεια ἐμπορίων, αἵτινες ζῶσι διαρκῶς εἰς αὐτὰ κάλλιον ἢ ἂν εἶχον ἰδιαιτέραν οἰκίαν. Ἐπειδὴ οἱ Ἀμερικανοὶ κατάγινονται ἀπὸ πρῶτης εἰς ὑποθέσεις, τὸ πρόγευμα ἐτοιμάζεται τὴν ἑβδόμην ὥραν· ἀλλὰ και μέχρι τῆς ἐνδεκάτης εὐρίσκει τις νὰ προγεύσῃ. Ἐνίοτε γυναῖκες, ἐρχόμεναι εἰς Νεοσεβόρακον μετὰ τῶν συζύγων, τῶν ἀδελφῶν ἢ τῶν μνηστῆρων, ἢ και μόναι ἵνα ἐπισκεφθῶσιν αὐτῶ, καταβιβάζουσι τὴν ἑβδόμην ὥραν εἰς τὸ πρόγευμα ἐστολισμένοι και ἀνοικτοὺς ἔχουσι τοὺς βραχίονας. Τὸ ἄριστον γίνεται ἐντὸς τῆς ἡμέρας, και τὸ γεῦμα τὴν πέμπτην ὥραν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ περὶ τούτου εἶναι ἀξία περιεργείας φέρε εἴπωμεν ὀλίγα. Αἱ τράπεζαι, παρεσκευασμέναι πρὸ πολλοῦ, εἶναι ἀπέραντοι. Μικηθμοὶ σινικοὶ ὄργανοι ἀντηχοῦντες τρομεροὶ καθ' ἅπαν τὸ ξενοδοχεῖον καλοῦσι τοὺς μέλονταις νὰ γευθῶσιν. Ὅταν δὲ καθήσῃ πάντες, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ὑπηρετῶν, γέρον και ἀσχημος ἄβλοψ, νεύει διὰ τῆς ἀκροῦς τοῦ κιτρίνου αὐτοῦ ὀφθαλμοῦ πρὸς τὸ σύνταγμα τῶν ἄλλων Ἀθιόπων, οἵτινες

Ίστανται αλίητοι έπισθεν των κλημένων. Καί ά- μέσως, ως άν ώθοντο υπό άοράτου μηχανής, προ- χωροῦσι συγχρόνως και άποκαλύπτουσι τά πρώτα ραγητά.

Τό γεύμα και εις Νουεβόρακον και εις πάσας τας λοιπές πόλεις τής Αμερικης σύγκεται τουλάχιστον εκ πενήτηντα φαγητών παντός είδους. Δυστυχώς ή μαγειρική απέχει πολύ τής γαλλικής, και τά χόρ- τα βράζονται πολλάκις έντός άπλου ύδατος, άνευ λίπους ή βουτύρου ή και άλατος. Ο οίνος, άπαγο- ρευθείς υπό των έταιριών τής έγκρατείας, δέν φαι- θρίνει τάς άμερικανικές τραπέζας σπανίως μόνον άθετείται ο κανών, προπροφερομένου καμπανίτου περί τό τέλος του γεύματος. Οί έγκρατέστατοι όμως οῦτοι Αμερικανοί, μεταβαίνοντες από τής τραπέζης εις τά ίδια δωμάτια, σπεύδουσι να προσφέρωσι ιε- ροκρυφίως θυσίαν ευπρόσδεκτον προς τόν Θεόν Βάκ- χον, βοφοῦντες και οῖνον και αίκρα. Φθάνει να μη σκανδαλίξής τόν πλησίον σου εις τήν Αμερικην, και πρώττε ό,τι θέλεις κατ' ίδιαν.

Μετά τό γεύμα άν θέλεις απέρχεσαι εις τόν πε- ρίπακτον, εις τό θέατρον ή εις άλλην τινά διασκεδ- σιν' άν καιν δέν θέλεις μένεις εις τήν άπέραντον αίθουσαν του ξενοδοχείου, ήτις κατακλύζεται ως επί τό πλείστον υπό κομφοτάτων γυναικών, ών αι μὲν παίζουσι κύβελον ή τραγκοδοῦσιν, αι δε άναγι- νώσκουσιν ή καταγίνονται εις έρωτικές διαπραγμα- τεύσεις, άδιαφοροῦσαι άν βλέπωσιν ή ακούουσιν οί άλλοι αὐτάς. Αλλά τίς προσέχει; Έκαστος κράττει άνεξέλεγκτος, διότι εις τήν Αμερικην οὐδεις πικρατη- ρει ή επικρίνει τόν άλλον. Καί τούτο άποδεικνύει ότι οὐχί οί νόμοι, άλλ' ο τρόπος του ζην μαρτυρεῖ άν λαός τις είναι άληθώς ελεύθερος ή αξίος ελευθε- ρίας.

Απίστευτος είναι ο αριθμός των μετοικούντων εις τήν Αμερικην. Κατά τας δημοσιευομένας έτικσίως ειδήσεις 150, 000 άποικοι έρχονται κατ' έτος εις τήν φιλόξενον εκείνην γην. Έπειδή δε οί Αμερικανοί ύπολογίζουν τά πάντα ως έμποροι, όρίζουσι και τήν αξίαν εκάστου άποίκου προς 1500 τάλληρα ήτοι έννέα χιλιάδας δραχμῶν. Άρα κατ' έτος εισά- γονται άνθρωπεμπορεύματα 205 εκατομμυρίων ταλ- λήρων, ήτοι ένός διασεκατομμυρίου και πενήτηντα εκατομμυρίων δραχμῶν. Γνωστόν ότι ή έκτασις τής Αμερικης είναι άχανής' ένεκα τούτου ή συγκοινωνία διά τε άτμοπλοίων και σιδηροδρόμων είναι και ευ- κολωτάτη και εύθηνή' τό πλήθος και τούτων και εκείνων είναι άπείρηστον. Οί Αμερικανοί, τών ο- ποίων τό κυριώτατον σύμβολον είναι τό Timo is money, ήτοι ο γρόνος είναι νόμισμα, επιχειροῦσι και τά δυσκολωτάτα και τά δαπανηρότατα όπως καταναλίσκουσιν' όσον έννοστη ολιγώτερον χρόνον.

Έάν ποτε ανακαλυφθῆ τακτική έννοήριος πορεία, θά προτιμήσωσι βεβχίως ως ταχύτεραν αὐτήν, θα άνε- γείρωσιν έμπορικά καταστήματα εις τήν σελήνην και θα κατατάξωσι και αὐτήν μεταξυ των άλλων πολιτειών του κράτους αὐτών.

(Έπεται συνέχεια.)

ΣΚΗΝΑΙ ΤΗΣ ΑΡΓΕΝΤΙΝΗΣ ΕΡΗΜΟΥ.

(Συνέχ. 189 φύλλ. 409.)

Η Joven-Baldomera, ώραία γολέττα, νεω- στή χρωματισθείσα, καθαρά και κομψή, έσκαλεύετο χαριέντως εις τήν άγυραν της, ότε περί τήν τρί- την ώραν μετά μεσημβρίαν επιβιβάσθη ο σιρ Έρρί- κος. Ο Αδν Γαετάνος τόν ύπεδέχθη εις τό κατά- στρωμα και έτοποθέτησε τήν μικράν άποσκευήν του εις τόν μόνον θάλαμον του πλοίου. Πλησίον δε του μεγάλου ιστού έστησαν μικράν μαγειρείον, όπου έντός καθρωτάτης χαλκίνης χύτρας εκόχλαζεν ή carbonada, μίγμα κρέατος βοός και προβάτου, βρασμέ- νον με όρύζιον, χρυσόμυλα και άρώματα. Τετάρ- τικ κρέατος άποξηρανθέντος εις τόν άέρα εκρέμαντο εις τήν πρόραν' προς δε τήν πρόμαν ο Αδν Γαετάν- νος έδειξεν εις τόν σιρ Έρρίκον έριμάριον, όπου ύπῆρ- χον άγγεια οίνου, πορτογάλλια, ζυμαρικά τής Γε- νούης, σταφίς, καρύδια, ώραία λαχανικά, μήλα, πεπερίδες κόκκιναι ως κοράλιον, χρυσόμυλα, ελάται και χίλια είδη άρωματικών χόρτων, τά όποια με- ταχειρίζονται οί μεσημβρινοί λαοί εις τά φαγητά. Ο καιρός ήτο εύδιος' ο ήλιος δε λά Πλάτα άπέραντος ως θάλασσα συνεχέτο με τόν όρίζοντα. Ο Αδν Γαε- τάνος άνέμενε τόν άνεμον, όστις συνήθως πνέει προς τό έσπέρας κατ' εκείνα τά μέρη, έν άποπλεύσῃ και προσπαθήσῃ να φθάσῃ εις μίαν εκ των τεσσάρων εκβολών του Parana. Περὶ τήν πέμπτην ώραν ο ά- νεμος έπνευσε τφόντι, αλλά τόσον σφοδρός, ώστε ο πλοίαρχος έκρινε φρονιμώτερον να μη άναχωρήσωσιν. Ο ποταμός έξογκούμενος υπό νοτειοδυτικῶ άνέμου μετεβάλλετο εις μέγιστα κύματα, μανιωδώς έκρη- γνόμενα κατ' νησιδίον, άτινα διεκρίνοντο μακράν προς τόν όρίζοντα. Αί άγκυραι τής γολέττας πα- ρεούροντο, και αὐτή εκυμαίνετο υπό τής θυέλλης ως φύλλον δένδρου. Άν και ο ήλιος δέν ειχε δώσει άκό- κη, βαθύτατον όμως σκότος εκάλυπτε τόν ποταμόν' έν μόνον μέρος του ούρανού μείναν καθαρόν διέχεν άμυδρόν φώς, ένεκα του όποιου τά αντίκείμενα φαί- νογτο έπίσης άμυδρά.

Αί άγκραι του ούρανού ώμοιάζον προς τείχος σι- θηροῦν, τό όποιον ειχε σχίσει εις διάφορα μέρη κε- κρυμμένη κάμηλος όπως άναπηδήσωσι βύκεας φλο- γών. Ο ήχος του άνέμου, ή άδιάκοπος βοή των βροντών, ο ύπόκωφος φλοίσβος των κυμάτων, άπε- τέλουν άγρίαν και μεγαλοπερεπή άρμονίαν, όποίαν μόνη ή φύσις δύναται να συνθέσῃ. Ένίοτε έφαινο- το μεταξυ των κυμάτων και του ούρανού λευκά τινα σημεια, ποτε μὲν άνυψούμενα, ποτε δε γινόμε- μενα άφαντα' ήσαν δε πλοιαρία τά όποια καταλη- φθέντα υπό τής τρικυμίας έπροσπάθουν, ως εξη- γησιωμένα πτηνά, να επανέλθωσιν εις τόν λιμένα ή να καταφύγωσιν εις τινά κόλπον μεταξυ των νήσων. Ο πλοίαρχος δείξας αὐτά εις τόν σιρ Έρρίκον ειπεν'

— Όταν ο καιρός ήναι τοιοῦτος και πνέῃ νο- τειοδυτικῶς άνεμος, είναι επικίνδυνον να εύρίσεται τις πλησίον τής παραλίας' προτιμώτερον να μένη εις τό πέλαγος. Έχομεν τρεῖς καλάς άγκυρας' άν και παρασύρονται όλίγον νομίζω ότι δέν κινδυνεύομεν.

Αίφνης ο άνεμος εκόπασε. Τά κύματα άνέβρα- ζον χωρίς να ύψωνονται και συνετάρασαντο από άόρατον δύναμιν' άστραπή μεγάλη ως ο ποταμός έ- φώτισε τήν σκηνήν με φώς κυανοῦν, τρομεροί τριγ- μοί ήκούσθησαν, και κεραυνός όμοιος με καταρ- βάκτην φλογών κρημιζόμενον εκ του θόλου του ου- ρανού κατέπεσεν εις πέντε ή εξ' μέρη ένταυτῶ' και άμέσως σχεδόν άνεμος σφοδρότατος έδίωξε μακράν τά νέφη ως μανιωδῶς' τό κυανοῦν του ούρανού άνε- φάνη καθαρόν και λαμπρόν, ειδε και δέν έλαμψεν ούρανόν τόξον, ο όρίζων, αι νησai και ή γολέττα πα- ρουσιάσθησαν εις τās άψεις έχοντα διάφορα χρώμα- τα. Η μαγική αὐτη μεταβολή, σύνθηες φαινόμενον εις τά μέρη εκείνα, εξέπληξε τόν σιρ Έρρίκον.

Μετά μίαν ώραν ή Joven-Baldomera άνελκυσε τās άγκυρας και άναπετάσασα τά ιστία διέσχίσε χαριέντως τά γαληνάσσαντα κύματα. Τήν νύκτα, κοπάσαντος του άνέμου, έστάθησαν πλησίον νήσου εις τās εκβολάς του Παρανά δε λά Πάλμα. Η σε- λήνη εφάνη αίθρια μεταμορφώσασα τόν άπέραν- τον ποταμόν εις άργυροῦν κάτοπρον, όπου άντα- νεκάζτο ή λάμψη του στερεώματος. Οί ναῦται έ- κομῶντο επί του κατάστρώματος περιτυλιγμένοι με μανδύας. Ο σιρ Έρρίκος και ο Αδν Γαετάνος έμ- βάντες εις λέμβον παρέπλεον τās οχθας ώραίου ποταμού διασχίζοντας τήν νήσον. Η σιωπή ήτο με- γαλόπρεπής, δέν ήκούετο ειμή ο ρυθμός των κωπῶν, αίτινες έσχίζον τό λαμπρόν και διαγυγές ύδωρ. Ο σιρ Έρρίκος, όστις ήγάπα περιπαθῶς τά άνηθ, ιδών τινά ώραίστατα έπλησίασε τήν λέμβον προς αὐτά όπως συλλέξῃ άφθονα. — Έχεις ριβόλτερ; τόν ή- ρώτησεν ο Γαετάνος.

— Να! διατί μ' έρωτῆς; μήπως φοβήται τού-

πειρατάς του ποταμού; ειπε μειδιών ο σιρ Έρρίκος. — Αδν φοβούμαι τούς πειρατάς αλλά τās τί- γρεις, αίτινες ενεδρεύουσαι μεταξυ των θάμνων όταν μάλιστα ο καιρός είναι καθαρός ως άπόψε, περιμέ- νουν τās μεγάλας χρυσοφράς του Παρανά, τās ο- ποίας έλκυει τό φώς εις τήν επιφάνειαν του ύδατος, προς τά κυματιζόμενα χέρτα τής οχθης, όπου άπο- θέτουσιν τά αυγά των.

Μόλις εισώπησεν ο Αδν Γαετάνος και μέγα σύ- μα μελανόν, πηδήσαν ως σια ύπεράνω τής κεφαλής των δύο συνοδοιπόρων, έσεισε τρομερά τό πλοιαρίον και έπεσεν εις τόν ποταμόν πλησίον αὐτών.—Πυ- ροβόλησε, άνέκραξεν ο Γαετάνος.

Ο σιρ Έρρίκος έσημάδουσεν επιτηδεώς και άτα- ράχως' βρυχληθώς τραχύς και στρηνής ήκούσθη' τό ζῶον πληγωθέν εις τόν πνεύμονα έκχεσε τό ύδωρ δια του αίματός του, και περιστρέφετο κατασπα- ραττόμενον από σπασμούς άγωνίας. Και ποτε μὲν εφαινετο επιπλέον τό εύρῶ και λευκόν στήθος του, ποτε δε εκυματιζον αι κίτριναί τριχες του έχουσαι ποδ και ποδ μαῦρα στίγματα. Οί οφθαλμοί του, αίτινες πρό όλίγου έλαμπον ως δια φλογεροί άνθρα- κες, έσβέννυντο βαθμηδόν.—Γρήγορα, γρήγορα! ής προσπαθήσωμεν να τό κρατήσωμεν εις τήν επιφά- νειαν, δια να μη βυθισθῆ, ειπεν ο Γαετάνος' λαβόν δε βρόχον τόν έρρίψε με μαγίστην επιτηδεύτητα εις τό εκπνεόν θηρόν, και πλησίασας εις τήν οχθην επήδησεν εις τήν ξηράν και έσυρεν αὐτό.—Δύο άνθρω- ποι, ειπε, δέν άρκουσι να σηκώσουν τό βαρύτερον τουτο ζῶον' ή λέμβος θα έβυθίζετο άν τό άνεσύραμεν εις αὐτήν. Άς τό φέρωμεν εις τήν ξηράν, και αύριον πρό τής άνατολής του ήλιου θα στελω μερικους εκ των ναυτῶν μου να αφαιρέσουν τό δέρμα του.

Τό συμβάν τουτο έτάραξεν επί μικρόν τήν σιω- πην και τήν μεγαλοπρέπειαν τής λαμπρῆς εκείνης νυκτός, ύπερευχαρίστησε τόν σιρ Έρρίκον, και τῶ εφάνη ότι τό καζιδιόν του εις τήν χώραν εκείνην ήρχισεν υπό αίσίους οίανους. Ο διάπλους έγινετο λίαν ευχάριστος. Ότε ο άνεμος ήτο ούριος έδράττο- το τής εύκαιρίας όπως πλέωσιν' ότε δε εφθανον πλησίον μικρῆς τινος και τερπνῆς νήσου, έβρίπτον τήν άγκυραν αναμένοντες καιρόν εύνοϊκόν όπως ά- νοίξωσι τά ιστία. Ο περιηγητής έθαύμαζεν άκατα- παύτως τόν μέγιστον εκείνον ποταμόν, όστις εκυ- λίστο ως θάλασσα άνευ άκτῆς και άναμιγνύετο με τόν όρίζοντα. Αί νησai, πλησίον των όποίων ήγ- κυροβόλουν, παρέιχον τῶ σιρ Έρρίκῳ εύκαιρίας και περιπάτου και άλιείας και κυνηγίου. Έπειδή δε ύ- περηγάπη τās συλλογῆς, έντός όλίγου τό κατάστρω- μα τής γολέττας μετεβλήθη εις μουσεϊόν. Ζῶα τε- τραπευμένα, πτηνά καρφομένα, χρυσαλλίδες και κανθαροί έμπηγμένοι εις τόν ιστόν, ταιαῦτα και

ἄλλα ἐβλεπέ τις ἐρχόμενος εἰς τὸ πλοῖον. Ὁ Δὸν Γαστάνος ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ δέσῃ μετὰ προσηλῆς πάντα ταῦτα, καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς Βούανος Ἄερος, νὰ τὰ παραδώσῃ εἰς τὸν πρόξενον ὅστις ἔμελλε νὰ τὰ σταῖλῃ εἰς Ἀγγλίαν.

Δεκαπέντε ἡμέρας παρήλθον τοιοῦτοτρόπως. Τέλος ἡ γολέτα ἐβρίσθη τὴν ἄγκυραν ἀπέναντι τοῦ Rosario, ἣτις εἶναι ἡ κυριώτερη ἀγορὰ καὶ πόλις τῆς ἐπαρχίας τοῦ Σάντα-Φέ. Ἐκεῖ ὁ σὺρ ἐβρίσκον ἀπεχαίρεται τὸν Δὸν Γαστάνον καὶ τὸ πλήρωμά του. Ὁ πρόξενος, εἰς τὸν ὁποῖον ἐξήγησε τὰς περὶ ταξιδίου ἰδέας του καὶ τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀγρίαν ζωὴν τοῦ campo ἢ τῆς ἀργεντινῆς ἐρήμου, τῷ ἔδωκε συστατικὸν γράμμα πρὸς τὸν Δὸν Ἐστεβάν Γουζαλές, δὲ Σάντα Ρόζα, οὗτινος τὴν φιλοξενίαν εἶχεν ἀκούσει πολλάκις φημιζομένην, καὶ ὁ ὁποῖος ἔθεωρετο ὡς τις τῶν πλουσιωτέρων κτηματιῶν τοῦ τόπου.

Β.

Ἡ ἔπαυσις τοῦ Σάντα Ρόζα ἦτις ἀνήκει εἰς τὸν Δὸν Ἐστεβάν Γουζαλές, ἐφημιζέτο, καὶ δικαίως, ὡς ἡ ὠραιοτάτη τοῦ campo. Κτισθεῖσα ὅτε ἀκόμη ὑπῆρχον ἀντιβασιλεῖς, διεκρίνετο διὰ τὴν στερεότητά καὶ τὸ μέγεθός της. Τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ οἰκοδομήματος ἦτο κατὰ τὸν ἀνατολικὸν βυθὸν, τὸν ὁποῖον οἱ Ἀνδαλοζοῖοι ἐμιμήθησαν ἀπὸ τοὺς Μαύρους καὶ μετέφεραν ἀμετάβλητον εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Σάντα-Φέ. Τὰ δωμάτια τῆς οἰκίας ἔκειντο περὶ τετραγώνου αὐτῆν, εἰς τὸ κέντρον τῆς ὁποίας ὑπῆρχε δεξιαμένη καὶ φέρει ὑπὲρ αὐτὴν, στολισμένον μὲ ἀψίδα ἐκ κατεργασμένου σιδήρου. Λαμπρότατος ἐξώστης σκεπασμένος μὲ δρᾶναν ἔδιδεν εὐχάριστον σκιάν εἰς τὸ πλατὺ πεζοδρόμιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἦσαν αἱ θύραι τῶν κυριωτέρων δωματίων. Εἰς ἐκάστην γωνίαν τῆς αὐτῆς εὗρίσκατο ἀπέραντος ἀμφορεύς ἐκ κοκκίνης γῆς, ὀνομαζόμενος linacone καὶ χρησιμεύων εἰς τὸ νὰ ψυχραίνῃ τὸ ὕδωρ κατὰ τοὺς μεγάλους καύσωνας τοῦ κλιμακίου. Μετὰ τὴν αὐτὴν ταύτην ἦσαν καὶ δύο ἄλλαι σφαιρὶ δὲ πορτοκαλεῶν καὶ φοινίκων, λεμονεῶν καὶ δαφνῶν ἐστέλιζον τὸ κέντρον καὶ τὰ πλάγια· εἰς δὲ τὸ βῆθος ἔκειντο τὰ παρατήματα τῆς οἰκίας, ἣτοι μαγειρεῖς, δωμάτια τῶν ὑπηρετῶν κτλ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἔπαυσις τοῦ Σάντα Ρόζα ἦτο μεμονωμένη εἶχε κτισθῆ εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναται ν' ἀντισταθῇ εἰς ἔροδον. Τὰ σπᾶκια παράθυρά της εἶχον δυνατάτατα σιδηρῆς κινγκλίδας, οἱ δὲ τοῖχοι τῶν αὐτῶν ἦσαν ὑψηλοὶ, πάχεις καὶ στερεώτατοι.

Ἐπὶ τῆς πύλης ἔκειτο μοναχικὸν δωμάτιον κολούμενον allillo, σχήματος τετραγώνου, χρησιμεύον ἀντὶ ἐξώστου, ὅθεν τὸ βλέμμα ἔβηκεν εἰς μακροτάτην ἀπόστασιν. Ἡ στέγη τοῦ allillo ἐγγημάτιζε

δωμά, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔβαλλον πυροβόλον ἐν κεντρῷ παραγῶν· ἦτο δὲ πράγματι σωλὴν παλαιῆς θερμάρας, τοποθετημένος μεταξὺ δύο τροχῶν ἀμάξης· καὶ ὄμοιος ἢ ἀκίνδυνος αὕτη μηχανὴ ἐφαίνετο μακρόθεν τρομερὰ ἢ δὲ ἀπειλητικὴ αὐτῆς ὄψις εἶχεν ἀπομικρύνει πολλάκις τοὺς κλέπτας, οἵτινες δὲν εἶχον πολλὴν ὀρεξίν νὰ δοκιμάσωσι τὸ πῦρ τῆς θερμάρας ἐκείνης. Ἄλλως τε καὶ ὁ Δὸν Ἐστεβάν εἶχε τὴν ἀξίωσιν ὅτι εἶναι ἄνθρωπος προφυλακτικὸς. Ἐν τῷ δωματίῳ του ἐδείκνυν ὑπερηφάνως ἀρχαίας τινὰς ἰσπανικὰς καρδίας, ἔχουσας κοντάκια ἐξ ἐβένου μετ' ἀργυρῶν ποικιλμάτων, τὰς ὁποίας οἱ πρόγονοί του εἶχον φέρει ἐξ Ἀνδαλουσίας, ἦσαν δὲ πράγματι βαρεῖαι καὶ δύσρηστοι μηχαναὶ, πρὸς ἐπιδείξιν μᾶλλον καλαί.

Εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς δευτέρας αὐτῆς ὑπῆρχε μικρὰ ἐκκλησίαι τῆς ἁγίας Ρόζας, ἐντὸς τῆς ὁποίας φραγματικῶς ἐξαπὸστατος ἐλειτούργει ἄπαξ κατὰ μῆνα. Ἦτο δὲ ἀρχαῖον κτίριον ἐκ πλίνθων μωραϊσθὲν ἐκ τῆς πολυκαιρίας. Ἐπάνω τοῦ πυλώνας, μεταξὺ δύο παραστάδων, ἔκειτο ἐπιστόλιον καὶ ἐπ' αὐτοῦ, ἐντὸς καϊλώματος, τὸ ἄγαλμα τῆς ἁγίας Ρόζας, προστατίδος τῆς μεσημερινῆς Ἀμερικής, τὸ ὁποῖον κατασκευασθὲν ἐν Περουβίᾳ ἦτο ξύλινον, χρωματισμένον καὶ περιχρυσῶν· τὸ στέμμα αὐτοῦ ἦτο ἐκ ῥόδων, ἄνθη, βλαστάνοντα ἀδικούτως εἰς τὰ μέρη ἐκείνα, ἀνεουόντο καθ' ἐκάστην ὑπὸ τῶν γυναικῶν, ὑπὲρ δὲ τὸ ἄγαλμα ἀνυψῶτο μικρὸν κωνοειδῶς. Πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν μέρος, ἡ ἔπαυσις ἐπερικυκλοῦτο ἀπὸ πολλὰς κυκλοτερεῖς περιοχάς, περιφορασσόμενας ἀπὸ πικασάλους, εἰς τὰς ὁποίας εἰσήγον, τὸ ἐσπέρας τὰ τιμιώτερα ζῶα, ὄσων ἱπποῦς, βόας ἀμαζήλατας, καὶ γαλακτοφόρους δαμάλλεις μετὰ τῶν μικρῶν αὐτῶν. Ἐντὸς δὲ μικροτέρως περιοχῆς εἰσήγον τὰς αἴγας καὶ τὰ πρόβατα καὶ ἐντὸς ἄλλης τὰς ἡμιόνας. Ἐκεῖ πλοῖον, εἰς δωμάτια κατεσκευασμένον ἐκ πλίνθων ἑρῶν καὶ ἀχρῶν, κατέλυον οἱ ἀπειράριθμοι ὑπηρεταὶ τοῦ κτήματος, εἰς δὲ τὸ παρακείμενον ὠραιότερον οἰκημα κατώκει ὁ Δημήτριος, ἀρχηγὸς τῶν κτηνοτρόφων, οἵτινες καὶ αὐτοὶ εἶχον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν ἄλλου, τοὺς λεγομένους rúops ἢ ἐρίππους καὶ ἐνόπλους βοσκούς, ὁμοίους πρὸς τοὺς ποιμένους τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Διηγούνται οἱ ἐγχώριοι παραδόξως ἱστορίας περὶ τῆς ἐπικύλεως τοῦ Σάντα Ρόζα· ὁ Δὸν Ἐστεβάν τὴν εἶχε κληρονομήσει ἀπὸ δύο Οὐσίους του ἀγάμους καὶ ἡλικιωμένους, οἵτινες εἶχον ἐξαρισθῆ ἕνεκα τῶν ἐπὶ Ρόζα πολιτικῶν ταρχῶν. Μετὰ δεκαετῆ καὶ ἐπέκειντο δικιμονὴν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κορριεντές, ἐνῶ ἠτομαζόντο νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν οἰκίαν των, ἀπέθανον καὶ οἱ δύο, ὁ μὲν ἀπὸ ἀποπληξίας, ὁ δὲ ἀπὸ

ἐξείκην ἀσθενείαν. Ἐκτοτε ὁ Δὸν Ἐστεβάν, υἱὸς τῆς ἀδελφῆς των, ἔμεινε μόνος κληρονόμος. Ἡ μήτηρ του διηγέτο ὅτι οἱ δύο θεοὶ, ἔχοντες μεγάλαν περιουσίαν καὶ πολλὴν ποσότητά χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἔθαψαν αὐτὴν ὅτε ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναχωρήσωσιν. Ἦθαψαν δ' ἐνταυτῷ καὶ πολὺτιμὰ ἀργυρὰ σκεῦη καὶ ἀδάμαντας, χωρὶς νὰ ἐμπιστευθῶσι τὸ μυστικὸν εἰς οὐδένα· διὸ καὶ παρέλαθον αὐτὸ εἰς τὸν τάφον. Ὁ Δὸν Ἐστεβάν διέταξεν ἀπειρῶς ἀνασκαφάς, αἵτινες ὅμως ὑπῆρξαν ἀνωφελεῖς. Ἡ ἱστορία τῶν κεκρυμμένων θησαυρῶν τοῦ Σάντα Ρόζα πολλάκις ἐνησυχῶσι τὴν φαντασίαν τῶν ἐγχωρίων. Ποσάκις ποιμὴν ἠγρύπνησεν ὕλην τὴν ὑπὲρ τῶν ἀκάπτων τὴν γῆν εἰς μεμονωμένα μέρη, τρεφόμενος μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἀνεύρῃ τὰ περισπούδαστα αὐτὰ πλοῦτη, καὶ πόσοι γυναῖκες ἔδωκαν λειτουργίας πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν! Παρρητηρεῖται δὲ ὅτι οἱ ποιμῆνες, οἱ νομάδες, οἱ φαντασιοκόποι καὶ οἱ ὀνηροὶ, πάντοτε σχεδὸν ἐπασχολοῦνται μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι θὰ εὑρωσι θησαυροὺς, ὅπερ βεβαίως εἶναι τρόπος εὐκόλος πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ πλοῦτου, τὸν ὁποῖον οἱ ἐνεργητικοὶ καὶ ἐργατικοὶ ἄνθρωποι ἀποκτῶσι δι' ἐσευρέσεων καὶ διὰ κόπου. Ὁ Δὸν Ἐστεβάν, πλοῦσιος ὢν καὶ αὐξάνων τὴν περιουσίαν του καθ' ἐκάστην, εἶχεν ἐγκαταλείψει τὴν ἰδέαν τῆς ἀνακάλυψος τῆς κληρονομίας τῶν Οὐσίων του. Εἶχεν ἀπαγορεύσει μάλιστα εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ γὰ ὀμιλῶσι περὶ τούτου. Συχνὰ ὅμως οἱ μικροὶ ποιμένες, οἵτινες ἐπαίζον χαρτίαι χωρὶς νὰ ἔχωσιν οὔτε ὀβολὸν ἀνεκράζον· « Ἄς εἴχαμεν τοὺς θησαυροὺς τοῦ Σάντα Ρόζα. » Ἡμέραν τινα γυνὴ τις ἐξ Ἰνδίας ὀνομαζομένη Κάρμεν, ὑπηρετοῦσα εἰς τὴν ἔπαυσιν, ἀκούσασα τὴν ἐπιφώνησιν ταύτην ἠρώτησε σὶ σημαίνει. Καὶ ἀκροασθεῖσα μετὰ μεγίστης προσοχῆς τὴν διήγησιν, ἐκτύπησε τὴ μέτωπόν της ὡς ἂν ἤθελε νὰ ἐντυπώσῃ διὰ παντός εἰς αὐτὸ ὅτι ἤκουσεν. Ἰδοὺ κατὰ ποῖον τρόπον ἡ γυνὴ αὕτη εἰσήλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Δὸν Ἐστεβάν.

Δεκαπέντε ἔτη πρὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἀρχεται ἡ παρούσα ἱστορία, μεγάλη ἀνησυρία ἐπεκράτει εἰς τὴν ἔπαυσιν τοῦ Σάντα Ρόζα. Ἡ δόνα Ἰσαβέλλα Βαλθιδία, σύζυγος τοῦ Δὸν Ἐστεβάν Γουζαλές ἐπρόκειτο νὰ γείνη μήτηρ. Ἡ γυνὴ Εὐσέβεια, τρεφὸς αὐτῆς, μείνασα ἕκτοτε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν της, ἔκαμεν ὅλα τὰ συνήθη ἱατρικὰ τοῦ τόπου της ὅπως ἀνακουφίσῃ τὴν νέαν κυρίαν της. Ἀπέσπασεν ἀπὸ ἐκάστην γωνίαν τῆς ἀχυρίνης ὄροφῆς μιᾶς τινος καλύβης τέσσαρα δράγματα ἀχύρου, ἴσα πρὸς τὰ τέσσαρα κύρια σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, καὶ τὰ ἐκάλυψε σφραγισθεῖσα διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ. Ἐβάλεν εἰς τὴν καυλὴν τῆς ἀσθενοῦς πῖλον βοσκῶν, βλαπτισθέντος ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, θεωροῦσα τὸν τρόπον ταύτον ἀλάφιστον ὕψος βρο-

θήσῃ ὁ ἅγιος οὗτος κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ὥραν τὴν δόνα Ἰσαβέλλα. Πρὸς τοῦτοις ἀπαρέασα ἀπὸ τοῦ ἄγαλμα τοῦ ἁγίου Βασιλίου, φέροντος ἔνδυμα μοναχοῦ, τὸ σχοινίον τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου, ἐπεριτείλιζεν αὐτὸ εἰς τὴν μέσην τῆς δόνας Ἰσαβέλλας καὶ κατέσασα τέσσαρας Αἰθιοπίδας τὰς διέταξε νὰ τὴν περιτυλίξωσιν ἐντὸς μεγάλῃς σινδῶνης καὶ νὰ τὴν κινῶσι σφοδρῶς. Χάρης δὲ εἰς τὰς συνταγὰς ταύτας καὶ εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς φάσεως, ἐγενήθησαν δύο ὄρατα κοράσια. Ἡ Εὐσέβεια ἐτροπήσεν εὐθὺς τὰ ὄρατα των, κατὰ τὸ ἔθιμον, διὰ βελόνης ἐχούσης κόκκινον μεταξίον καὶ ἐκρέμασε χρυσοῦς κρίκους. Κοιτὶς σκεπασμένη μὲ περιλυκὰ δερμικὰ προβάτων εἶχεν ἐτοιμασθῆ διὰ τὰ νεογνά. Πρὶν δὲ κατακλίνῃ αὐτὰ στραφεῖσα πρὸς τὴν δόνα Ἰσαβέλλα κατεπαράχθη ἰδοῦσα τὴν ὠχρότητα τοῦ ὄρατου προσώπου της· ὅμως χωρὶς νὰ δειξῇ ὅτι ἐφοβήθη τὴν ἐπισησασα καὶ τὴν ἠρώτησε ποῦ ὀνόματα ἔπρεπε γὰ θῶσῃ εἰς τὰς δύο μικράς· ἐκείνη δὲ μόλις ἀπήντησε μετὰ κόπου· « Εὐσπλαγχνία καὶ Λύπη. » Μετὰ ταῦτα δὲ, ἀφοῦ εἶδε τὴν Εὐσέβειαν ἀλείφουσαν τὸ μέτωπον τῶν παιδιῶν μὲ ἁγίασμα καὶ βαπτίζουσαν αὐτὰ εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος ἐλειποθύμησε. Καὶ ἡ μὲν Εὐσέβεια ἔτρεξεν ἀμέσως καὶ ἐνηγκαλισθῆ αὐτὴν· ἡ δὲ νέη λεχὼ κλίνασα τὴν κεφαλὴν ὡς τρυφερὸν ἄνθος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πνέει σφοδρὸς ἄνεμος, ἐξέπνευσεν. « Ἀπέθανεν, ἀπέθανεν, » ἀνέκραξεν ἡ Εὐσέβεια καὶ παραδοῦσα εἰς λύπην μετὰ τῆς σφοδρότητος ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τὰς μεγάδας φυλάς, ἐθρηολόγει καὶ ἐκόπτετο. Αἱ τέσσαρες Αἰθιοπίδες καθήμεναι κατὰ γῆς ἐβρυχῶντο Οὐλυβρώς. « Ἀπέθανεν, ἐπνευλάμβανεν ἡ Εὐσέβεια, καὶ ποῦ τρεφὸς διὰ τὰ πλάσματα ταῦτα; — Αἴφνης ἠκούσθη παδοβολητὸς πολλῶν ἱππῶν καὶ ἡ Εὐσέβεια ἀνορθωθείσα ἀνέκραξεν· « Εἶναι ὁ Δὸν Ἐστεβάν, ἀναγνωρίζω τὸ χρεμτίσμα τοῦ Κοραζόν. » Τὴν αὐτὴν σχεδὸν στιγμὴν νέος τις, τὴν φυσιογνωμίαν ἔχων εὐγενῆ καὶ σοβαρὰν, καὶ φέρων ἔνδυμα κομψὸν καὶ ὠραῖον εἰσήλθεν εἰς τὴν κοιτῶνα. Ἐνοήσας δὲ ἀμέσως τὰ διατρέξαντα ἀπεκάλυψε τὴν κεφαλὴν, ἐγονυπέτησε πλησίον τῆς νεκρᾶς, κατηλοπάσθη τὰς παγωμένας χεῖρας της καὶ μετὰ ταῦτα ἀνεγερθεῖς καὶ βαπτίσας τοὺς δακτύλους του εἰς τὸ ἁγίασμα ἐγράψε σταυρὸν εἰς τὸ σῶμα αὐτῆς. Ἡ λύπη του ἦτο τρομερὰ, ἀλλὰ σιωπηλὴ καὶ καρτερικὴ, ἡ δὲ Εὐσέβεια δὲν ἐτόλμα πλέον νὰ ὀμιλήσῃ. Μίαν μόνον στιγμὴν ἰδοῦσα τὸν Δὸν Ἐστεβάν ἀνυψώσασα τοὺς ὀφθαλμούς ἔδειξε πρὸς αὐτὸν τὴν κλίναν καὶ εἶπε· — Κοιμῶνται. — Εἶναι δύο! ἀνέκραξεν ὁ Ἐστεβάν, καὶ πλάσασας παρετήρησε μετὰ πολλῆς ἀγάπης τὰς δύο μικράς καὶ ξανθὰς κεφαλὰς, ἀναπνευόμενας εἰς τὸ αὐτὸ προσκέφαλον.

— Εὐβαπτίσθησαν; ἠρώτησε.

— Ναί, κύριε, ὀνομάσθησαν Εὐσπλαγγία καὶ Λύπη.

— Εὐσπλαγγία καὶ Λύπη, ἐπανέλαθε, καὶ ἐγονυπέτησαν ἐκ νέου πλησίον τῆς νεκρᾶς.

Αἱ Λίθιοπιδες τὴν εἶχον ἐνδύσει κατάλευκα καὶ στολίσει τὸ τελευταῖον μὲ καμελίας καὶ ἰάσμους. Μετὰ δὲ τῶν κινουμένων ἀκτίνων τῶν λαμπάδων, τὸ νέον καὶ γαλήνιον μέτωπον τῆς δόνας Ἰσαβέλλας, ἐφάνετο ὡς μέτωπον ἀγγέλου κοιμωμένου. Ἐντοσοῦτω αἱ δύο μικρὰ ἤρχισαν νὰ κλαίωσι.

— Παναγία μου Παρθένε! ἀνέκραξεν ἡ Εὐσέβεια, τὰ παιδία κλαίουσι καὶ δὲν ἔχομεν ποῖα νὰ τὰ δώσῃ γάλα.

Ὁ δὸν Ἐστεβάν ἐκτύπησε τὸ μέτωπόν του καὶ εἶπε:

— Γνωρίζω μίαν καὶ ὑπάγω νὰ τὴν εὕρω.

Καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανήλθεν ὀδηγῶν γυναῖκα Ἰνδὸν πελωρίαν τὸ ἀνάστημα, μελανωπὸν τὴν ὄψιν καὶ καταλεύκου ἔχουσαν τοὺς ὀδόντας ἢ κόμη τῆς ἐπιπτεν εὐθεῖα ὡς χαίτη, αἱ δὲ χεῖρες καὶ οἱ πόδες τῆς ἦσαν μικροί· καὶ ἂν δὲν εἶχε τὴν ἔμφρασιν τοῦ προσώπου τραχεῖαν καὶ ἀγρίαν, οἱ χαρακτῆρές τῆς δὲν θὰ ἦσαν ἀσχημοί. Ἀντι ἐσθλῆτος ἔφερε περὶ αὐτὴν μάλλινον σκέπασμα, περὶ δὲ τὸν τράχηλον πλατὺ πανίον ἐν εἰδει σάκκου ἐστραμμένου πρὸς τὴν ῥάχην, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἐκοιμάτο βρέφος ἕξ ἢ ὀκτώ μηνῶν. Ἐτερον δὲ παιδίον δύο ἢ τριῶν ἐτῶν ἐκράτει τὸ φόρεμά τῆς. Ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον ἐστάθη περιεργάσθη τὸ μὲ ψιάλως ἐστρωμένον ἔδαφος, τὴν ἀπὸ γυγλυμένης δοκοῦς βασταζομένην ὀροφήν, τὰ ἀρχαῖα θρανία, τὰς θρησκευτικὰς εἰκόνας τῆς παλαιᾶς ἰσπανικῆς σχολῆς· καὶ ὅτε ἔβριψε τοὺς ὀφθαλμούς εἰς τὸ λείψανον τῆς δόνας Ἰσαβέλλας τὸ πρόσωπόν τῆς ἴδεν κατατράχηλα.

— Πλησίον, Κάρμεν, εἶπεν ὁ δὸν Ἐστεβάν.

Ἢ Ἰνδὸς ἐπροχώρησεν ὀλίγον καὶ γονυπετήσασα εὐσεβῶς, ὅπως τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου συνειθίζουσι νὰ πράττωσι πρὸς τοὺς νεκρούς, ἐψιθύρισεν ἀκατανόητους τινὰς λέξεις μὲ τόνον φωνῆς ὁμοιάζοντα πρὸς πένθιμον ἄσμα. Ὅτε δὲ ἀνηγέρθη καὶ εἶδε τὰς δύο μικρὰς τὰς ὁποίας ἡ Εὐσέβεια ἔφερε πρὸς αὐτὴν, ἡ τραχεῖα φυσιογνωμία τῆς ἔγεινεν ἰλαρωτέρα καὶ γλυκὸ μείδιμα ἔχαραξε τὰ χεῖλη τῆς.

— Ἀγγελουδιά μου! ἀνέκραξεν ἰσπανιστί. Πόσον εἶναι ὠραία! νὰ τὰ δώσω γάλα;

Ἢ Εὐσέβεια ἀπέθετο τὰς δύο μικρὰς εἰς τὰ γόνατά τῆς, αἵτινες ἀφοῦ ἐβίβασαν μετεφέρθησαν πάλιν εἰς τὴν κοιτίδα.

Ἐντοσοῦτω τὰ δύο παιδία τῆς Κάρμεν, καὶ τὰ δύο ὠραῖα ἄρρνα, παρετήρουν ἐκθαμβωτὰ περὶ αὐτά. Ὁ δὸν Ἐστεβάν βυθισμένος εἰς λύπην δὲν τὰ εἶχε παρατήρησει, ἐνῶ ἡ Εὐσέβεια τὰ ἐβλεπε μὲ τὴν

καταφρόνησιν, τὴν ὁποίαν οἱ μιγάδες ἔχουσι πρὸς τοὺς Ἰνδοὺς. Ἐπειδὴ ὅμως ἦτον ἀγαθὴ, ἐπροσπάθησε νὰ λάβῃ γενναιοῦτητα ὅπως ἀφήσῃ τὸν κοιτῶνα, ἔνθα ἀνεπαύετο ἐκείνη τὴν ὁποίαν ἠγάπα ὡς θυγατέρα τῆς, καὶ ἔνευσε πρὸς τὴν Κάρμεν νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ. Φθάσασα δὲ εἰς τὰ παραρτήματα τῆς ἐπαύλεως εἰσῆγαγε τὴν τροφὴν εἰς μικρὴν καλύβην ἐκ χόμματος καὶ ἀχύρου, ἔδωκεν εἰς αὐτὴν μὲν ἵππου εἰς τὰ τέκνα τῆς δὲ ἀρνίον δέρματα ἀντὶ κλίνας, καθὼς καὶ τεμάχια κρέατος καὶ ἀραβόσιτον βρασμένον μὲ γάλα. Μετὰ δευτέρητα ἐπαναλοῦσα ἕκαστον τὴν ἐκάλεε ἢ καρδία τῆς εὔρε τὸν δὸν Ἐστεβάν πλησίον εἰς τὰ δύο βρέφη.

— Πόσον εὐγνωμονῶ, κύριε, εἶπεν, εἰς τὸν Θεὸν ὅτι μὰς ἔστειλε τὴν γυναῖκα ἐκείνην διὰ νὰ θρέψῃ τὰ παιδία μας.

— Τρόνι, Εὐσέβεια. Ἦμην εἰς Σάντα φὲ ὅταν ἔφεραν τοὺς αἰχμαλώτους καὶ ὁ στρατηγὸς Echaguc, μὲ τὸν ὅποιον ἔχω πολλὴν σχέσιν, μὲ ἔχαρισεν ἐκείνην τὴν γυναῖκα μὲ τὰ παιδία τῆς.

— Εὐγε! ἀξιόλογον δῶρον σὰς ἔκαμεν, ἂν καὶ μὰ τὴν ἀλήθειαν τὸ πρόσωπόν τῆς μὲ προσεῖνε φόβον.

— Ἀδιάφορον, Εὐσέβεια, πρέπει νὰ τὴν μεταχειρισθῆς μὲ κλοσύνην διὰ νὰ τρέφῃ εὐχαρίστως τὰς μικρὰς. Κατὰ τὰ φαινόμενα δὲν εἶναι περισσώτερον τῶν εἴκοσι χρόνων· εἶναι ὑγιής, εὐρωσθη, καὶ ἂν τὴν περιποιηθῆς θὰ μὰς ἀγαπήσῃ καὶ δὲν θὰ ὀκλήσῃ πλέον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἔρημον. Ὁ σύζυγός τῆς ἐφρονέθη εἰς τὸν τελευταῖον πόλεμον.

Αἱ πληροφορίες αὐταὶ δὲν ἐξήλειψαν τὰς ἐμφύτους προλήψεις τὰς ὁποίας εἶχε κατ' ὄλιον τῶν Ἰνδῶν ἢ Εὐσέβεια καὶ ἰδίως κατὰ τῆς Κάρμεν· ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν τέκνων τῆς δόνας Ἰσαβέλλας ἀπεφάνετο νὰ καταπνίξῃ τὴν ἀποστροφὴν τῆς.

«Γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει,» εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Τὰ λόγια ταῦτα ἐγένοντο τὴν ἐπαύριον πράγματα διὰ τὴν δόνα Ἰσαβέλλαν. Τὴν νύκτα κατασκευάσθη φέρετρον κεκαλυμμένον ἔξωθεν μὲν μὲ μῦρον βελουδόν, ἔσωθεν δὲ μὲ λευκὸν μεταξωτὸν, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου βαλόντες τὴν νεκρὰν ἐθαψάν αὐτήν· ἐπὶ δὲ τοῦ προσκλήρου σταυροῦ τὴν ὁποίαν ἐνέπηξαν ἐπὶ τοῦ τάφου ἕως οὗ ἐτοιμασθῆ μνήμα, ἐχωράχθησαν ταῦτα: «Δόνα Ἰσαβέλλα Βαλβιδία δὲ Γονζαλὲς, δέκα ἑπτὰ ἐτῶν»

Καθὼς τὸ εἶχεν ὑποσχεθῆ πρὸς τὸν δὸν Ἐστεβάν ἢ Εὐσέβεια, ἐφέρετο εὐμενῶς πρὸς τὴν Κάρμεν, ἥτις ἦτο πάντοτε ὑπερήφανος, ἀγρία, σιωπηλὴ, μὴ ἔχουσα γλυκύτητα φωνῆς καὶ βλέματος· εἰμὴ μόνον διὰ τὰς δύο μικρὰς κόρας, αἵτινες, χάρις εἰς τὸ ἀξιόλογον ἐκεῖνο κλίμα κῦζανον ταχύως. Ὁ Γονζαλὲς εἶχε βραπίσει καὶ τὴν Κάρμεν καθὼς καὶ τὰ

ΠΟΙΗΜΑ.

Ο ΝΑΥΑΓΟΣ.

ΤΑΙ ΚΥΡΙΑΙ Θ. Θ.

Πολλάκις ἐνῶ ζέφυρος τερπνὸς καὶ μοσχοβόλος
Καταφιλεῖ τοῦ κύματος ἠρέμα τὸν ἀφρόν,
Κ' ἐνῶ αὐγάζει τ' οὐρανοῦ ὁ σαπφειώδης ὄθλος
Ὅπου τροχάζει τῆς νυκτὸς τὸ ἄστρον τὸ λαμπρὸν,

Ἐπὶ τοῦ στερεώματος κ' ἐπὶ τοῦ πόντου βίπτει
Ὁ πλέον τότε ναύκληρος βλέμμα ἐκστατικόν,
Καὶ ἀπατήτους νοερώς κόσμους ἀνακαλύπτει
Ὅπου τρυφερὰ μ' ἰδανικὰ πλάσματα συνοικῶν.

Τὸ τῆς χαρᾶς τοῦ μέγθους ὑπερτερὰ ἀκόμα
Καὶ τῆς θαλάσσης τ' ἄδυτα νῶτα καὶ ἀχανῆ,
Εἶναι δ' ἡ λάμπουσα ἐλπίς εἰς τὸ στιλπνὸν τοῦ ὕμνου
Τῆς λαμπυρόντος τ' οὐρανοῦ οὐχ ἦττον φαινή.

Συχνὰ πλὴν, φεβί, ὁ ζέφυρος γένεται λάθρος κλύδων
Καὶ τοῦ ναυδάτου κυλινδεῖ τὸ πλοῖον μὲ ὀργήν,
Ὁ δ' ἐμπλεῶς πρῶν χρυσοῦν ὀνείρων τε κ' ἐλπίδων
Πάραυτα πίπτει ναυαγὸς εἰς ἀπενκαταῖαν γῆν.

Ἢ θάλασσα ἢ πρὸ μικροῦ ὡς μάγισσα φιλοῦσα
Μὲ τὸν λευκόν τῆς τὸν ἀφρόν τοῦ πλοῖου τὰς πλευράς,
Ἐξαιφνης, πρὸς τὸ βάρος τοῦ ὡσεὶ ἀγανακτοῦσα,
Μ' ὀργίλον κύμα τὸ ὠθαί ἐπὶ ἀκτῆς ἔρηξ.

Ὁ πρῶν φέγγων οὐρανοῦ ἐξοργισθεὶς ἐπίσης
Καλύπτει τοὺς ἀστέρας τοῦ μὲ νέφη σκοτεινά.
Κατὰ τοῦ ναύτου ἅπασα συνομοτεῖ ἡ φύσις·
Ἀντέχει πλὴν ὁ ἄνθρωπος εἰς ἄπειρα δευρά.

Μόνος εἰς ἔρημον ἀκτὴν γυμνὸς καὶ πειναλὸς
Τοῦ φοίβου τὴν ἐμφάνισιν στενάξ' ἐπιθυμῶν,
Καὶ εἰς τὰ ὠτά του ἤχει μακροῦτον φρικαλέος
Ὁ βρυχηθμὸς τοῦ λέοντος δεσπότη τοῦ δρυμῶν.

Κατὰ στιγμὰς τὸν φόβον τοῦ ὁ τάλας ἀποσειῶν
Μὲ παρελλούσας ἠδονὰς τὴν μνήμην τοῦ πληροῦ,
Κ' ἡ φαντασία τοῦ Θεοῦ, ἢ ἄλλος Δευκαλίων,
Τὸν κόσμον ὅν ἀπόλωσε πλάττει ἐν ἀκαρεῖ.

« Πῶς, εἶλεγε, δὲν ἔζησα ἐν τῇ φιλότατῃ χώρῃ
Ὅπου μὲ περιέπτυσαν ἀγκάλῃ μητρικῇ,
Ὅπου μὲ ἔτρεφε μ' ἀγνὰ καὶ μοσχοβόλα δόξα
Ὁ ἔρος ἂν μοι ἔχουε νεότης μαγικῇ! »

(Ἐπεται συνέχεια.)

α' Ω! διατί εζήτησα τὴν δόξαν καὶ τὴν φήμην
Ἐπὶ ἀστάτου κόματος καὶ ἐπὶ ζένης γῆς. I. »
Πλὴν τὸ παρὸν ἀμείλικτον τοῦ τυραννῆ τὴν μνήμην
Κ' εἰς τὴν ψυχὴν του σείεται ὡς μπόρη καταγίς.

Εὐρίσκει πλὴν ἀπανταχοῦ ὁ νοῦς παραγορίαν
Πρὸς τὰ μεγάλα τέκνα του ὁ Πλάστης δαφιλῆς
φαινόμενος προικοδοτεῖ αὐτὰ μὲ καρτερίαν,
ἵτις ἐστὶν ἐγγύμων ἐνδόξου ἐντολής.

Ἀνάγκη βιαζόμενος ὁ ναυαγὸς φροντίζει
Περὶ τῶν τῆς ὑπάρξεως. Ἡ φύσις χορηγεῖ
Καρπὸς ἀφθόνοος πρὸς τροφήν, ἡ φύσις τὸν στολίζει
Μὲ φύλλα δένδρων εὖσμα, ὡς μητρικὴ στοργή.

Παρά τὰ χεῖλη βύακος ἔνθα βλαστάνουν βόδα
Καὶ κελαδεῖ ἡ ἀηδὼν μ' ἐρωτικὴν φωνήν,
Παρά λοφίσκου δροσεροῦ τὸν ἀνθισμένον πόδα,
Ἄντρα θερμά πῶ χρηγοῦν φιλόξενον εὐνήν.

Αὐτὴ δὲν εἶναι μὲν ἡ γῆ ἢ ἀνευρέθη πρόωκ,
Ἄλλ' εἶν' ἐπίσης ἄγνωστος, ὠραία, θαλερά,
Τοὺς κόλπους της στολίσασα μὲ ἀνθή καὶ μὲ χλόην
Κατοίκους μόνον προσδοκᾷ, ὡς νύμφη ἀνθηρά.

Ἀγνήν τινα περίλυπος μ' ἀργὸν βαδίζων βῆμα
Πρὸς τὴν ἀκτὴν πορεύεται τὰ λείψανα ζῆτων
Τοῦ πλοίου ὃν εἶχε φεισθῆ τὸ ἀδηράργον κόμα.
Τὰ βλέπει, καὶ ἀκίνητος δακρύει ἐπ' αὐτῶν.

Αἴφνης φωνὴ ἀνθρώπινος τὰς ἀνοὰς του κροεῖ.
Κυττάζει πρὸς τὴν θάλασσαν... ἀνέλπιστος, χαρὰ
Ὀλέας ἔχει προσέπλεον, ὡς κόκκος ὅταν λοίη
Τὸν χιονώδη του λαμὸν εἰς ὕδατ' ἀργυρά.

Τρέχ' ἐπὶ βράχου ὑψηλοῦ καὶ πανσθενεὶ κραυγάζει.
« Ἄνδρες, βοήθειαν ζητεῖ ἀρχαῖος ναυαγός! »
Εἰς τὴν ἀκτὴν ταχύπερον τὸ πλοῖον πλησιάζει
Καὶ χεῖρ ἀνθρώπου τείνεται τῷ ζένφ' ἀρωγός.

Τὸ πάτριον δὲ ἔδαφος ἐπανιδὼν ὁ τάλας
Εἰς τοὺς οἰκίους ἱστορεῖ τοῦ πλοῦ του τὰ δαινά
Οὗτοι δ' ἐκχέουσι σπονδὰς εἰς τοὺς Θεοὺς μεγάλας
Καὶ ἐξυμνοῦν τὸν βίον του μὲ ἄσματα κλεινά.

Σὺ δ' ὅστις πρὸ μικροῦ ἤμην μ' ἐναρμονίους στίχους
Τὸ ἔνδαμά της ἔψαλλες ὡς αἶρα μαγική,
Ἢ! μὴ μισήσῃς, ποιητὰ, τῆς λύρας σου τοὺς ἤχους
Οὐδ' συνοδεύων πάντοτε παλμοὶ ἐρωτικοί.

Τὸ ἄστρον δ' ἐλάτρευες ἂν τὴν ἀρμενοσύνην,
Μὴ ἔχασαν τὴν χάριν τῶν κ' οἱ στίχοι σου αὐτοί;

Ὁ κόπος θὰ λησμονηθῇ, ἡ δόξα δὲ θὰ μείνῃ
Πλὴν τίς ποτε ἀπήλαυσεν αὐτὴν ἀδακρυτῆ;

Ὡς κόκκος ἐναέριος ἔζηε εἰς τὸν αἰθέρα
Τρεφόμενος μὲ ἔρωτα καὶ μ' αὔρας τῆς αὐγῆς,
Ἡ δὲ μόλπήσου ἄγνωστος, πλὴν δρόσου γλυκυτέρου,
Ὡσεὶ ἀγγέλων μουσικῆ ἀντήχ' ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἄν αἴφνης δαίμων βάσιανος καὶ θεῶν ἀπαισία
Ἐπὶ τῆς γῆς μας σ' ἐρέψαν ἐνδοξον ναυαγόν,
Μὴ καταροῦ τὴν τύχη σου. Βουλὴ σκληρὰ πλὴν οὐαί.
Νὰ ἔχ' ἡ δόξα συνεχῶς τὴν λύπην ὀδηγόν (1).

Ἐν Κύπρῳ τὴν 13/25 Μαῦτου 1867.

ΓΟΥΣΤΑΒΟΣ ΛΑΦΦΩΝ.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ.

Ἔτι δύο ἄνδρες ἐπίσημοι ἀπέθανον ἐπ' ἐσχάτων
ὁ Ἀθανάσιος Μικουλῆς πρῶτον γερουσιαστῆς καὶ ὑ-
πουργός, καὶ ὁ Γαβριὴλ Κατακαλάκης, Ἕλληνας τὸ γέ-
νος, ἀλλὰ τῆς Ρωσίας λειτουργός, πάλαι μὲν πρό-
βος τῆς δυνάμειος ταύτης ἐν Ἑλλάδι, τελευταῖον
δὲ γερουσιαστῆς. Ὁ Κατακαλάκης καὶ μέχρι τῆς τε-
λευτῆς αὐτοῦ ἐτήρησε ζωηρὰ τὰ ἑλληνικὰ αἰσθήμα-
τα, εἰς ἱερέα Ἕλληνα ἐξομολογηθεὶς, καὶ εἰς τὴν ἑλ-
ληνικὴν ἐκκλησίαν παραγγελλίας νὰ ψαλῆ ἡ νεκρώ-
σιμος ἀκολουθία. Ἦν δὲ ἄνθρωπος εὐφυστάτος καὶ δε-
ξιάς τὸν νοῦν, καὶ εἶχε τοὺς τρόπους γενναίους καὶ
μεγαλοπρεπεῖς. Ὡς μανθάνομεν δὲ ἀρχαῖον υἱὸν κλη-
ρονομήσαντά ἕλην τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀγάπην
τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΔΥΟ ΣΠΟΤΑΔΑΙΑΙ ΑΝΑΚΛΑΥΣΕΙΣ. Α'. Ὁ ἱατρός
Ἰουδῆς περιγράφει νέον παράσιτον ζῶον, ὅπερ εὖρε
περὶ τὸν λαμὸν, τὸ στέρνον καὶ εἰς τὴν κόμην τῶν
γυναικῶν. Τὸ παράσιτον τοῦτο ζῶον ὁμοιάζει κατὰ
τε τὴν ὄψιν καὶ τὸ μέγεθος πρὸς μικρὰν μέλαιναν
κηλίδα ἰσομεγέθη βελόνης ἀκτῆ. Εἰς γυμνὸν δερμάτι-
μόν φαίνονται ἐπὶ τοῦ τραχήρος σώματός του μικρὰ
μέλαινα γραμμὰ, αἵτινες συγγέονται πρὸς ἀλλή-
λας ἐνεκα τῆς σμικρότητος τοῦ ζωοφίου. Ἐξεταζό-
μενον δὲ διὰ μικροσκοπίου, δεικνύοντος τ' ἀντικει-
μενα 140κις μείζονα, ἐμφαίνει τὰ ἐξῆς στοιχεῖα.
Κεφαλήν ἔχουσαν κεραίας δύο, κοιλίαν, καὶ πύσσα-

(1) ΣΗΜ. ΠΑΝΔΑ. Ὁ ποιητὴς τὸ ἀνωτέρω ἔργον εἶναι Γάλλος, ἀλλ' ἂν ὀρεσθεῖ ἔχω τὴν κἀμαρον ὡς ἑλληνικὴν ἔχει καὶ τὴν ψυχὴν.

ρας συζυγίας ἐκελῶν, ὧν ἕκαστον σύγκεται ἐκ τεσ-
σάρων διαθροσέων, καὶ εἶναι κατὰ τὰ ἄκρα ὀπλι-
σμένον δι' ἐνύχων. Τὸ σῶμα τοῦ ζωοφίου καὶ τὰ
μέλη εἰσὶ τριχωτὰ, αἱ δὲ τρεῖς μέλαινα γραμμὰ
δὲν εἶναι ἐπιπόλαιαι, ἀλλὰ βαθεῖαι καὶ ἐξήρτηται
ἐκ τῶν ἐν τῇ κοιλίᾳ ὀργάνων. Εἶναι σφόδρα ζωηρὸν
τὸ παράσιτον τοῦτο ὄν, κινεῖται ὀρηκτικῶς εἰς καὶ
ἐκεῖ καὶ τρώγει τὰ μέρη ὅθεν διέρχεται, ἀφίνον ὀ-
πισθὲν του ὀλίγον καὶ λεπτοτάτην μαύρην κόμην.
Ἀφρόμενον τοῦ σώματος, ἐπ' ὅ βόσκει, ἀποθνήσκει πα-
ραχολῆμα. Ὁ ἱατρός Ἰουδῆς παρατηρεῖ ὅτι εὖρε τὸν
φίλον τοῦτον τῶν γυναικείων σκαρῶν εἰς κυρίας φο-
ροῦσας ξένα μαλλία, περιθίτους κόμας. Προσθέτου-
σιν ὅτι δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὰς τοιαύτας κόμας,
ἀλλὰ δὲν λέγουσι καὶ διὰ τί εὐρίσκεται εἰς γυναῖκας
φερούσας αὐτάς. Τὸ ἔντομον τοῦτο φαίνεται εἶναι
τὸ λεγόμενον πάλαι κρότων, εἶδος δηλαδὴ μικροῦ
κυνοραίστου—τσιμπουράκι. Ὅπως δὴ ποτε εἶναι κα-
λὸν νὰ μάθωσιν αἱ φέρουσαι περιθίτους κόμας καὶ
πνηκίσματα ὅτι γίνονται ζωοδότιδες τοῖς ἐν τῇ δέ-
ρη καὶ τοῖς στέρνοις αὐτῶν ἐντροφῶσι κυνοραίσταις.
Ἄν εἶναι δὲ παράξενον νὰ ζηλεύσωσι τὴν τύχην
τῶν τοιούτων τσιμπουράκων καὶ δημόνιοι αὐτοῖς
ἄνθρωποι.

Β'. Τὰ μικρὰ ὄντα θεωροῦνται καὶ εἶναι ἐκ τῶν
γυναικείων καὶ τῶν ἀνδρείων καλλονῶν. Ἦτο δὲ
ἔως τῶρα δυσθεράπευτος ἀσχημία τὰ μεγάλα, διὰ
τοῦτο αἱ τοιαῦτα ἔχουσαι κυρίως τὰ ἐκλλυπτον ἐν
ἔρσει προκομίω. Ἦδη δὲ φιλόδηρως τις καὶ εὐφρῆς
ἀνὴρ ἐπενόησε κατασκευὴν ὤτων περιθίτων ἐξ ἰνδι-
κοῦ κόμμιος, χρώματος ὅσον τὸ τῶν κυρίων. Ταῦ-
τα δὲ τὰ τεχνικὰ ὄντα τίθενται πρὸ τῶν φυσικῶν
ἀποκρυπτομένων ὑπὲρ τὴν κόμην· οὕτως αἱ κυρίαι
δύνανται εἰς τὸ ἐξῆς οὐ μόνον καρδίαν, ἀλλὰ καὶ
ὄντα ψεύτικα νὰ ἔχωσιν ἀντὶ τῶν γνησίων, ὅταν τύ-
χη νὰ ὄσῃ μεγάλα. (Ἐφημ. Φιλομαθῶν.)

ΜΕΛΙΣΣΑΙ. Ἀρισταίδης, βασιλεὺς τις τῆς Ἀρκα-
δίας, πρῶτος ἀνθρώπων ἐδίδαξε τοὺς Ἕλληνας τὴν
τέχνην τοῦ συνάγειν καὶ ἀνατρέφειν τὰς μέλισσας,
καὶ ὠφελεσθαι ἀπὸ τοῦ μελιτος αὐτῶν.

ΒΕΡΥΚΟΚΚΕΑ. Κατάγεται ἐκ τῆς Ἀρμενίας.
ΑΝΑΚΡΑΙΟΝ. Τὸ δένδρον τοῦτο φύεται μὲν ἐν
τῇ Ἰνδικῇ, ἐγνώσθη δὲ ἐν τῇ Εὐρώπῃ περὶ τὰς ἀρ-
χὰς τοῦ τελευταίου αἰῶνος. Γαλλιστὶ λέγεται ασα-
ίου, μελερμινεῖται δὲ συνήθως μάκιον.

ΒΕΛΟΝΗ. Ἡ ἐφεύρεσις ταύτης ἐρεῖται εἰς Ἑλ-
ληνίδα τινὰ· τῆος δὲ εἰς τὸ ράπτειν μεταχειρίζοντο
ὁσπὰ ἐξῆς, ἀκάνθας ἰχθύων καὶ ἄλλα παρόμοια.

ΧΑΛΚΟΣ. Πρὸ τῆς τοῦ σιδήρου ἀνακάλυψης, αἱ
ἄνθρωποι πολλάκις τοῦτο τὸ μέταλλον μετεχειρί-
ζοντο, κατὰσκευάζοντες ἐξ αὐτοῦ ἀγγεῖα, ὄπλα, θξί-
νας, μαχίρας, δρέπανα καὶ πρὸ πάντων κάτοπτρα.

ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ. Ἡ τῶν γραμμάτων ἢ τῶν ἀλφα-
βητικῶν χαρακτηρῶν ἐφεύρεσις ἀποδίδεται ὁμοφῶ-
νως τοῖς Ἀσσυρίοις καὶ Αἰγυπτίοις.

ΕΝΑΥΣΜΑ, ΤΣΚΑ. Ἡ ὀρυκτὴ αὕτη γίνεται
μὲν ἐκ τινος εἶδους μύκητος, ἔχει δὲ τὴν ἀγαθὴν
ιδιότητα τοῦ ἰσπάνι τὰς αἱμορραγίας· ἀνεκαλύφθη
δὲ τῷ 1750.

ΛΓΚΥΡΑΙ ΠΑΟΙΟΝ. Μίδας, βασιλεὺς τῆς Φρυ-
γίας, νομίζεται ἐφευρέτης τούτων. Τῆος δὲ μετε-
χειρίζοντο, πρὸς στάσιν τῶν πλοίων, λίθους εὐμε-
γέθεις, καλὰθους ἢ σάκκους πλήρεις ἄμμου, προσ-
δεδεμένους διὰ σχοινίων καὶ ῥιπτομένους εἰς τὴν
θάλασσαν.

ΤΟΞΟΝ. Ἡ χρῆσις τοῦ ὄπλου τούτου ἀνατρέχει
εἰς ἀπωτάτην ἀρχαιότητα. Οἱ Πέρσαι ἔμαθον παρὰ
τῶν Μήδων τὴν χρῆσιν τοῦ τόξου καὶ ἀκοντίου· οἱ
δὲ ἀρχαῖοι τῷ Διὶ ἢ Ἀπόλλωνι ἀπένημον τὴν ἐφεύ-
ρεσιν.

ΑΡΔΙΣΙΑ. Ἡ μεταλλικὴ καὶ ὑπεράφθονος αὕτη
οὐαία, ἢ ἡ χρῆσις ἔγεινε σήμερον πάγκοινος, ἦτο
παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἄγνωστος. Αἱ πρῶται δὲ ἀρδι-
σικαί λέγονται ἐφευρεθεῖσαι ἐν ταῖς Ἄρδεσι, ἔρσει
ἱρλανδικῆς (Ἱβερνίας).

ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΣΤΗΛΕΙΝ ΤΗΝ ΜΕΤΑΞΑΝ. Ὁμο-
ταύτως τις Μίης εἶχεν ἀπολέσει, εἰς ἐμπορίαν, πολ-
λῶν ἐκτομμυρίων περσοῦσιαν. Περιπατῶν δὲ ποτὲ
παρὰ τὰς θύρας τῆς Τεβέριδος διελογίζετο τίνοι πρό-
πω νὰ ἐπαγορθῶσιν τὴν δυστυχίαν του, ὑπ' ἀθυμίας
δὲ ἐτριβεν ἐν τοῖς ὀδοῦσι νήματα μεταξῆς· ἐκ τοῦ
ἀπλοῦ τούτου γενομένου, δοθείσης τῇ μεταξῆ αὐ-
νήθους στιλπνότητος, ὁ Ὀκταῖος Μίης συνέλαβεν
εὐθὺς τὴν κατασκευὴν καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ μηχ-
νήματος, ὅπερ ἔδωκε τῇ μεταξῇ τὴν λαμπρότητα
καὶ στιλπνότητα, ἣν βλέπομεν ἐν αὐτῇ σήμερον.

ΑΣΠΑΡΑΓΟΣ (σπαράγγι). Τὸ μικρὸν τοῦτο, κατ'
ἀρχὰς μὲν τρυφερόν ἔπειτα δὲ ἀκωνθώδες, φυτὸν ἠ-
νέχθη ἡμῶν ἐκ τῆς Ἀσίας· φύεται δὲ καὶ εὐδοκίμει
εἰς ἀμμώδεις γαίας, ἐκκαλλιεργήθη δὲ τὸ πρῶτον ἐν
Γαλλίᾳ περὶ τὸ ἔτος 1608.

ΛΟΥΤΡΑ. Οἱ Ἀσιανοὶ πρῶτος ἐκτίσαν οἰκοδομὰς
πρὸς χρῆσιν τῶν λουτρῶν. Οἱ Ἕλληνας ἐμμήθησαν
ἐκείνους, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι εἰσήγαγον τὴν χρῆσιν τῶν
λουτρῶν καὶ εἰς τοὺς Γαλάτας.

ΠΛΑΣΤΙΓΓΕΣ. Ἡ ἐφεύρεσις τῶν πλαστίγγων
(ζυγαριῶν) εἶνε τόσον ἀρχαία, ὡστε ὑπῆρχον καὶ ἐπὶ
ἀρχαῖα 2000 π. Χ.

ΕΞΩΣΤΑΙ. Μένος τις πρῶτος, ἀνὴρ Ῥωμαῖος,
συνέλαβε τὴν ἰδέαν καὶ ἐποιήσατο ἐν Ῥώμῃ ἐξώστας
ἐν τῇ οἰκίᾳ του.

ΤΡΑΠΕΖΑ. Banques. Τὸ ὄνομα τοῦτο παράγε-
ται ἐκ τῆς ἰταλικῆς λέξεως banco, σημαίνουσης
τράπεζαν, ἀρχαῖοθεν ὑπῆρχε συντεστημένη τράπεζα

ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῶν ἐμπορικῶν τῆς Ἰταλίας πόλεων πρὸς ἀνταλλαγὴν νομισμάτων, καὶ ἕκαστος ἔμπορος εἶχε τὴν ἐξουσίαν καὶ δταν αἱ ὑποθέσεις του ἀνετρέποντο ἢ τράπεζά του συνετρίβετο (banco rotto) καὶ ἐντεύθεν ἢ παραγωγή τῆς γαλλικῆς λέξεως banque-roule.

ΒΑΡΟΜΕΤΡΟΝ. Τοῦτο τὸ ὄργανον, τὸ ὁποῖον χρησιμεύει εἰς τὸ σημειοῦν τὰς διαφόρους μεταβολὰς καὶ ἀλλοιώσεις τοῦ καιροῦ, ἐφευρέθη κατὰ τὸν 17 αἰῶνα ὑπὸ Τορρικέλλου.

ΠΛΟΙΑ ΕΚ ΜΕΤΑΛΛΟΥ. Αὐτὰ εἶναι νεωτάτη ἐφευρέσις· τὸ πρῶτον μετάλλινον πλοῖον, ὅπερ ἐφάνη ἐν τῇ Σηκουάνᾳ εἶνε ὁ Λαρόν Μαιβύ· ἤδη οἱ Ἀγγλοὶ εἶχον κάμει τὴν δοκιμὴν τοῦ τοιοῦτου πλοίου διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν ἀδελφῶν Λάνδερ εἰς Ἀφρικὴν.

ΒΑΙΟΝΕΤΑ, ΛΟΓΧΗ. Τοῦτο τὸ ὄπλον, οὗ ὁ ἐφευρέτης μένει ἄγνωστος, ἐφευρέθη ἐν Βαϊόνῃ, καθὼς δηλοῦται ἐκ τοῦ ὀνόματός του.

ΒΟΥΤΥΡΟΝ. Οἱ Ἕλληες ἔκαμνον χρῆσιν αὐτοῦ· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι σφείλουσι τὴν γνώσιν αὐτοῦ τοῖς Γερμανοῖς. Πρωτοτύπως δὲ μετεχειρίζοντο αὐτὸ ὡς τοπικὸν κατάπλασμα ἐπὶ τῶν πληγῶν.

ΖΥΘΟΣ. Τὸ ποτὸν τοῦτο εἶνε τὸ ἐν χρῆσει παρὰ τοῖς πλείστοις κατοικοῖς τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου. Ἐφευρέτης αὐτοῦ ἐνομίζετο ὁ Ὀσίρις· ὡς οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ οἱ Γαλάται ἐγίνωσκον δύο εἴδη ζύθου· τὸ ἐν τούτων ἐκαλεῖτο σερβοῦζ· τοῦτο τὸ ποτὸν ἐγινώσκετο ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν ἀρχαίων Ἰσπανῶν.

ΒΟΜΒΑ. Ὁ κρότος, ὃν ἀποτελεῖ ἡ βόμβα, ἐκπυροσφροτοῦσα, ἔδωκεν εἰς τὸ ὄπλον τοῦτο τὸ ὄνομα. Πρῶτην φορὰν μετεχειρίσθησαν αὐτὴν ἐν Γαλλίᾳ τὸ 1521, ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Μεζιέρης.

ΑΣΠΙΣ. Ἐν τῶν ἀρχαιοτάτων ἀμυντικῶν ὄπλων, οὗ τὴν ἐφευρέσιν ἀντιποιοῦνται οἱ Αἰγύπτιοι.

ΣΦΡΑΓΙΔΕΣ. Ἡ χρῆσις αὐτῶν ἀναθαίνει εἰς τὴν ἀπωτάτην ἀρχαιότητα. Αἱ σφραγίδες τῶν παλαιῶν κοινῶς ἐχαράσσοντο εἰς τὴν σφενδόνην τῶν δακτυλιδίων, τὰ ὅποια ἐφόρου ἐν τοῖς δακτύλοις.

ΓΝΩΜΟΝ Η ΠΑΙΑΚΟΝ ΩΡΟΛΟΓΙΟΝ. Ἡ ἐφευρέσις αὐτοῦ ἀνατρέχει εἰς τοὺς Χελδαίους. Πρῶτην δὲ φορὰν περὶ τὴν ἐρηθῆ ἐν Ῥώμᾳ 262 ἐτη π. Χ.

ΚΑΝΝΑΒΙΟΝ. Τὸ καννάβιον ἠνέχθη ἐκ τῆς Περσίας, ὅθεν καὶ εἰς Αἴγυπτον· ὁ δὲ Πυθαγόρας θεωρεῖ αὐτὸ ὡς πρῶτον τῆς δευτέρας χώρας.

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ. Ἡ ἀρχὴ αὐτῶν εἰς Ἀραβίαν, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα σίφρες ἢ τσίφρες. Περὶ τὸ 550 μετηνέχθη ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην ἢ χρῆσις αὐτῶν.

I. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗΣ,

ΜΑΘΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΟΛΑΚΑΣ. Ἡμέραν τι νῆ, τέσσαρες ἀξιώματικοὶ ἐγευμάτιζον παρὰ τῷ γενναίῳ συνταγματάρχῃ Ἐδμόνδῳ ἐν ταῖς Κάτω Χώρας, ὅτε δρόπατρίς τις αὐτοῦ (Σκώτος) εἰσελθὼν τῷ εἶπε τὰ ἑξῆς· «Μυλόρδε! ὁ εὐγενὴς πατήρ σου καὶ πάντες οἱ ἱππῶται καὶ εὐγενεῖς υἱοὶ καὶ ἀδελφοὶ του χαίρουσιν ἄκραν υγίαν.» Ὁ συνταγματάρχης ὑψώσας τοὺς ὤμους ἐμειδίασεν ἀποταθείς δὲ πρὸς τοὺς συνδικαιτομόνας εἶπε· Κύριοι, μὴ πιστεύετε μήτε λέξιν ἐξ ὕσων ἠκούσατε· διότι ὁ πατήρ μου εἶναι πτωχὸς ἀρτοποιὸς ἐν Ἐδιμβούργῳ, ὅστις μετὰ πολλοῦ κόπου διατρέφεται μόλις ἐκ τῆς ἐργασίας του· οὐδεὶς εὐγενὴς ὑπάρχει ἐν τῇ οἰκογενείᾳ μου. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἠθέλησε νὰ με κολακεύσῃ, καὶ νὰ σεῖ κάμη νὰ νομίσετε ὅτι ἐγεννήθη ἐντὸς μεγάρων· οὐχί, συστρατιῶταί μου, ἐγεννήθη ἐντὸς ἐργαστηρίου, καὶ δὲν ἐρουθριῶ διὰ τοῦτο.

ΧΑΡΜΟΣΥΝΟΣ ΕΙΔΗΣΙΣ.

Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἠρραβωνίσθη τὴν ἀνεψιὰν τοῦ Μεγαλειοτάτου Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας, θυγατέρα δὲ τοῦ μεγάλου Δουκὸς Κωνσταντίνου· μετὰ τρεῖς δὲ μῆνας, ὡς λέγεται, τελεῖται καὶ ὁ γάμος. Καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις οἱ λαοὶ ἤκουσαν μετ' ἀγαλλιᾶσεως τὴν εἰδήσιν ταύτην.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Φυλλίδιον 407.

Σελ.	στήλ.	στίχ.	ἀντί	ἀνάγνωθε
544	α'	22	ποιμενοστάσια	ποιμνιοστάσια
»	β'	50	Παρατήρησα	Παρατήρησα
545	α'	51	ἡμῶν	ἡμῶν
»	β'	20	Βαυκὴ	Βαυκίς
»	»	21	ὕλιαν	ἡλικίαν
»	»	44	ἐπυφνημῶν	ἐπευφημοῦν
546	»	15	ἄστρον μου	ὄνειρόν μου
551	α'	17	πατριωτικῆς	πατρικῆς

Φυλλίδιον 410.

26	α'	13	νοήματα	νήματα
41	»	30	ἐκτελεῖται	ἐκτελεῖται ἢ
27	α'	24	δι' ὅ,τι	ἵσως
»	β'	20	ὡς αὐτός,	ὡς αὐτὸν
30	»	30	τὸ δὲ ν' ἀρχῆ	ἢ δὲ ν' ἀρχῆ